

Sigrid Boo

Vi som går kjøkkenveien

bokselskap.no
Oslo 2024

bokselskap.no, Oslo 2024

Sigrid Boo: *Vi som går kjøkkenveien*

Teksten i bokselskap.no følger 1. utgave, 1930 (Oslo/Aschehoug). Digitaliseringen er basert på fil mottatt fra Nasjonalbiblioteket (nb.no).

ISBN: 978-82-8319-750-1 (bokselskap.no),

978-82-8319-751-8 (epub), 978-82-8319-752-5 (mobi)

Filen er lastet ned fra e-bokportalen Bokselskap. Lesetekst og flere nedlastningsmuligheter m.m. er gratis tilgjengelig på bokselskap.no

[1]

Ærlig talt – jeg var i et elendig humør.

Det var ikke så ofte jeg tillot meg selv å være det, kjære, man hadde da lært å leve livet leende. At livet var en jammerdal, det var et faktum som man ikke måtte ta for tungt. Men der er jo allikevel grenser for alt. Når tilværelsen artet seg i den grad kjedelig som på denne dag, var det komplett umulig å late som ingenting.

Det begynte ved frokostbordet med at far erklærte at jeg foreløpig fikk utsette den påtenkte Pariserreisen og finne på noe som var billigere, det passet ham ikke nettopp nå med så store utgifter. – Vi skal tenke på det til våren igjen, sa han. Tenk deg til å snakke om neste vår mens man ennå var i juli, lignet ikke det gamle, forbenede fedre! Neste år – da var jeg jo eldgammel!

– En annen gang er en skjelm! svarte jeg temmelig kjølig, hvortil far bemerket at i hans ungdom vilde ingen ha svart sin far på den måten.

Sant å si hadde far i den siste tid fått den vane – jeg vil forresten heller kalle det uvane – å snakke om penger og utgifter og om hva man hadde råd og ikke råd til. Det var høist anstrengende, og som nå i dette tilfelle med Pariserreisen, likefrem generende. Vel vet jeg at penger ikke vokser på trær, – har jeg kanskje ikke skrevet en helt glimrende artiumsstil om «Den økonomiske krise etter krigen», – men derfor har jeg opriktig talt aldri tenkt meg at jeg behøver ha noe med noen økonomisk krise å gjøre. Aldri hadde det i et hvert fall passet meg mindre enn nå da jeg etter vel overstått eksamen artium [6] hadde tenkt meg til utlandet som skikk og bruk er, for å more meg og samtidig utdanne et eller annet aldri så lite kunstnerisk talent.

Utenlandsturen gikk altså opp i røk. Det kunde klart seg lenge med denne ene ubehagelige begivenhet, men nummer to lot ikke vente på seg. Jørgen ringte opp og fortalte med en stemme som var breddfull av ergrelse at dessverre kunde han ikke møte meg om aftenen slik som vi hadde avtalt. «Schvinakti ergerlig farr, har fått så mye å gjøre på kontoret, blir nok sittende utover natta.» Han rullet opriktig på r'

ene og var så inderlig lei sig, så bedårende bedrøvet. Ja, søt var han idag som ellers, det var bare det i veien at jeg ikke trodde et ord av hvad han sa.

Denne telefonopringningen gav mig likesom et lite trykk nede ved hjertekulen etsteds, til tross for at jeg som vanlig forsøkte å bli herre over situasjonen ved hjelp av kjølige og krystallklare resonnementer. Da jeg nu la telefonrøret på plass var resonnementet omtrent således: Gutten lyver så han tror det selv. Ikke noe å samle på i det hele tatt. Adjø med dig! Dette resonnement var greit og forståelig, men ikke helt nytt. Med korte mellomrum var det regelmessig fremkommet i de par år jeg hadde kjent Jørgen Krogh.

Det er på ingen måte noen enestående prestasjon å forelske sig i Jørgen Krogh, forsåvidt som han har alle mulige ytre fortrin. Han er meget dekorativ, meget underholdende og til dels behagelig, dertil er han sin pappas sønn. Alle damer finner ham enten «charmerende» eller «festlig», – damer råder jo ikke over andre ord når de skal uttrykke sitt velbehag. Han har en egen yndig måte å si uforskammetheter på, og når han er upålitelig eller lettsindig, skjer det med en sikker eleganse som ingen kan stå for. Han har mørke øine, som kan glitre i overmot, og han har en stemme som kan bli fløielsbløt og lav, og da er den farlig. Han har smidige, smale hofter med jazzens rytme i sig, det [7] er løgn at unge piker bare legger merke til ansiktet og klærne.

Der følger adskillig uro og kanskje litt kval med det å være forelsket i en som Jørgen. Man har sine triumfer når man sitter ved hans side i den lille, nette toseter eller svever rundt i dansesalen inne i hans kyndige armer, men der hender stadig vekk noe som fratår disse triumfer den fulle sødme. Som f. eks. når han dagen efter biler og danser med en annen, og dagen derefter danser og biler med en tredje.

Jeg var som sagt litt nedfor. Ute regnet det, og inne i dagligstuen satt tante Aleksandra sammen med en veninde, drakk te og snakket sykdom. De begynte ved første kopp med almindelig influensa, og var nu ved tredje kommet til knuterosen. Sykdom og ulykker er imidlertid ennå ikke det som interesserer mig sterkest, og jeg forsøkte å bedre på stemningen ved å sette en plate på grammofonen, «I wonder how I look when I'm asleep», men trakk grammofonen så hårdt op at fjæren gikk.

Noe måtte gjøres.

Jeg pudret nesen, og drog på mig regnkåpen. Som sedvanlig kunde jeg hverken finne alpeluen eller hanskene, og Tilla vaskekone, som holdt på med rengjøring ute

i entréen, tillot sig å komme med et par bemerkninger. – Jeg syns heller Dere skulde leite efter det gode humøret Deres, jeg, sa Tilla, – for såvidt som atte jeg skjønner har Dere mista det osså. Så måtte jeg le, og det var vidunderlig og befriende. Tilla har vasket i vårt hus så lenge jeg kan huske, og jeg regner henne for et av de intelligenteste mennesker jeg kjenner.

Tante Aleksandra kom løpende med kalosjer. Jeg gjorde innvendinger, det var jo sommerdag, men da tante Aleksandra begynte med at: Den dag kan komme da du vil takke mig osv., tok jeg dem allikevel for å slippe å få høre om «en gang når du står ved min grav» osv. Men sluttbemerkningen slapp jeg allikevel ikke. I likhet med salig Cato hadde [8] nemlig tante Aleksandra en fast sluttbemerkning, og den lød: – Skal du ha alt det melet på nesen din, barnet mitt?

Det regnet fremdeles.

Det eneste sted i en småby hvor der kan tenkes å hende et eller annet en regnværsdag, er Storgaten, følgelig satte jeg kursen dit. Til tross for fars mangel på forståelse og Jørgens slette opførsel var jeg ikke i den grad lei av livet at jeg tok landeveien fatt. Folk så efter mig da jeg gikk nedover gaten, og det gjorde mig inderlig godt. Min selvtillit hadde jo holdt på å få et knekk denne morgenstund. Aldri i livet hadde jeg vært så nær ved å tenke at Helga Breder kanskje allikevel ikke var noen størrelse – til tross for en fin artium og velformede ben. Hvad der nu trengtes for å komme helt i form igjen var å treffe en man riktig kunde snakke med, en som fullt ut kunde forstå ens bekymringer. Og til det egnet Grete sig helt fortreffelig. Meget beleilig tren hun ut fra barberen nettop da jeg passerte. Grete var gammel klasseveninde, og temmelig rask i opfattelsen var Grete, hun sperret så visst ikke øinene op fordi om jeg grunnet min sinnstilstand innledet med et nokså alvorlig spørsmål.

– Mor'n! Hvad synes du om livet egentlig?

– Mor'n! Så passe igrunnen. Har det litt for travelt i øieblikket!

– Den må du lenger på landet med!

– Jeg har fått en guvernantepest!

– Nei, gi dig nå da vel!

– Det er sant. I Nordland. Fire unger, den eldste i tredje middel.

– Du trur vel det au du!

– Det er sant. Æresord og kors på halsen.

– Du er veggen og døra med!

Jeg var helt overveldet og glemte mine egne affærer. Vi hadde samtaleemne for en lang stund. Alle mulighetene ved det dumdristige foretagende blev drøftet. Først og fremst var jo spørsmålet det om hun kunde få noe moro. Tenk om hun kom til et [9] riktig avsidesliggende sted, da vilde hun sitte nett i det, iallfall hvis der ikke var en aldri så liten sorenskriverfullmektig til å avhjelpe den verste ensomheten.

Dernest drøftet vi klæsspørsmålet temmelig inngående, og blev enige om at jeg hver måned skulde sende henne noen gode tips med hensyn til de moderne linjer, farver etc., ellers kunde hun risikere å bli seende ut som sin egen bestemor deroppe i civilisasjonens utkant. Omsider kom vi også inn på spørsmålet om hennes kvalifikasjoner som lærerinne.

– Du vet, igrunnen er vi fornuftigere enn vi synes det er fullt klædelig å være sånn i dagliglaget, trøstet jeg.

Og sluttelig var vi begge enige om at et år i det fremmede vilde være av det gode.

– En må jo bort fra all denne jargonen og dette tøiset, sa Grete og så på mig med sine store, blå øine. – Ellers blir det døden i bøtta!

– Ja, du vet det er døden på kalosjer! sa jeg. – Hvad i all verden skal jeg gjøre?

Og så kom jeg tilbake til mine egne sorger og bedrøvelser, og for å tenke nøiere efter om vi kunde finne noen utvei for mig besluttet vi å gå på konditori. Vi gikk «på Olsens» som det het, der hadde vi alltid vært stamgjester. Utallige var de rumkaker og wienerbrød og fløteboller og tyveøres som vi to her i tidens løp hadde gjort det av med. I den senere tid hadde vi riktignok merket at lysten til det ubegrensede var forbi, – et stygt alderdomstegn i grunnen – men det var allikevel med to nokså toppede asjetter vi balanserte innover til det innerste lille rum. Vi gikk alltid til det innerste lille rum, i det store ytre satt bare tilreisende og annet kjedelig folk.

Takk skjebne! Der tronet Jørgen midt i sofaen ved siden av et ukjent, lyslokket vesen i blått. Jeg skjønnte med engang at det var henne som var overtidsarbeidet. Sammen med dem var et par av ingeniørene ved Papirfabrikken og unge sakfører Larsen og Maja, Tutt og Sofie, alle tre i alpeluer og lyse regnfrakker. De hadde satt to av marmorbordene [10] sammen og lo og snakket ivrig, det var tydelig at de hadde funnet et emne som var verd diskusjon. De gjorde plass for oss. Jørgen smilte

henrykt til mig, men jeg kjente ham godt nok til å forstå at jeg kom meget ubeleilig. Jørgen er aldri så sint på mig når jeg foruretter ham, som når han foruretter mig.

Grete hadde som sagt nettop vært hos barberen, og hennes nyklippede hår blev straks gjenstand for inngående drøftelse fra damenes side. Hvor to eller tre unge piker er forsamlet, der snakker man om hårfrisuren. Personlig synes jeg at en halv time kan være nok på dette emne, men der er dem som finner det uuttømmelig, og jeg tror vi denne gang talte for eller imot permanente krøller i tre kvarter. Den blåklædte uttalte sig med stor fagkunnskap, men flere ganger anvendte hun fremmedord galt, og herover blev Jørgen mere og mere amper, ikke på henne, men på mig, – forstå det hvo som kan. Jeg var også en smule ergerlig, i grunnen var jeg kolossalt ergerlig. Det var ikke lenger siden enn iforgårs at vi hadde stått ved haveporten i måneskinn og at han, riktignok i forblommede uttrykk der gjorde et tilbaketog mulig, hadde talt om å holde sammen for livet. Ikke uten grunn hadde jeg gått ut fra at det var mig han vilde holde sammen med for livet. Men det så ikke sånn ut idag. Imorgen vilde det derimot kanskje behage ham å huske det. Hvem kan undres på at jeg under disse omstendigheter blev litt kontant i min optreden, og at luften efterhånden blev som ladet. Grete forsøkte sig som lynavleder, og skiftet flere ganger samtaleemne. Blandt annet spurte hun om hvad det var de hadde diskutert så ivrig før vi kom.

– Vi snakket om den moderne, unge pike, sa den lille sakfører Larsen viktig. – Vi diskuterte hvorvidt hun er noe tess eller ei.

Der satt vi altså fem moderne, unge piker og måtte høre på en slik uttalelse. Jeg blev et øieblikk målløs av indignasjon. Jørgen så det og hygget sig storartet. Efterpå fant jeg på en mengde flotte [11] og knusende replikker som vilde gjort sig godt akkurat da, men i øieblikket hindret ergrelsen mine tanker i å fungere så raskt som de pleier.

– Kan dere egentlig annet enn å flirte? sa Jørgen, og øinene hans blev to glimtende, mørke sprekker. – Og danse.

– Og bøie latinske verber, og trekke ut kvadratrøtter, fortsatte den ene av ingeniørene. Han hadde selv eksamen med utmerkelse, og kanskje var det fordi han trengte til sin egen motsetning at han utelukkende svermet for lubne småpiker uten de ringeste kunnskaper utenfor matlagingens og erotikkens områder.

– Gi dere nå! ropte Tutt. Det var det forsvar vi foreløbig kunde manne oss op til.

– Kan dere lage et skikkelig mål mat? fortsatte ingeniøren.

– Hvad vilde dere gjøre hvis dere blev skyllet i land på en øde ø uten lebestift og pudder? sa sakfører Larsen med sin blaserte stemme.

– Vet dere hvad slags kjøtt man bruker i fårrikål f. eks.? sa Jørgen. – Eller i kalvefrikassé?

Nu først gikk det op for mig at den blå «gikk i huset» eller noe i den retning.

– Ja, hvad *kan* dere egentlig? sa den andre ingeniøren utfordrende, han begynte visst å bli redd for at vi tross alt ikke vilde la oss erte.

– Vi kan *alt*, svarte jeg, og fikk endelig stemmens bruk igjen.

Jeg syntes selv det var ganske flott turnert, og hele selskapet lo, damene opmuntrende, herrene overbærende.

– Det må være et kostelig syn å se dig gå i huset, Helga! utbrøt Jørgen og gikk over til direkte angrep.

– Det tror jeg nok, sa jeg. – Hvite kjøkkenforklær er overordentlig klædelige.

– Der har vi det! ropte den ene av ingeniørene triumferende. – Det svaret var betegnende for den opfatning dere moderne, unge piker har av ^[12] det huslige arbeide. Sveve litt rundt i et flatterende kjøkkenkostyme, tørke litt støv, bytte vann på blomster, i høiden bake noen kaker, for etterpå å være så dødsens trette og lutlei av alt som arbeide heter at dere foretrekker å dyrke høiere interesser, d. v. s. ligge på divanen med cigaretter og romaner.

Nu først blev vi unge piker for alvor indignerte, protesterte og snakket i munnen på hverandre.

– Hvis dere absolutt vil ha tilbake den gammeldagse, huslige ungpiketypen, så forlanger vi å få tilbake den ridderlige, hensynsfulle unge mann, sa Tutt.

– Gid, ingeniør Nygård, De vil ha fordelene både av gammel og ny tid, sa Sofie, – er ikke det en smule egoistisk?

– Hvad greie har dere mannfolk på disse ting? kom det fra Maja, hun måtte brøle for å bli hørt.

Jeg henvendte mig til Jørgen, og jeg innrømmer at jeg beflittet mig på å være irriterende: – Husstell er da virkelig min minste kunst.

– Du som hele ditt liv har hatt en tante Aleksandra og en pike til å varte dig op! Jo, det skal du få mig til å tro! Kunde du påta dig en huspost f. eks.?

– Med største letthet!

– Tøis!

Det var dette brutale «tøis» som gjorde utslaget. Det tålte jeg ikke, det hensatte mig i desperasjon, og det bærer ansvaret for alt som senerehen skjedde. – Hvor meget vedder du? sa jeg.

– Jeg vedder en diamantring på at du ikke orker å arbeide hos andre et år i trekk og dertil leve av det du tjener!

– Vel! sa jeg med et ettertrykk som passet til stundens alvor. – Det veddemålet går jeg med på.

Slik gikk det altså for sig. Jeg innrømmer det var halsløs gjerning jeg gav mig i kast med, for sant å si var mine begreper om matlagning og husførsel meget, meget dunkle.

[13] Jeg kan godt innrømme litt til. Jeg innrømmer at det hele ikke bare var Jørgens skyld. Riktignok var han ufordragelig, men det er visstnok min kardinalfeil at jeg må ha det siste ord i laget, må triumfere, koste hvad det koste vil. Jeg har sett den samme feilen hos andre, og den er ikke bare ekkel, den er dum. Samme kveld som dette hendte, besluttet jeg mig til å bekjempe den. Forøvrig ante det mig at når jeg blev hushjelp, vilde den heller ikke få større anledning til å blomstre og utfolde sig.

Nok av det, foretagendet blev drøftet ganske inngående, der vi satt. Vi blev enige om at veddemålet skulde holdes hemmelig, men jeg var ikke så lyseblå at jeg trodde det lot sig gjøre, all den stund vi var hele ti personer tilstede. Dernest fremhevet jeg at det sannsynligvis vilde bli vanskelig for mig å få noen post på grunn av manglende attester. Jørgen skrev da en på flekken, høist smigrende for mig skrev han blandt annet at «hun er tro og renslig». Denne attesten skulde forresten bare benyttes i nødstilfelle, først skulde jeg se om jeg kunde klare mig med mitt ærlige ansikt alene. Da det var i hovedstaden jeg nærmest hadde tenkt å drive min virksomhet, blev Tutt og Sofie opnevnt til kontrollnevnd, disse to skulde nemlig inn og begynne sine studier ved universitetet. De hadde å påse at jeg var i arbeide og at jeg ikke gikk flottere klædd enn min lønn tillot det. Grete skulde få rapporter, selvfølgelig av helt privat karakter. Den betingelse blev også fastsatt at jeg skulde kalle mig Helga Breder-Haraldsen – far heter jo Harald – og fortie mitt

nære slektskap til en direktør, for ikke å opnå bedre vilkår enn en hvilken som helst annen hushjelp. Først da vilde de anerkjenne veddemålet som vunnet. Jeg gikk med på alt.

Således blev planen for det kommende år lagt på en måte som jeg aldri hadde drømt om. I og for sig var det jo ikke så underlig av en ung pike å dra ut som hushjelp, selv om hun ikke strengt tatt [14] behøvde det for økonomiens skyld, – det hender jo hver dag. Men med mine forutsetninger var det litt av et vågestykke, og det visste det forsamlede selskap. Sant å si hadde jeg bare laget mat én gang i mitt liv, og da hadde jeg enda hjelp av Grete. Vi to var alene hjemme og hadde satt menyen sammen ganske etter vår egen smak, speilegg og banankrem. Banankremen blev helt vellykket, og speileggene blev også fine når undtas at de blev litt brente i kanten og at plommen fløt ut over hviten.

Men det skulde nok gå, det tvilte jeg ikke på. Hvorfor skulde ikke jeg kunne klare hvad alle andre kvinner klarte? Skulde ikke jeg kunne utføre det samme som Fie, Anine, Klara og alle de andre pikene vi hadde hatt? Det var skammelig av de andre å dra det i tvil. – Du kan like godt kjøpe diamantringen med én gang, sa jeg til Jørgen. – Hvis du kjøper på avbetaling, så er den betalt til jeg skal ta den i bruk.

Man begynte å overby hverandre i skildringer av husarbeidets forskjellige detaljer. Sakfører Larsen snakket om fiskerensing og fiskeinnvoller så jeg blev knuppete over det hele. Den ene av ingeniørene spurte om jeg hadde åpnet en høne, og beskrev meget malende hvordan det gikk for sig. Grete gav mig noen gode råd med hensyn til bleievask.

Stemningen var høi da vi endelig brøt op. Det hadde vært en beveget formiddag, og de andre ønsket mig «lykke til» da vi skiltes. Den blå sa med sin affekterte stemme: – Dette blir virkelig spennende, frøken Breder!

Den blå! Det er sant – hun har også litt av skylden.

Min lektyre den aften var husets største kokebok. Fengslende vil jeg ikke nettopp kalle den, men den har sikkert andre fordeler. Jeg sovnet midt i svinekotelettene.

Om natten våknet jeg et øieblikk og kom da til å tenke på veddemålet og hvor idiotisk det egentlig var. Jeg kunde ikke huske *hvorfor* jeg var gått [15] med på det. Jeg lette og lette efter grunnen inntil jeg måtte opgi det. Men én ting hadde jeg klart for mig endog i søvne: Det var en æressak for mig å gjennomføre opgaven.

Far og tante Aleksandra blev ikke overdrevent henrykte da jeg neste dag fortalte dem om mitt forehavende.

– Du er nokså mangfoldig, min kjære Helga! sa far bak sin avis. – Igår vilde du begynne å male, iforgårs synge, og dagen før den igjen studere medisin. Idag vil du altså lære husstell. Hva blir det imorgen?

– Her i ditt eget hjem har du ikke så meget som tatt av bordet, falt tante Aleksandra inn, – så jeg må si det er en merkverdig flyveidé du der har fått, høist merkverdig –.

Når tante Aleksandra er riktig skarp i stemmen så har det den fordel at far synes han må mildne på det. – Husstell er vel og bra nok, kom det i en betydelig velvilligere tone bortefra avisen – men kan du egentlig påta dig en huspost?

– Jeg er sikker på din far heller vil koste et husholdningskursus på dig. Eller du kan gå her hjemme i huset under min veiledning, hva er mere naturlig enn det?

Det var tante Aleksandra som kom med disse henrivende forslag.

Jeg presset min overtalelsesevne til det ytterste. Jeg måtte gå hen til far og ta ham om halsen, og med tante Aleksandra måtte jeg snakke en hel del fornuft. Unge piker hadde godt av å komme ut og prøve sig, sa jeg. Ja, det måtte tante medgi. Og unge piker vilde først riktig sette pris på hjemmet når de så hvordan det var andre steder, sa jeg. Ja, også det måtte tante medgi. Og tilslutt gav de altså etter.

– Du kan jo forsøke siden du absolutt vil, sukket tante, – men i min tid hørte barna på de eldres råd, og det tror jeg kom dem til gode senere i livet.

– Hun kan jo ikke ha vondt av det, sa far. –

[16] Forresten tenker jeg det går ikke så mange dagene før vi har henne her igjen.

Hele den uken forberedte jeg mig til min kommende gjerning, d.v.s. når ikke sydamen la beslag på min tid. Jeg vasket op og kokte kaffe og skrelte poteter og vasket op igjen. Jeg dynket tøy og rullet, og så på hvordan man rensset fisk. Jeg gjorde i det hele tatt alt mulig, og om kvelden var jeg nesten for trett til å gå ut. Egentlig vanskelig kunde man ikke kalle husarbeidet, men uffamei, der var jo ikke endskap på det. Folk gjorde jo ikke annet enn å spise. Sette på bordet og ta ut igjen, vaske op servise og gryter og søle det til igjen, det var jo ikke annet hele den utslagne dag. Det kunde ikke slå feil at menneskene hadde innrettet sig med for mange måltider, og at der trengtes en reform i så henseende. Jeg syntes jeg hadde

hørt noe om konsentrerte næringspiller, det var bare å sluke en pille dann og wann så fikk man alle de stoffer et menneske trengte for å leve og blomstre. Jeg håpet at disse piller vilde komme i handelen i en overskuelig fremtid. Jeg utpønset også en rekke andre forenklinger i vår husførsel, men tante Aleksandra misforstod mig helt og sa at dovenskap fikk nok en husmor venne sig av med.

Jeg søkte en del poster, men fikk ingen. Det så ikke ut til at noen hadde lyst på mig. Saken måtte altså gripes anderledes an. Var jeg først på stedet og kunde vise mig frem, skulde det nok gå bedre. Når jeg stryker håret tilbake og legger ansiktet i tekkelige folder ser jeg nemlig nokså tillitvekkende ut, og min lett opadstrebbende nese øker det tilforlatelige inntrykk. Tante karakteriserte hele planen som «påfund», «galmannsverk» og «flyvegrille». Hun sa det ikke høit, men jeg vet hun tenkte som så at, jaha, Helga er nok ikke for ingenting sin mors datter. I tantes øine er de mindre heldige av mine egenskaper en arv fra mor, som er skilt fra far og gift om igjen med en tysk billedhugger. Men nok om det, nok om det. Da tante ikke vilde la mig ^[17] reise på det løse, innrykket jeg selv et avertissement merket «Familiemedlem» og tenk – jeg fikk et svar.

Det var fra en fru Lisby i Oslo, mannen var disponent, og allting lot til å være svært storartet. De hadde fem barn, men det betydde ikke at det blev meget å gjøre for mig, tvertimot, alle barna var så snilde og flinke og hjelpsomme. Lønningen var femti kroner pr. måned. Selv tantes betenkeligheter skrumpet inn, og hun hjalp mig nu på alle måter med forberedelsene til reisen. Far kom med et forslag om å innhente nærmere opplysninger om denne disponent Lisby, men det motsatte jeg mig på det bestemteste. For det første var det tidsnok for mig å innhente de nødvendige opplysninger på åstedet, for det annet var Oslo Oslo og ikke Paris eller New York, og for det tredje syntes jeg det var altfor tertefint å ta en slik forholdsregel. Var jeg ikke voksen og kunde klare mig selv?

Klikken arrangerte en avskjedsfest før jeg reiste. Vi var på Strandhotellet, superte og danset. Jørgen tok sig glimrende ut. På bordene var der små lamper med røde skjærmer, og orkestret spilte de mest smeltende melodier. Jeg danset med Jørgen hele tiden, han var henrivende mot mig, og øinene hans var svarte og ulmende, – kanskje var det bare skjæret fra de røde lampene som gjorde det forresten. Jeg blev likesom litt viljesvak av all musikken, og flere ganger ønsket jeg at Jørgen skulde be mig bli – gi en god dag i hele veddemålet og bli – hos ham – bestandig. Men han sa ingenting. På hjemveien var det nokså koldt, og reaksjonen innfant sig. Jeg følte mig liten, trett og utilstrekkelig der jeg trasket gjennom gatene sammen med de

andre, – en ekkel følelse som det var godt å sove bort fra. Jeg har visst i grunnen anlegg for melankoli.

[2]

Oslo 18. september 1929.

Første rapport.

Kjære Grete!

Altså satte jeg mig på toget.

Reisen forløp uten større hendelser. Jeg fikk en liten lengtetokt da jeg tok frem tante Aleksandras fløtevafler og kom til å tenke på det store, lyse kjøkkenet hjemme og de koselige stuene og far i gyngestolen bak avisen og tante i kurvstolen over hekletøiet, og jeg blev altså litt rar slik at jeg måtte skynde mig å lete frem trøstende momenter. Kjære, et år var da bare 52 uker, 365 dager, 8760 timer – det gikk da vel som en røk. Og antagelig kom jeg til å få det knakende kjekt hos disponent Lisby, fruén hørtes så yndig og forståelsesfull ut. Åjo, det var nok å trøste sig med. Fremdeles studerte jeg riktignok på hvad det var som egentlig hadde fått mig til å gå med på dette veddemålet. Det hadde ligget nærmere for mig å vedde om at jeg på et halvt år skulde klare både latin og filosofi med karakteren 1.

Klokken var elleve om aftenen da jeg ankom til Oslo.

Hvis jeg hadde tenkt mig noe i retning av at en yngre bror av fru Lisby eller hr. Lisbys kjekke, unge nevø skulde stå parat for å befri mig for mine koffertter, måtte jeg tenke om igjen. De som stod og ventet på perrongen styrtet gledesstrålende frem mot alle andre enn mig. Folk strømmet forbi mig, og jeg stod der med to tunge håndkofferter samt ^[19] paraply og lot dem strømme, inntil en mann med en dragkjerre full av reisegods vakte mig av dvalen med et nokså uhøvisk: Avveien der, for svingende! – Da samlet jeg raskt sammen mine reiseeffekter og lot mig strømme med til utgangen hvor jeg kapret en bil. Det gjaldt å handle før allehånde fristelser fikk innpass. Sant å si var det fristende å rømme fra den blåsende, mørke aften, fra alle de fremmede og nedslående inntrykk op i onkel Teodors og tante Kathrines lune stuer i Incognitogaten hvor jeg vilde bli mottatt med åpne armer, om ikke for annet så fordi de alltid av en eller annen ufattelig grunn har vondt av mig. Om jeg blir femti år med ti myndige haker og mine som en hærfører vil de i

mig aldri se annet enn den stakkars lille. Men det vilde være en dårlig start å gi etter for denne fristelse. Jeg så følgene for mitt indre øie, og bare man tydelig ser følgene av sin handlemåte da er man reddet i alle mulige og umulige situasjoner. Det var ikke så meget diamantringen jeg tenkte på, som på min prestige. Den vilde i visse kretser lide kolossalt ved et tilbaketog på det nuværende tidspunkt. Nei takk, denne gang skulde det ikke bli mig som for op som en løve og ned som en skinnfell.

Med denne stolte forvissning steg jeg inn i bilen og rullet ut over Munkedamsveien hvor mitt blivende herskap hadde sin bopel.

Grete, det anstår sig ikke en *moderne*, nøktern, ung pike å fable om fremtiden og forestille sig tingene på forhånd. Og dog, med skam må jeg tilstå at det var nettopp dette jeg hadde gjort. Jeg husker ennå helt tydelig hvordan jeg hadde forestilt mig disponent Lisbys hjem. I ånden hadde jeg sett for mig en liten, brun murvilla med fasaden mot solen og fjorden, med lønnetrær utenfor inngangen, med blårutete kjøkkengardiner og stuegardiner av kremfarvet tyll, med trapp av granitt og postkasse av messing. Le ikke –.

Og så stanset naturligvis bilen utenfor en gråhvit leiegård av den famøse hustypen fra nittiårene, og [20] husnummeret lyste mot mig med en tydelighet som ikke gav rum for tvil engang. Gjennom en mørk, trekkfull slukt av en inngang slepte jeg mig og mine koffertene inn i trappeoppgangen, som var gustent oplyst og bar spor av mange menneskers tråkk. Allerede i første etasje var jeg ved målet. På et visittkort som var festet til døren med en tegnestift, stod der med tynn dameskrift: Eugen Lisby. Det måtte jo være ham, disponenten. Uten å nøle et øieblikk ringte jeg på, for, som jeg siden skrev til tante Aleksandra, vil man frem i verden må man bare ikke tenke sig om. Men å meddele tante Aleksandra noe av sin dyrekjøpte livsvisdom det nytter ikke. – Mitt barn, du er på avveie, skrev hun tilbake.

I det øieblikk døren åpnet sig inn til en mørk, skummel entré skulde jeg forresten mere enn gjerne vært på avveie. Men det var jeg nok ikke, ikke på annen måte i et hvert fall enn at jeg heller burde gått kjøkkenveien, hvis jeg ikke tar meget feil av fruens ansiktsuttrykk da jeg presenterte mig som hushjelpen.

Det første som falt mig inn da jeg så på fru Lisby var forresten romanfrasen «hennes ansikt bar spor av fordums skjønnhet». Dypt inne i det hvite fettlag som innhyllet hennes person såes tydelige spor. Hennes øine hadde sikkert engang vært de rene forglemmigeier, og øienbrynene var fremdeles kullsorte, munnen liten og velformet, men ellers var der noe forhenværende over hele fremtoningen. Håret var skubbet frem over pannen i en høi valk, figuren hadde utpreget timeglassfasong

og hele den massive skikkelsen hvilte på små, høihælte sko med minimal bæreflate. Det var øiensynlig skjønnhetsidealet fra århundredets begynnelse som spøkte i hennes hjerne.

Hun tok vennlig mot mig, på samme tid som hun åpenbart hadde foresatt sig å markere avstanden mellom herskap og hushjelp så jeg ikke skulle være i tvil om den. Fra entreen blev jeg ført direkte ut [21] i et lite, høit og mørkt kjøkken, hvor en kjøkkenkrakk blev satt frem til mig. Fruen konverserte mig hele tiden intenst, livlig understøttet av sine barn som etterhvert strømmet til og samlet sig rundt henne for å beskue den nyankomne. Heldigvis gjaldt ikke konversasjonen mine huslige dyder. Den gjaldt, – ja, hvad gjaldt den egentlig? Jeg oppfattet visstnok ikke mere enn tredjeparten. For det første snakket hun så fort og hektisk at hun snublet i ordene, for det annet gikk hun øiensynlig ut fra at jeg var vel inne i hennes forhold og nevnte slekt og venner bare ved fornavn, og for det tredje virket de nye omgivelser og alle de stirrende øienpar en smule distraherende.

Men så meget forstod jeg iallfall at denne leiligheten bare var et midlertidig oppholdssted for familien. Den var for liten og for mørk, strøket var for simpelt. – Tenk på hvad dere er vant til, hadde Ella sagt. Og Hans syntes ikke de burde bo der en dag lenger. Mikael vilde endelig ha dem op i sin store villa på Vinderen, men Eugen kunde ikke tenke sig å bo utenfor byen.

I grunnen var det formeget forlangt at jeg skulle vite hvem Ella, Hans og Mikael var to minutter efterat jeg var kommet innenfor døren, men jeg lot som ingenting og smilte gjenkjennende ved hvert navn hun nevnte.

Saken var den, fortsatte hun, at de nettop var kommet hit til landet fra Danmark, hvor hennes mann hadde vært direktør for en fabrikk. De var endnu ikke kommet helt i orden. Selv hadde hun mest lyst på en liten enebolig oppe ved Frogner etsteds. Møblene sine hadde de solgt i Danmark, både fordi de ikke vilde ha så meget å dra på og fordi hun hadde lyst på nye, moderne ting. For øieblikket hadde de det altså nokså spartansk.

Dette lød nesten som en undskyldning overfor mig, og jeg skyndte mig å omlegge mitt høflige smil i retning av det forståelsesfulle.

Hun lot mig så vite at både hun og hennes mann [22] for øieblikket gjennemsøkte alle byens møbelforretninger for å finne noe som var godt nok. Skulde hun først kjøpe noe måtte det være førsteklasses, da hun ikke tålte dusinvarer i sin nærhet. Hun hadde tenkt sig spisestuen i mørk ek med bøffel –

Her fulgte en lengre utredning over møbler og andre bruksgjenstande, og jeg er redd for at mitt smil blev en ganske liten smule mattere. Eftersom jeg hittil hadde befunnet mig i uforlovet stand, hadde jeg nesten ikke skjenket møbler en tanke. Dessuten satt jeg ennu med kåpen på mig, og det blev nokså varmt. Sulten var jeg også.

Fra møblene gikk hun over til å snakke om barnas opdragelse. Det måtte aldeles bestemt være lenge siden hun hadde snakket med et voksent menneske, slik fosset det ut av henne. Hvor hadde Ella, Hans, Mikael og Eugen vært henne, tenkte jeg. Med hensyn til «Eugen» skulde jeg ganske snart få vite det, idet hun opplyste mig om at hennes mann hadde vært ute på forretningsreise, men at han kanskje kom hjem neste dag.

Ganske kortelig berørte hun maten og husstellet. De levde enkelt og sundt, fråtseri av noen art vilde hun ikke ha i sitt hjem. Og mens hun var inne på dette tema spurte hun med en stemme som ikke tålte motsigelse:

– Ja, De har vel spist aftens?

Jeg hadde hverken spist middag eller aftens, men det forekom mig i øieblikket at jeg ved å bekjenne dette vilde begå en stor taktløshet, og smilte tilbake at jotakk, det hadde jeg.

– Ja, jeg vil så gjerne sette frem litt mat til Dem, sa hun i en betydelig elskverdiger tone. – Men når De absolutt ikke vil ha noe så. – Det er forresten ikke sundt å spise så sent på aftenen heller.

– Nei, det er visst ikke det, smilte jeg og var enig, syntes ikke godt jeg kunde si henne imot allerede første kvelden.

Så gikk hun over til å omtale alle de piker hun hadde hatt. Tea, som ikke kunde la noen matvarer [23] være i fred, Mathilde som hadde herrebesøk på pikeværelset, Inga som stjal og Lucy som røykte sigaretter over opvasken. Nu orket hun ikke lenger, men måtte ha et dannet menneske, og hun trodde, ja, hun var sikker på – her rødmet jeg og stammet noen ord – at vi skulde komme godt overens.

Derefter kom hun inn på barnas forskjellige gode egenskaper. De var legio. Den eldste gutten var i den grad begavet at læreren hadde sagt han hadde ikke mere å lære ham. Den eldste piken var utpreget praktisk anlagt. De øvrige barnas mange dyder gikk mig dessverre helt forbi da jeg nu begynte å bli svimmel av for meget snakk og for lite mat. Jeg slapp smilet som jeg hittil krampaktig hadde holdt fast

på, og det hjalp, for omsider loset hun mig inn på pikeværelset og sa godnatt med et par vennlige ord om at jeg ikke behøvde å stå op før klokken 6!

Halvt svimeslått satte jeg mig på den vaklende patentseng for å ta et overblikk over værelset og i det hele tatt samle tankene. Værelset var av fasong som et almindelig penal og hadde sterkt lakserøde bordvegger. Bohavet var så enkelt som vel mulig. Foruten den lille, rustne mur- og nagelfaste tingest som skulde bety ovn, bestod innboet av en furutræs kommode, en pinnestol, før omtalte patentseng, et stativ til vaskevannsfatet og et speil hvis eneste misjon måtte være å avvenne fra speiling. Jeg nekter i et hvert fall å tro at det skjeve, lavpannede individ som viste sig da jeg stilte mig foran det, hadde den aller fjerneste likhet med undertegnede.

Det tjener ikke til noe å gå nærmere inn på mine følelser denne aften. La mig innskrenke mig til å nevne at resten av tante Aleksandras fløtevafler befridde mig for det verste suget under brystet, og at jeg vernet mig mot nattekulden ved å bre både golfjakken og vinterkåpen over det tynne vatteppet på sengen. Da jeg åpnet vinduet for natten fikk jeg et lite gløtt av utsikten. Et firkantet, innebygget gårdsrum med to store søppelkasser, og et fremspringende utbygg med en-to-tre-fire-fem smale, [24] langaktige vinduer som ikke trengte noen nærmere forklaring, tiltrakk sig især oppmerksomheten. Men et lite stykke ovenfor det øverste vindu blinket sannelig min hatt, en stjerne! Jeg holdt på å rope «hallo der», og blev rent opstemt ved synet. Uten tvil et stykke vaskeekte himmel. Takk og lov, så slapp jeg å gå ut på gaten og titte på været hver gang jeg skulde ha yttertøi på mig.

Så stilte jeg vekkeruret på 6, og hoppet op i sengen som forresten ikke vilde tåle mange hopp. Utsiktene for morgendagen var sant å si ikke meget lovende, men allting går over, sa mannen, han døde og feberen ham forlot.

Det gikk jo ikke så lang tid før jeg forstod hvor skoen klemte der i huset. Den måtte forresten klemme på flere steder. Det var ikke bare pengene som manglet. Det kaos som alle vegne møtte mig i skuffer og skap da jeg neste morgen foretok en ransakning i kjøkkenet fikk mig nesten til å gyse, og jeg følte at tante Aleksandras ord om orden og sirlighet tross alt ikke var falt på stengrunn. Bevæbnet med kost, klut og bøtte gjorde jeg forgjeves angrep på leilighetens tre rum, men alle steder blev jeg møtt av utålmodige grynt fra halvsovende personer og måtte skyndsomt trekke mig tilbake. Jeg forsøkte derpå å ta kjøkkenet og entreen under min behandling, og da folk i huset endelig begynte å røre på sig efter en vederkvegende søvn var jeg allerede dødsens trett med trelles på knær og hender.

Ved åttetiden kom de tre eldste barna ut i kjøkkenet for å få litt mat før de gikk på skolen. Fruen var ikke å se. I all hast fikk jeg kaffekjelen over gassen, og ved felles hjelp lette vi frem det spiselige som fantes, et halvt brød, en nøkkelostskalk, litt margarin og en skvett sur fløte. Det som var igjen etter dem, fortærte jeg selv. Barna var søte og snilde, men den eldste gutten, han som læreren ikke hadde mere å lære, syntes visst at *mine* kunnskaper trengte å forøkes. Det gjorde de jo også, forargerlig bare å høre det uttalt av en guttehvalp på 13 år.

[25] Ved nitiden kom den yngste gutten, en liten gudsengel med klare stjerneøine, ut i kjøkkenet for å si fra mor at hun vilde ha frokosten på sengen. Et temmelig optimistisk forlangende av en som kjente husets matforråd. Jeg sendte bud inn igjen og sa at det halve brødet var opspist. Lille Toto kom flagrende ut igjen og meddelte på sitt bedårende r-løse sprog at brødet hadde vært helt igåraftes. Jeg forsikret Toto at om det hadde vært så stort som halve Norge kunde det ikke hjelpe nu da det var opspist, og med denne beskjed føk Toto inn igjen, men det er vel tvilsomt om han fortolket den ganske riktig. Om en stund kom han tilbake igjen, denne gang med en lapp papir hvorpå der stod opskrevet forskjellige matvarer jeg skulde kjøpe. Nederst på lappen leste jeg følgende: Vil De være så snild å låne mig fem kroner til min mann kommer hjem igjen?

Da jeg senere skulde inn til fru Lisby med kaffebrettet grudde jeg opriktig. Efter hennes stolte ord og fornemme holdning dagen før syntes jeg det var flaut å skulle bivåne den helomvending som hun antagelig vilde foreta nu da jeg begynte å komme inn i forholdene. Men jeg gjorde mig unødige sorger. Der lå hun velhagelig tilbakelenet i sin seng og nød hvilen, iklædd en besløifet blondehette og en blomstret morgenkjole, begge deler like forhenværende som henne selv. Undres hvorfor alle blekfete damer elsker blomstrete morgenkjoler? Hun nikket et nådig godmorgen, smakte på kaffen og sa at den var altfor tynn, men at den fikk passere for denne gang. Helt løselig omtalte hun lånet, der nærmest var å betrakte som en særlig tillit fra hennes side.

Mens jeg efter ordre vasket og klædde på Toto, åpnet hun påny samtalen med friske krefter. Hvad hun vilde ha greie på var om jeg hadde stuepikeuniform med mig, sort kjole, hvitt forklæ og hvit kappe. Dette syntes jeg nærmest vilde virke som en ironi i disse omgivelser, men det kunde jeg ikke godt si. Isteden minnet jeg henne om at jeg var der [26] som familiemedlem, skjønt jeg i mitt indre takket skjebnen for at jeg slapp å være medlem av denne familie.

– Nuja, mente fruene, hun hadde heller ikke tenkt at jeg skulde bruke noen særskilt drakt så lenge de bodde der i huset. Men når de fikk egen villa og i det hele tatt kom i orden vilde saken stille sig anderledes.

Og igjen begynte hun å fable om antikke møbler og Chesterfieldstoler og lutete dragkister og dunputer og fløielsportierer og parkettgulv og kamin og flygel og – ja, det gikk rundt for mig alt sammen. Jeg betraktet det sparsomt møblerte værelse vi befant oss i, derefter måtte jeg se nøiere på henne i sengen – kunde hun være vel bevart? Eller var dette en måte å rømme bort fra virkeligheten på, denne fantasieren om noe som kanskje for gjennomsnittskvinnen står som det høieste i tilværelsen.

Men jeg var nok mere i slekt med tante Aleksandra enn jeg hittil hadde visst om, for stod jeg ikke der og tenkte presis som tante vilde ha gjort, at, skal du ligge der i sengen og dovne dig hele dagen så kan du komme til å vente lenge på fløielsportierene og den lutete dragkisten.

Som svar på mine tanker la hun sig enda dypere ned i sengen og så på mig med et lidende uttrykk.

– Jeg trenger virkelig å ligge over to-tre dager for å hvile helt ut, sa hun trett.

Det er overflødig å si at jeg var forbauset. Kunde virkelig et friskt, voksent menneske legge sig til på den måten? Det var ikke til å undres på at alt der i leiligheten, hun selv innbefattet, så ut som gammelt loftsskrammel.

Til middag hadde vi pannekaker, punktum. Femkronen var forlengst opbrukt, og kreditt var ikke å få i de omliggende butikker før de gamle regninger var betalt. Dette tegnet virkelig til å bli en slankekur for barna og mig som ikke i likhet med husets frue kunde bevare fettete ved stadig sengeleie. En av småpikene, Gerda, betrodde mig forresten med fortryllende [27] opriktighet at hvis bare pappa var i godt humør når han kom hjem, vilde der sikkert vanke noe godt.

De fleste inntrykk jeg mottok i dette mitt nye hjem la sig som bly på brystet. Der kunde ikke være mere enn én mening om at jeg hadde vært avgjort uheldig. Det var som om jeg var kommet bort i en annen og grimmere verden, og det eneste forbindelsesledd med den gamle verden var ungene. Når de lo og snakket og sang kjente jeg mig likesom igjen. Sannsynligheten taler for at jeg hadde sagt op på flyende flekken hvis det ikke hadde vært for disse ungenes skyld og for en viss stedighet som efter sigende hører min natur til.

Om kvelden kom herren i huset hjem, og jeg vil ikke egentlig si at han forbedret situasjonen eller pyntet op i landskapet. Han var høi og stormavet med buldrende stemme og et olmt blick i de rødkantede øinene. Forøvrig var han trett etter forretningsreisen. Jeg var allerede nu såpass inne i husets terminologi at jeg kunde oversette ordet forretningsreise med rangel. Til alt hell hadde han vunnet og ikke tapt i kortspill. Han trakk op noen sedler av lommen, og med pengene kom der liv og røre i huset. Leif, den eldste sønnen, blev sendt til melkebutikken efter øl og pålegg, Gerda løp til slakteren efter biff og løk, og jeg for min part ilte efter kokeboken, for jeg skjønnte jo at nu skulde her stekes og brases. Fruen blev også urolig og opplødet ved bevisstheten om at der var penger innen rekkevidde. Riktignok stod hun ikke op av sin seng, men hun kalte mig inn for å si at hun nu hadde bestemt sig for spisestuemøbler i mahogny. Jeg svarte at mahogny var meget stilig og elegant, men når man tok i betraktning at der var mange barn i huset –. Å, det spilte ingen rolle, avbrøt hun mig med en feiende bevegelse, barna skulde få barneværelse med lekemøbler av ek og eventyrtapeter. Å javel ja! Forholdt det sig slik hadde jeg heller ikke noe imot mahognyen.

[28] Hr. Lisby hedret mig med benevnelsen «frøken».

– Biffen må være rå inni, frøken, og med masse løk på! beordret han.

Merkelig nok blev biffen ganske spiselig, og eftersom hr. Lisby spiste biff og drakk bayer, mildnedes hans biske bulldoggansikt, og til slutt skinte han som en sol i fjeset. Han slo sig ned ved kjøkkenbenken mens jeg vasket op, spøkte med barna og var kavalermessig overfor mig, sa at jeg hadde dukkeføtter og silkehender og lignende absurde ting. Så snart det lot sig gjøre sa jeg godnatt, lukket mig inn i mitt lakserøde kott og låste døren forsvarlig.

Min første dag som hushjelp var til ende. Men for en dag! Jeg var lutlei av alt sammen, dødtrett i ben og armer, skjør i hodet. 1 fra 365, det blev 364, – kanskje hadde jeg 364 lignende dager foran mig. At jeg noensinne skulde bli vant til dette miljø forekom mig utenkelig. Selv i søvne forfulgte dagens redsler mig. Jeg vred vaskekluter op av stinkende sinkbøtter inntil jeg våknet ganske utmattet, for så å sovne inn igjen og drømme at jeg stekte biff, som ikke var biff men fru Lisbys trinde, hvite hender på en komfyr som ikke var noen komfyr, men en buffet av mahogny –. Det var i et av de våkne øieblick mellem marerittene at jeg besluttet mig til å si op neste dag –.

Men av en eller annen dunkel årsak, så dunkel at jeg ikke selv visste hvori den bestod, gjorde jeg det allikevel ikke. Jeg begynte på ny frisk med

rengjøringsredskapene til tross for at fru Lisby meget heller så at jeg satt ved hennes seng som tilhører enn at jeg pusset vinduer og vasket gulver. Utpå formiddagen forbauset hun mig ved å stå op. Hun skulde kjøpe lodder i pengelotteriet, fortalte hun, og dessuten ned i en av centrumsforretningene og se på noen persiske gulvtepper som hun hadde lest om i en avisannonse. Persiske! Mindre kunde nok ikke gjøre det der i huset.

Jeg forstod at pengelotteriet hadde vært og fremdeles [29] var det store håp i denne familie. Jeg fikk også rede på at det var ti år siden de kom fra Danmark, – ikke undres på at de ennå ikke hadde rukket å komme i orden! Det kunde ikke være tvil om at jeg var kommet til en moderne fru Micawber, håpefull som denne David Copperfields moderlige veninde, men uten fullt så mange forsonende egenskaper. Noen hadde hun imidlertid. Hun var snild. Høist sannsynlig hadde hun vært altfor snild og latt ektemannen bestemme kursen fra første ferd.

Ærlig talt, Grete, jeg hadde ikke vært menneske hvis jeg ikke hadde møtt fru Lisbys bløff med skryt. Jeg plukket frem fra mine private forhold det som tok sig best ut, – onkel general vilde jo pynte op i enhver familie. Når hun allikevel ikke blev imponert var grunnen den at hun ikke trodde mig mere enn jeg trodde henne. Deilige forhold! Jeg kunde jo heller ikke bestyrke sannheten med navns nevne ifølge veddemålets betingelser.

Uten å si for meget tør jeg nok påstå at gulvene var så temmelig rene og krokene noenlunde oversiktlige i den tiden jeg var hos Lisbys. (Jeg er der altså ikke lenger forstår du, men derom mere senere.) Men noen engel var jeg ikke – det har du kanskje ikke mistenkt mig for heller. Når jeg blev altfor trett av fru Lisbys fine fortid og alt det annet utrolige jeg fikk se og høre der i huset, kunde det hende at jeg simpelthen låste mig inne på kottet mitt og lot dem rope så meget de lystet. Der satt jeg da en stund bom stille og så idiotisk ut. Det er herlig når man er trett. Du bør forsøke det, men lås døren og sett dig langt unna speilet.

En eftermiddag da jeg lå på mine knær og skurte w.c, kom kontrollnevnden, Tutt og Sofie, på besøk. Sofie drog blokk og blyant frem av mappen sin og foreviget situasjonen. Tegningen sendte de til Jørgen som visstnok har hengt den op på veggen i glass og ramme. Ungdommen nu for tiden du! Fru Lisby var sterkt imponert over Tutts skinnkåpe og kom med den gamle leksen om at de nettop var [30] flyttet hit op fra Danmark og at de derfor ennå ikke var kommet i orden, men at de nu var i ferd med å bygge egen villa – de ventet bare på arkitektens tegninger – og hun håpet da at de vilde gjenta sitt besøk osv., osv. Da hun kom til

Chesterfieldstolene og den lutete dragkisten stønnet jeg uvilkårlig så høit at de trodde jeg var dårlig og tvang i mig tyve kamferdråper. Men Sofie, som efter eget sigende er forlovet i den hensikt å inngå ekteskap og ikke som vanlig bare småforlovet i den hensikt å kysse, blev interessert og opildnet henne til å fortsette, og jeg tror de snakket i flere timer om soveværelse i rosa og salong i gult og dører av kryssfinér og jederstoler og filerte kaffeduker og alt mulig annet som henhører under betegnelsen kvinnepjatt.

Men det var ikke meget jeg fikk se av verden i denne tid, jeg kunde for den saks skyld likeså godt sitte i fengsel. Bare en gang var jeg oppe hos onkels i Incognitogaten. – Det er vel endelig dannede mennesker du er hos? spurte tante. – Jada, sa jeg, – de holder på å bygge egen villa på Frogner med parkettgulv og centralopvarmning. Og som om dette var tilstrekkelig bevis på dannelse slo hun sig tiltåls.

Seks uker på dagen var jeg i denne posten. Min ånd og sjel led kanskje under det – hvem vet forresten – mine hender og negler tålte det absolutt ikke, men min figur profiterte i høi grad, den er åleslank og tipp-topp. Hvad hjelper det forresten nu jeg har forskrevet mig for et helt år og ikke har noen å smukke mig for?

Den økonomiske side av saken så temmelig slett ut en tid. De femogtyve kroner som jeg efter veddemålets premisser fikk lov til å ha med som et slags fond svant hurtig bort på familien Lisbys magre dager, og håpet om å få noenslags lønn svandt også omsider. Men vet du så hvad der hendte?

Jo. Fru Lisby vant 5000 kroner i lotteriet dagen før jeg reiste. Fra det øieblikk hun så det i avisen var hennes ^[31] mine som en dronning. Hun tilbød mig straks post som selskapsdame hos sig, men av forskjellige grunner fant jeg å måtte avslå den store ære. Isteden bad jeg om en attest, og i øieblikkets løftede stemning skrev hun en som måtte kunne skaffe mig innpass hos keiseren av Japan. Den struttet av lovord, vrimlet av fete adjektiver. Jeg kan vise dig sort på hvitt for at jeg er «en mester i kokekunsten», «ualmindelig dyktig og pålitelig» samt «sjelden elskverdig i omgang». Denne siste vending henspiller uten tvil på alle de stunder jeg har sittet ved sengen og lyttet i taushet til hennes tales flod.

Lønnen fikk jeg, og lånet blev tilbakebetalt. At dette ikke var skjedd før skyldtes nok bare en forglemmelse, efter fru Lisbys utsagn. – For galt at jeg skal glemme slikt noe, sa hun – håper De tilgir mig. Og det gjorde jeg da, siden hun nu engang hadde skrevet at jeg var «sjelden elskverdig i omgang».

Da jeg forlot familien Lisby for godt hadde jeg den samme befriende følelse som når man fra en mørk grube kommer op i dagslyset og frisk luft. Litt vondt var det å tenke på de søte ungene som hadde sitt blivende sted der, de eldste begynte alt å ta farve av sine omgivelser. Du skulde sett lille Toto, han var så myk og rund som en ball og hadde noen tær som marsipan. I anledning lotterigevinsten fikk han en teddybjørn like så stor som sig selv. Jeg skulde heller ønske han hadde fått noen nye strømper og underbukser, for det trengte han.

For Totos og de andre barnas skyld skulde jeg ønske der blev noe av villaen på Frogner, men det er dessverre like så lite sannsynlig som at jeg blir gift med paven – for å ta et eksempel. Igår da jeg kom fra festekontoret møtte jeg Totos mamma, helt klædd i bisambuk. Hun var svært opskjørtet, hun kom nemlig fra en auksjon hvor hun hadde kjøpt to antikke sølvkandelabre for en spottpris av femhundre kroner. – Jeg vil ha en sal i det nye huset [32] vårt, betrodde hun mig, en virkelig sal med store speil, kandelabrer og stoler langs veggene.

Jeg har allerede bundet mig til en ny post. Neste gang du får brev er det fra stuepiken Helga på Vinger gård, fire mil utenfor Oslo. Herskapet er en godseier Bech og frue. Seksti kroner i måneden, jeg er snart et godt parti å regne for.

Det er nesten uforskammet av mig å sende et så langt brev, men når en stakkars hushjelp har funnet tid til å skrive det, kan vel du som er guvernante og altså nesten hører til overklassen – finne tid til å lese det. Det verste er at jeg spanderte mitt fineste brevpapir på dig, lite anende da jeg begynte å skrive at brevet skulde få et slikt omfang.

Skal jeg fortsette med å skrive utførlige rapporter er det visst best at jeg forsøker å komme i besittelse av noen folioark.

Jaja, du får leve. Imorgen reiser jeg til Vinger gård. Jeg drømte inatt at sønnen i huset het Adalbert. Håper for hans skyld at jeg ikke er sanndrømt.

Din Helga.

[3]

Vinger gård 24. september 1929.

Annen rapport.

Kjære Grete!

Der er ingen sønn! (kfr. siste passus i forrige rapport).

Og om der hadde vært en –, nå –. Det går ikke etter fortjeneste her i verden.

For å begynne med begynnelsen, jeg steg av på en liten landsens stasjon og blev øieblikkelig anholdt av en chauffør som tok mine koffertene og spurte etter fraktsedlen på kommoden. Flaut nesten ikke å ha noen.

Så steg vi inn i en bil, presis en slik en som fru Lisby vilde kjøpe så snart hun fikk sin egen villa, grønnskåret, fornem, lydløst rullende. Chaufføren var nesten likeså pen som bilen, han var så pen at han burde ikke få lov til å gå løs. Men underholdende var den samme herre ikke. Det eneste han gav mig full og grei beskjed om, var hvad gårdene der i egnen het. Når jeg derimot med list og lempe vilde lokke noen opplysninger ut av ham om vårt felles herskap, svarte han bare ja og ha og jeg vet ikke.

– Vet De overhodet ingenting De da? spurte jeg til slutt.

Det var kanskje nokså frekt, men man kan bli irritert når man sitter der og ødsler med sine mest besnærende skråblikk og ditto sølvletter uten å [34] kunne rive den annens oppmerksomhet fra rattet et sekund. Forsåvidt hadde det vært mere smigrende for mig om vi var gått i grøften, men spørres allikevel om det hadde vært tilfredsstillende i lengden.

Vet du forresten hvad fyren svarte mig på mitt spørsmål. – Nei, jeg vet visst svært lite om ting som interesserer Dem, sa han rolig. Sånt skal en få høre av en chauffør! Antagelig har damene gjort for meget krus av ham, en mann går ikke ustraffet gjennom livet med havblå øine i et ansikt av veritabel bronse.

Så tidde jeg bom stille da, og opdaget – dessverre i seneste laget – at jeg hadde mere utbytte av å se på selve landskapet enn på ham. Det var en gråværsdag med skyer i vilt jag over himmelen og uværet hengende som en trusel over folk og fe. Overalt drev bøndene på med å kjøre kornet i hus. Jeg tror neppe der finnes den kvinne i verden, om hun så var feiret primadonna, som ikke ved synet av kornstaurer og stubbmark og røde låvebygninger mot grønn skog ønsker at hun var struttende bondekone med ti–tolv unger krabbende rundt skjortekanten. Det må være en slags atavistisk instinkt.

Naturen er fortryllende her. Det er som om Vårherre en gang i tidens morgen hadde sloppet hele landskapet ned fra himmelen for å se hvor mange små bukler og ujevnheter der kunde bli i det. Terrenget er med andre ord kupert, men ikke mere enn at en danske kunde klare å stå på ski her om vinteren. Skogsnar og små vann veksler med aker og eng. Du kan kanskje gjøre dig et svakt begrep om disse idylliske trakter når jeg sier at hver plett er som skapt for landtur. Hvert bakkehell inviterer til hvile i det fri, hver lysning i skogen til måltid på hvit duk med nistekurven i midten, hver liten sti til gammeldags kurmakeri – vennligst bemerk at jeg sier gammeldags –. Her er både fjord og elv og blå åser, så på omgivelsene kan jeg ikke klage.

Vi bilte altså. Og bile kunde han, mannen ved min side. Han tilhører ganske sikkert den type som [35] bare interesserer sig for motorer, maskiner og alt som sviver og går, en utbredt type i denne mekanikkens tidsalder, – bra nok, men kjedelig.

Endelig kjørte vi inn gjennom en stor smijernsport som var svinget til side på granittstolper og fortsatte gjennom en bred, svakt stigende allé med lønnetrær på begge sider op til et hus som like til det siste var skjult bak en svulmende dyne av høstfarvet løv, men som plutselig efter en sving på veien åpenbarte sig i uanet majestet. Det var hvitmalt og langt, med sorte taksten og en på samme tid stilfull og rummelig veranda på forsiden. De svære uthusene lå litt på avstand. På baksiden av hovedbygningen var der en gruset gårds plass, og her svinget bilen flott op foran – kjøkkendøren.

En skikkelse i blåkjole og hvitt helforklæ kom frem i døråpningen.

Man behøvde ikke å være meget skarpsindig for å se at det var kokken man hadde foran sig. Den daglige omgang med megen og god mat gjennom mange år hadde ikke undlatt å sette sitt preg på hennes person. Som en pudding eser ut over formen, slik este hun ut der hvor ikke klærne holdt henne i tømme, ved halsen, ved anklene og nedenfor albue. Hennes livmål anslo jeg til tre meter, eller la mig si

to, for at du ikke som vanlig skal beskyldes meg for å overdrive. Ansikt og armer lyste rødt mot det hvite forklæ. Det så ut som om hun selv ikke hadde kunnet undgå å få et aldri så lite opkok under tjenesten ved komfyren. Men der var samtidig noe uhyre tillitvekkende over hennes robuste person, man måtte like henne ved første øiekast. Mig tok hun vennlig imot, men ikke uten en egen reserverthet. Antagelig har hun sett adskillige stuepiker komme og reise.

Hvis du noen gang i annonser eller brosjyrer har sett bilde av et slikt moderne idealkjøkken hvor luftige gardiner flagrer i sommerbrisen og solskinnsmennesker driver arbeidet som en lek blandt skinnende sorte og hvite fliser, har du kanskje – som [36] jeg – hånlig snøftet noe om at slik ser det aldri ut i virkeligheten. Jo, det kan gjøre det. Når undtas sommerbrisen, som av gode grunner holdt sig borte, så kjøkkenet på Vinger ut som om det var klippet ut av en brosjyre for en kjøkkenutstysforretning. Alt fantes der, fra en svær, hvitemaljert elektrisk komfyr til veggpanel av porselensfliser, fra opvaskkummer til rød-lakkerte krakker og bord med røde ben og umalte bordplater. Kjøkkenet var delt i to, det innerste lå et trin høiere, og her stod et langt spisebord med rød og hvit voksdug og mange krakker. En husmor hadde sikkert forstått å vurdere tingene enda bedre, men med mine erfaringer som tjenende ånd begynte jeg også å kunne verdsette denne viktige del av husets organisme.

Jeg blev traktert på kaffe og smørbrød, og mens jeg satt og spiste kom husets frue ut for å ta meg i øiesyn. Dessverre hadde jeg klædd meg ufornuftig. En kjole som koster fem stuepike-månedsgasjer, var ikke ved denne anledning noen anbefaling for meg. Fru Bech så på kjolen som om hun omgjorde alle dens små, fine legg i penger og fant meg mystisk.

Fru Bech var en ung eldre dame med hennafarvet hår og slank figur. Øienbrynene var som svalevinger, munnen som en nyutsprungne rosenknopp, men øinene – øinene hadde levet lenge. Hva kan forresten kosmetikken gjøre med øinene? Å skaffe den strålende tomhet tilbake i et blick som er mettet av erfaringer er nok en enda vanskeligere oppgave enn å løfte hakehuden. Fru Bech hadde den slags øine hvori man kunde se at erfaringene hadde fortettet sig til en slags intelligens. Forresten hadde hun dette tverrsikre vesen som er typisk for gifte, middelaldrende kvinner.

Hun nevnte den gode attesten fra fru Lisby og spurte om jeg hadde tjent andre steder. Ikke det! Hun spurte hvor jeg var fra. Å ja, fra den byen, ja, hun hadde reist der forbi en gang med kystbåten. Koselig lite sted. Så sa hun spøkefullt at det

var ikke pent av mig å komme med regnvær. Sluttelig [37] henviste hun mig til Laurence, kokkepiken, som den der skulde sette mig inn i arbeidet og så var audiensen forbi.

Kort etter kom de to unge frøknene Bech ut i kjøkkenet og passerte mig med et nikk. Undres hvad deres mor egentlig hadde sagt om mig siden de så øieblikkelig måtte ut og se på dyret? De var svært pene begge to og hadde dannede, klare overklassestemmer.

Senere førte Laurence mig op til vårt felles soveværelse, «høit oppe under taket hvor svalene bor». Det lå i 2½ etasje, bak loftet, og bød på utsikt over skog og mark og elv og tre kvart himmelhvelving. Utstyret var også upåklagelig. Slett ikke umulig at de to parsengene som nu stod skilt ad under hvert sitt skråtak hadde betegnet den første og mere beskjedne fase i godseierens ekteskap, den imiterte bjerk tydet på litt av hvert.

Jeg uttalte min begeistring over værelset, og Laurence måtte også innrømme at det var trivelig.

– Men, sa hun, og hennes røde, runde ansikt uttrykte et sterkt forbehold, – frua og konsulen ligger underan. Så det er å gå på strøppelesten heroppe og aldri se lignament av et besøk engang. Nei, da hadde Olga det greiere som bodde i uthusbygningen, mente hun. Olga var kjøkken- og altnuligpik. Jeg gjorde hennes bekjentskap siden på aftenen.

Heldigvis slapp jeg å varte op inne ved bordet den første dag, da herskapet, døtrene innbefattet, reiste til byen. Isteden gikk jeg Laurence tilhånde. Og nu begynte elendigheten. En frekkhet som min, kunde jo heller ikke passere ustraffet, det vilde være stikk mot livets lover.

– Klar kaffen! befalte Laurence.

Klare kaffen? Det forekom mig at jeg hadde hørt betegnelsen før. Jeg stod bom stille et øieblikk for å prøve å finne ut hvad det var med forstandens hjelp. Til alt hell stod Olga så nær ved komfyren at hun uten videre gjorde det for mig. Det var ingen sak lot det til, bare å helle en liten skvett op i en [38] kopp. Hvad det egentlig skulde være godt for var mig en gåte.

– Se her, sa Laurence, – rens disse rypene for mig.

Der stod jeg altså. Den som bare hadde visst i hvilken ende man skulde gripe saken an.

Å spørre Laurence forekom meg i øieblikket helt kompromitterende, da det å ta ut innmat av dyr vel hørte til kjøkkenets abc. Altså kjørte jeg neven inn fra den ende som så mest tiltalende ut, slik at den sank dypt og bløtt ned i usynlige redsler. En voldsom brekningsforfølelse fikk meg til å dra hånden ut igjen med lynets hurtighet.

Jeg stod stille en stund for å samle meg litt. Det gjaldt fremfor alt å puste regelmessig skulde jeg undgå katastrofe. Så bet jeg tennene sammen, lukket øinene og gikk med dødsforakt løs på utgravningene, og da jeg etter en stunds forløp åpnet øinene kunde jeg se sol og måne gjennom rypen. Min fortvilede sinnsstemning slo straks over i stolthet. Vel begynt er halvt fullendt. Snart gikk det lekende lett fra hånden, men se på hvad jeg gjorde, turde jeg ikke.

Da jeg slo øinene op etter siste rype opdaget jeg at jeg blev iaktatt. Chaufføren var kommet inn og satt halvt skjult bak en avis oppe i det øvre kjøkkenet og betraktet meg med kolde blikk.

Factum est, kjære Grete, at han også fant meg mystisk.

Mystisk – det kunde han være selv. Satt han ikke ved aftensbordet og behandlet kniv og gaffel som om han kom direkte fra kongens slott. Det gjorde nemlig ikke de andre, selv om de nok kunde ha andre fortrin.

La meg få presentere dig for mine bordfeller. Laurence kjenner du alt. Olga er primadonnaen i vår eksklusive krets, liten, kvikk og tynn og så kokett at øinene går trill rundt i hodet på henne. Ennu et kjennetegn er at hun sur sine jeksler med sann virtuositet. Våre kavaléer er chaufføren, som forresten [39] heter Frigård, og de to gårdsguttene Andreas og Ola. Andreas er en herre i meget stort format, bare nesen er som en passelig skibakke. Han ler ofte og uten minste varsel, det lyder som om et stenskrud fylte luften, og nesten alltid er det Ola, noe Ola sier eller noe Ola gjør som forårsaker skredet. Ola er muntrasjonsrådet her. Dametekke har han også uten egentlig å være noe for øiet, liten, mørk, skjeløiet og hjulbent. Ved hvert måltid ler Olga så voldsomt av Olas morsomheter at hun får mat i vrangen og må dunkes i ryggen. Det er alltid Andreas som må dunke. Frigård som sitter på den andre siden av henne rører sig aldri av flekken.

– Hvordan er Frigård egentlig? spurte jeg Laurence i all fortrolighet oppe på kammerset.

– Å, det er en god gutt, sa Laurence med overbevisning.

Men har den attesten egentlig noe å bety? Siden hørte jeg henne si både om Ola og Andreas at de var gode gutter, og tror du ikke her en dag at jeg hørte henne si om godseieren, som flintskallet og giktbrudden stavret forbi kjøkkenvinduet: Å, for en god gutt! Kanskje alle gutter er gode for Laurence.

Laurence er ganske grei å dele værelse med, i hvert fall får jeg mangen god latter. Laurence kan ikke forstå hvad jeg ler av. Det verste av alt er at når jeg våkner om natten og kommer til å tenke på ansiktet hennes, bobler latteren op i mig slik, at jeg må stoppe både dynen og putene i munnen for ikke å vekke dem som ligger under.

Det første Laurence gjør når hun kommer op om kvelden pesende efter alle trappene, er å befri sig fra bånd og tvang. Skoene blir sparket av benene, kjolen knappet op og korsettet tatt ut. Så puster hun som en hval, lettet og glad. Efter å ha nydt den salige tilstand i noen minutter, jabber hun på strøppelesten over gulvet for å ta frem gitaren, notabene hvis ikke Bechs er kommet på soveværelset enda. Så vederkveger vi oss en stund, hun med å spille og synge, jeg med å lytte. Det er mest sørgelige ^[40]sanger hun kan, «Aurora gikk så sorgfull» og «Karl, o Karl hvor er du nu?» og flere andre som ender med død og annen elendighet.

I det hele tatt har jeg det slett ikke verst, bortsett fra de fortvilede øieblikk da jeg ikke føler mig stillingen voksen. Som her forleden da Laurence bad mig forvelle kålen. Vet du hvad forvelle er for noe? Jeg visste det ikke. Eller som da jeg i befipelsen tok tallerknene fra venstre side istedenfor fra høire og fru Bech rettet på mig med undrende stemme. Forundringen gjaldt vel den velsignede attesten kan jeg tenke. Eller som da –, nei, hvorfor ramse op mere og helt gratis skjenke dig morsomme historier som du så til skrekk og advarsel vil fortelle dine barn og barnebarn med den følge at jeg vil stå for efterslekten hyllet i latterlighetens skjær.

Ellers er det meget jeg kunde ønske å utbre mig om, både om tilværelsen i sin almindelighet og livet her på Vinger gård i særdeleshed, men jeg får skåne dig for denne gang, og heller øse mitt vidd utover far og tante. Brevene til dig kan jeg betegne som grovsiktet og sammalte, men brevene hjem, de er finsiktet med rosiner i. (Obs! Billeder og allegorier velges fortrinsvis fra kjøkkenets verden.) Til tante stemningsfulle naturbeskrivelser iblandet muntre anekdoter fra hus og fjøs og hønsegård, til far utredninger over bygdens jordsmon, næringsveier, folketall, skatteprosent o. 1.

Far skriver at han kjenner godseier Bech av omtale og er fullt beroliget. Tante tror vel jeg er her som familiemedlem. Ja, enhver blir salig i sin tro, heter det visst.

Ha det godt, kjære Grete.

Din Helga.

[4]

Vinger gård 2. oktober 1929.

Tredje rapport.

Kjære Gretchen!

Mitt første selskap er overstått.

Jeg var som en drøm i sort og hvitt da jeg den store aften gikk ned fra mitt værelse iklædd sort kjole med hvit besetning, hvit kappe og hvitt forklæ. Men da jeg trinet inn i spisestuen med den første stabel varme tallerkener var jeg å ligne med et mareritt i sort, hvitt og rødt. Mitt ansikt var purpurfarvet av ophisselse, og hjertet danset shimmy inne i brystet.

Like før gjestene gikk tilbords hadde jeg fått et sjokk som jeg aldri i verden glemmer.

Menyen bestod av buljong, flyndrefilet i hollandsk saus med terter og asparges, oksestek med blandede grønnsaker og is Melba. Rød og sprengt stod Laurence borte ved komfyren omgitt av et utall av gryter og kar, rørte hist og vispet her, flyttet og sjauet og lignet en general i slag. Til alt uhell kom fruene brusende ut og vilde tale med henne. Laurence som var mildt fortvilet over å måtte forlate valplassen i et kritisk øieblikk, stakk en slev og et løkk i hendene på mig.

– Pass på at den hvite jevningen ikke svir sig, hvisket hun – og spe litt sukkerkulør op i stekesausen, den står i hjørneskapet.

Og vekk var hun som en sviske. Jeg til hjørneskapet. Jo, der stod en liten flaske med brun veske. [42] I en fei for jeg tilbake til komfyren, og med flasken i den ene hånd og slevten i den annen begynte jeg å dryppe og røre. Det gikk fint. Kuløren blev enestående. Jeg dryppet og rørte, dryppet og rørte med økende selvtillit.

Da plutselig stod mitt hjerte bom stille.

Mens jeg dryppet var jeg kommet til å dreie flasken rundt så etiketten lyste imot mig: Conradis koleradråper. Hva jeg egentlig foretok mig i de neste minutter husker jeg ikke helt klart, men jeg tror jeg skrek og begynte å gjøre fortvilede forsøk på å øse op igjen noe av det jeg hadde helt ned i gryten. Laurence kom løpende. For første – og forhåpentlig siste gang så jeg henne blekne.

Derpå begynte en smaking og parlamentering over alle gode grenser. Det gjaldt å avgjøre hvorvidt sausen var brukelig eller ei. Laurence, Olga og jeg smakte så iherdig at hadde ikke Laurence i tide øinet faren, hadde vi sikkert fortært alt sammen. Jeg, som var den der hadde forvoldt skaden, forsøkte ved hjelp av mine talegaver å bedre på situasjonen. For det første, sa jeg, visste vertskapet i et selskap aldri hva slags mat de spiste da de hadde nok med å underholde og se etter om alt gikk som det skulde, og hva gjestene syntes, vilde vi aldri få vite. For det annet vilde ikke hver gjest komme til å konsumere mere enn de førti koleradråper som efter resepten var maksimum for voksne, så deres helbred vilde neppe ta noen skade. Og for det tredje måtte sausen inn på bordet fordi vi ikke hadde noen annen steke saus og heller ikke i en fart kunde skaffe noen.

Og inn kom den med koleradråper og altsammen.

La mig med engang fortelle hva en av herrene, av utseende en riktig matmons, ropte over til fru Bech da vi var midt i oksesteken:

– Deres kokkepik er en kostelig skatt, frue. Aldri får man slik mat som her i huset. Denne sausen f. eks., så fin, så pikant, man får den ikke bedre ^[43] på de kjente Pariserrestauranter –. Og han forsynte sig to ganger og lot sausen vederfares all rettferdighet.

Dette fortalte jeg selvsagt til Laurence som kom i perlehumør.

Aldri blir stemningen så høi som efter vel overstått fare, og hadde de det livlig inne i salongene den aften så var det ikke mindre livlig i de ytre regioner. Da Ola fikk høre om ulykkeshendelsen blåste han bare og sa:

– Ssss, var det noe da. Dere skulde helt lakserolje over potetene så vilde det gått op i op.

Selv Frigård måtte trekke på smilebåndet, og Olga satte maten i vrangen så Andreas måtte dunke henne ryggen. Jeg tror forresten det er en jobb han liker.

Forøvrig var det Olga som i bunn og grunn var skyld i hele ulykken. Det var hennes koleradråper, og det er da ikke mening i å plasere slikt i kjøkkenet blandt sukkerkulør, mandeldråper, rumessens og lignende ting.

Men snakk ikke om hvor slitsomt det er å være den tjenende ånd i et selskap. Det var en tid midt på natten da jeg ikke kjente benene mine fra knærne og nedover. Jeg var den eneste av pikene som var oppe helt til slutt siden det var min plikt å hjelpe damene på med tøiet. Frigård var også oppe, han skulde bile noen av gjestene hjem. En stund satt han på sin plass ved bordet i det øvre kjøkkenet og leste i en stor, tykk bok, som jeg forgjeves anstrengte meg for å se titelen på. Saken var at han ikke vilde la mig se den. Han er mystisk.

Men jeg kan gjerne vedde min årslønn på at han har verdens peneste øine – blå som sjø –

Undres hvad han egentlig tror om mig? En gang i nattens løp da døren gikk op og musikken lød ut til oss, kom jeg uvilkårlig til å gjøre noen dansetrin. Det er sjelden han snakker, men da løftet han plutselig hodet fra boken og sa:

– Er egentlig en stuepikepost noe for Dem?

[44] – Hvad mener De med det? sa jeg skarpt.

– Det forekommer mig at De passer alle mulige andre steder enn på et kjøkken, svarte han freidig.

Jeg snudde hodet og verdiget ham ikke et svar.

Men jeg er for snild av mig. Da jeg hadde budt nattkaffen omkring og var ferdig med den jobben, trakterte jeg ham på levningene. Han tødde en smule op over kaffen. Men mens vi satt der og nesten hadde det koselig, hvem tror du så kommer feiende ut i kjøkkenet? Jo, Lotten Bech, den eldste av de to døtrene, i lyseblå chiffon med lynende strassperler over det hele.

– Undskyld at jeg forstyrrer idyllen! sa hun med et lett ironisk anstrøk i sin dannede, krystallklare stemme. Var der egentlig noen grunn til ironi? Og var synet av oss to der vi satt i all almindelighet og drakk kaffe så overveldende komisk som det øiensynlig virket på henne? Det kunde jeg ikke tro, og jeg lot mig ikke forvirre.

Men hvad det gjaldt for henne var ikke så meget å forvirre mig med sin ironi, som å forvirre ham med sin deilighet. Ærlig talt – tror du unge piker alltid har vært slik som de er i våre dager at de kjenner det virkemiddel de har i sin kropp – og så

benytter det med en durkdrevenhet, som alene vi kvinner gjennomskuer, fordi vi er like, du og jeg og Lotten Bech og alle sammen? Har unge piker noensinne vært så ubevisste og uskyldshvite i sinn, som de er skildret i romaner fra gamle dager, eller er de fremstillet slik fordi det som regel er menn der har skrevet bøkene, og hvad vet menn om den utrolige forslagenhet som selv de beste unge piker er utstyrt med? I grunnen ingenting. På dette ene punkt – om ikke på andre – har de alltid latt sig overliste.

Og når Lotten strakte frem et av sine silkeklædte ben for at Frigård «som var så fabelaktig sterk» kunde kneppe igjen brokadeskoen som var gått op, så er det mulig at *han* fant henne sart og hjelpeløs, men jeg som medsøster *visste* at det var [45] et taktisk grep, og at hun tvertimot følte sig meget, meget sterk.

Da det var i orden med skoene vendte hun sig til mig:

– Løitnant Myhre sier at han må ha truffet Dem før et eller annet sted.

Tonen var ubeskrivelig. Den rummet alt og ingenting. Myhre? Det kunde ikke være noen av Myhreguttene hjemmefra, for dem vilde jeg jo kjent igjen med engang. Men de hadde en fetter, kan du ikke huske den lange Sigvarten med det lyserøde håret som av og til var hos dem i skoleferiene? Ham måtte det være. Det forekom mig at jeg en gang hadde sett ham som kadett.

I det samme kom bemeldte løitnant i døren, ropende på Lotten, Lotten, søte lille Lotten. Visst var det Sigvarten, nu så jeg det. Han var like lyserød nu som dengang, men en stram kar. Han kom helt hen til oss. Det lot til at selskapet ønsket å forsamle sig i kjøkkenet.

– Jeg forteller nettop Helga at du sier du har truffet henne før, sa Lotten.

– Ja, det må jeg bestemt ha gjort, forsikret Sigvarten og betraktet mig inngående. – Jeg kan bare ikke huske hvor. Helga het De også, ja, Helga –

– Haraldsen, supplerte Lotten.

Nei. Løitnanten kunde ikke erindre noen Helga Haraldsen, og Helga Haraldsen kunde ikke erindre noen løitnant, og omsider avsluttet Lotten og han sitt gjestespill i kjøkkenet. Like etterpå gikk Frigård også. Og vet du hvad han sa til avskjed?

– Visst kjente De ham, sa han kort og lukket døren efter sig.

Det er som jeg sier, han synes jeg er mystisk. Men han kan selv være mystisk med sine tykke bøker og sitt hemmelighetsfulle vesen.

Uff, jeg håper at den Sigvarten for fremtiden vil holde sig borte her fra gården. Ellers kan jeg bli avsløret før jeg vet ordet av det.

Hvordan festen artet sig inne i de bonede, skinnende [46] saler kan jeg vanskelig si noe om, men jeg tror den var vellykket. Damene var svært elegante, men jeg tenker vi kommer til å korse oss i 1940 når vi ser gjennom gamle motejournaler.

Av andre store begivenheter kan nevnes at Olga forleden kom hjem fra byen med kort hår. Hennes bastante flettetopp var falt for saksen. Hun blev beundret av alle, og Ola sa det han, at hadde hun bare gjort det før så hadde hun vært bestemor forlenge siden. Laurence er nu sterkt betenkt på å følge eksemplet, dette med å bli bestemor er nok svært fristende.

Jeg har sagt til Laurence at hvis hun først klipper håret må hun også kvittere natttrøien og ullklokken, for det må være stil over det. Men Laurence ser med dypeste mistillit på mine pyjamas.

– Hvis du bare var halvparten så godt klædd om dagen som om natten, sier hun til mig, – var det ikke farlig. Når du går tilsengs har du jo både frakk og side bukser på dig.

Og det er noe i det.

Igår var det frisøndag, og jeg gikk en lang, ensom tur på hardfrosne stier gjennom rusten, høstlig skog, hvorved jeg blev hensatt i den milde form for melankoli, som nærmest må kalles behagelig. På hjemveien traff jeg Lotten og Astrid Bech som lignet to engelske ladies i sine melerte spaserdrakter. De slo følge resten av turen, jeg tror at de i all stillhet hadde fattet beslutning om å pumpe mig. Du skulde aldri hørt maken til spørsmålskonversasjon. De spurte om jeg hadde noen søsken? Om mine foreldre levde? Hva slags arbeide min far hadde? Hvor gammel jeg var? Om jeg noensinne hadde vært forlovet? De var sannelig ikke skvettne av sig. Om jeg lengtet hjem? Om jeg likte Frigård? Om jeg syntes han var pen? Hvordan jeg likte de andre tjenestefolkene? Hvor jeg hadde kjøpt den mørkeblå kåpen jeg hadde på mig? Hva jeg hadde gitt for den? Hvor jeg pleide å klippe håret mitt? Om jeg hadde gått på noen annen skole enn folkeskolen? [47] Om jeg kunde danse? Jeg svarte på alt sammen, og jeg skrønte ikke, men mine svar var ytterst diplomatiske, så jeg tenker spørgerne var så omtrentlig like kloke.

Da vi kom hjem traff vi Frigård på gårdsplassen, og jeg hørte Lotten bad ham bile dem et eller annet sted om kvelden. Lotten er sterkt optatt av sin fars chauffør. For en yndig liten roman det kan bli.

Søndagsaftenene er de verste her. – Igår var det verre enn verst, – jeg tror jeg lengtet – inntil Laurence optrådte som den frelsende engel og kom med sitt poesialbum, som virkelig var fengslende.

Jeg leste det med begjærighet fra ende til annen. Olgas bidrag var mere gammelt og godt enn egentlig originalt: – Elsk din mann og stopp hans hoser, så skal du vandre på røde roser. Olga. Det samme kan sies om det Andreas hadde skrevet: Hvis du på en ensom vei, finner en forglemmigei, ta den op og les i den, en hilsen fra din kjære venn. Andreas. Ola derimot lot sig ikke nøie med andres påfund, men hadde selv diktet et vers:

Hvis jeg dig skal sammenligne
med en blomst, Laurence min
må det bli med en linnea
når den åpner sig så skjær og fin
Ola.

– At han tør være så åpenbart ironisk, tenkte jeg med mig selv. Men Laurence tenkte visst noe annet.

– Er det ikke kraftig godt, sa hun da jeg hadde lest det høit. – Å, det er en god gutt.

Så måtte jeg selv til å dikte da. Efter en halv times åndelig arbeide var jeg i fullstendig oppløsningstilstand, men Laurence fant resultatet «kraftig godt», og det var jo det viktigste.

Så snart dine sanger til gitaren klinger,
tar sorgene bena på nakken og springer.

[48] Helt originalt var heller ikke det, meget mulig at avlatshandler Tetzels vilde beskyldt mig for plagiat, om han hadde levet, men Laurence gav mig attest for at jeg var «kraftig begava». Og overfor Laurences dom synes jeg alt annet bør forstumme.

Ha det godt.

Din Helga.

[5]

Vinger gård 22. november 1929.

Fjerde rapport.

Kjære Grete!

Siden sist har jeg gjennomgått adskillig.

Blandt annet tannverk.

Utrolig hvor samvittighetsløs slik en tann kan være, den kan drive på å pine et menneske dag ut og dag inn, natt etter natt, selv om det er mange mil til nærmeste tannlæge. Hvor rasende man kan bli på en slik tingest! Der har man gått og stelt pent med den i nesten tyve år, fornektet sig sukkertøi og spist skonrokker på harde livet bare av hensyn til den – og så er det takken!

Jeg dunket løs på den dag og natt, men overfor noe så forherdet hjelper bare de mest vidtgående forholdsregler. Nu ligger bestet i en tannlæges søppelkasse, og det skal undre mig meget om den ikke angrer sin opførsel så hyggelig som den i grunnen hadde det. Jeg skriver med den bitterhet som bare en verkende tann kan avle.

Alvorlig talt, det var reddsomt vanskelig å utføre sine plikter i den tiden. Jeg hadde en stor vask å greie op med, den blev rullet og strøket med smerte. Jeg levde bare på tabletter, og hver aften la jeg mig til hvile på et grøtomslag. Så begynte jeg å hovne op. Som en stormflod for hevelsen frem over stakkars lille mig, begravet det ene øiet og satte nesen rett i været. Slik fikk fru Bech se mig sent en aften, og en besluttsom dame er hun [50] nok bak all krigsmalingen, for fem minutter etter satt jeg i bilen på vei til byen. Frigård satte farten op i 90 km., så litt følelse må der vel finnes i ham allikevel.

La mig kaste et slør over det som hendte hos tannlægen, jeg kunde nemlig ikke bedøves på grunn av betendelsen. Det var en visdomstann, hvad der selvfølgelig foranlediget en rekke evigunge vitser fra fjern og nær. Ikke fra Frigård forresten, og det var jeg ham takknemlig for. Han er ikke helt almindelig. Forresten var han

veldig snild mot mig på den byturen. Og det var måneskinn også, måneskinn og rimfrost. Men jeg verket hele tiden og så ut som mitt eget gjenferd, så noen idyll var der ikke tale om.

Nu tror du kanskje at prøvelsens tid var over. Men nei. Ikke før var hevelsen gått ned på det ene kinnet, før det andre este i været som en vellykket brøddeig. Kusma! Ja nettop k-u-s-m-a! En sykdom som rører ens hjerte til medlidenhet når småbarn har den, men som virker idiotisk og latterlig hos voksne. Alle sveiserens barn lå av kusma, og så fikk jeg den også da, fordi jeg hadde vært så dum å sluntre unda da jeg var liten. Det er aldri moro å være syk, men det er simpelthen motbydelig når det hender en i et hus hvor man har betaling for å utføre et visst arbeide. Første dagen gråt jeg virkelig en liten skvett, og nettop som jeg holdt på med det banket det på døren, og inn kom – Frigård. Jo, jeg er sannelig heldig, enn ikke geburtsdagspresangen fra dig, sengehyggen som ligner en rosenrød morgensky, var flatterende nok til å redde situasjonen. Det er bare i bøkene at tårene triller som perler eller diamanter eller duggdråper, i virkeligheten danner de små bekkefar og deltaer nedover en rød og svullen nese.

Hvis det ikke var fordi at feber nedsetter ens evne til å forbauses, hadde jeg sikkert falt ut av sengen da han kom frem med en henrivende konfekteske til mig, som han antagelig hadde kjøpt på [54] en bytur samme dag. Jeg kunde nesten ikke snakke så tykk var jeg i halsen, men for helt tydelig å uttrykke min takknemlighet puttet jeg straks en konfekt i munnen, en stor krokankonfekt. Tenk dig til, så satte den sig aldeles fast og holdt på å kvele mig, ikke kunde den komme ned og ikke kunde jeg løfte kjevene mine såpass at jeg kunde få den ut. Tilslutt fjernet han den med et raskt inngrep, det var flaut, men grundig komisk.

Fru Bech og døtrene var også oppe og så til mig, de var snilde og søte, men de kunde ikke få øinene fra mitt undertøi. Antagelig bør en stuepike ligge i ærbar bommesi, – i hvert fall ikke optre i plagg som de nesten kunde brukt selv. Av og til tror jeg de er redd for å ha fått en internasjonal svindlerske eller noe lignende i huset, og det hender at jeg for moro skyld nærer mistanken.

Forleden da jeg gjorde i stand soveværelsene og visste at fru Bech opholdt sig i badet, sang jeg en liten fransk visestump – den eneste franske visestump jeg kan. Sånt noe er dumt, allikevel faller jeg ofte for fristelsen.

Heldigvis begynner jeg nu å komme inn i arbeidet.

Det er ganske moro synes jeg. Det er det ved alt legemlig arbeide at man får en liflig følelse av å være en kraft som kan bringe forandring i tingene. Der kommer jeg f. eks. ned en morgen etter et selskap. Stuene er så utrivelige som vel mulig, ufriske, uryddige, men det står i min makt å forandre dem til det mest innbydende opholdssted man kan tenke sig. Det er formelig som å skape. Og når jeg om formiddagen svever rundt i husets soveværelser er det som å fremtrylle ordnede tilstander av kaos. Å, slik ømhet man får for det gulv man selv vasker. Og mellom en selv og de gjenstander og møbler man steller oppstår der til slutt et inderlig personlig forhold, der leder til lange H. C. Andersenske samtaler. Naturligvis er det op og op igjen det samme, men det merker man bare når man er ^[52] i dårlig humør, hvilket altså ikke bør forekomme for hyppig.

Vi har nu så smått begynt med forberedelser til jul. En hel gris er allerede ekspedert. Jeg for min part visste ikke noen ting om noen ting som hadde med grisemat å gjøre, men nu vet jeg nesten for meget til egentlig å ha lyst på den. Duften av stekte medisterkaker forfølger mig enda. I neste uke skal vi gå igang med bakningen.

Vi skal ha en mengde gjester i julen, så det blir sikkert nok å henge fingrene i. For øieblikket er godseier Bechs søster her. Hun har det med å gjenfortelle alle de drømmer hun har hatt og alle de kinostykker hun har sett, så du kan vite hun er litt av en plage for sine omgivelser. Tidlig om morgenen hender det at hun ringer på mig for at jeg skal bli delaktig i siste drøm. Hadde det enda vært noe til drømmer, men de er reddsomt kjedelige.

Av andre besøkende kan nevnes en forretningsvenn av godseieren, mr. Wood, amerikaner. Jeg har alltid vært litt svak for folk som taler i utenlandsk tungemål, og denne snøvler engelsk like festlig som en plate på grammofonen. Han regnet alle ting i prosent, var med andre ord selv en hundre prosents amerikaner. Av konversasjonen ved bordet forstod jeg at han syntes Lotten Bech var en hundre prosents skjønnhet, som på grunn av dette og fordi hun eide «a million-dollar-smile» hadde minst femti prosents chance for å komme inn ved filmen. Puddingen vi serverte var verd sin vekt i gull. Hans isse var helt blankpolert, og tror du ikke han tok fatt i håret mitt en gang vi var alene, og sa at hvis han bare hadde tre prosent av det vilde han være fornøid. Jeg var «just a fine girl» sa han, og den komplimenten slukte jeg rått. Han var egentlig fra Kansas City, men bodde nu i Tampa, Florida.

Jeg synes det er eventyrlig å kjenne en mann som er født i Kansas City og nu bor i Tampa, Florida. Undres om jeg noen gang får se noe av verden? ^[53] Himmel, hvor det er skjønt å tenke på at verden er så stor og mangfoldig! Ens egen person virker nokså forsvinnende sett i det perspektiv, men det samme gjør også ens sorger og bekymringen. Tannverk og kuma blir ingenting, julesjau og storrengjøring ingenting. Lottens flirt med Frigård absolutt ingenting.

Her er fire kuldegrader, lett overskyet. November er så lite elskelig av sig. Hver måned har likesom sitt spesielle temperament, og november er grinebiteren blandt måneder, – her på våre breddegrader i det minste. Du, stakkar, er vel midt oppe i mørketiden. Jeg tror vi har vært dumme i valg av fødested. Mon ikke Tampa, Florida, hadde vært bedre? Tenk, der kunde vi nu ligge på en hvit sandstrand og bli sunkissed mens Golfen kjærtegnert våre liktorner!

Du får leve.

Din Helga.

[6]

Vinger gård 5. januar 1930.

Femte rapport.

Kjære Grete!

Millioner takk for brev og presang. Fyllepenn er sikkert en av de ting som gjør livet lettere å leve. Hvem av oss har du hatt mest vondt av, mig som har skrevet brevene ved hjelp av typiske landsens skrivesaker – skjevt penneskjær og fiolett blekk med bunnfall –, eller dig som har måttet lese dem?

Jeg innkasserte virkelig mange vakre og verdifulle gjenstander denne julen. Fra pappa gullarmbånd fra tante to varme trøier og tre par strømper, som kom vel med, – der var huller som låvedører på alle de gamle, og når skal en stakkars lønnsslave finne tid til å stoppe? Fra Berlin kom der et rødt silkesjal med lange frynser, akkurat passe til å hulle om sig når man varter op inne i en kald spisestue (!) Og fra Jørgen en vidunderlig parfyme som frembringer hallusinasjoner av en blomstereng en sommeraften efter regn. Brev medfulgte. Hadde han tenkt sig om, vilde han aldri gått med på et veddemål som medførte mitt fravær fra byen et helt år osv. osv. Den som engang gifter sig med Jørgen bør ha råd og anledning til å reise bort dann og wann, idet hans kjærlighet er å ligne med en tander plante som trenger megen gjødsling og lange hvileperioder.

Av herskapet fikk Olga, Laurence og jeg et kjoletøi hver, sirlig innbundet i silkebånd. Julaften [55] var hele hopen, både høi og lav, samlet i den store salongen for å se på juletreet. Vi fra kjøkken og uthus troppet dit inn i taus prosesjon, overveldet av det uvante i selv å være gjester.

Laurence ledet som det anstår sig den eldste, såpeskurt, skinnende som en sol, bugnende tross panser og plater. Bak henne svinset Olga med et svakt forsøk på å ta den uvante situasjon lett og lekende. Dernest kom sveiseren som i stasklærne nøiet sig med å utsende kortbølger av fjøslukt – i arbeidsklærne er det langbølger, og hans kone, blek av høitidsstemning og nye lakksko som så ut til å slutte sig med jerngrep om hennes ømme tær.

Andreas hadde blå sjeviotdress, og var så betatt av sin egen deilighet at han nesten ikke kunde gå, benene gikk rent i kors. Ola snublet i møblene og tenkte hele tiden så hardt på de morsomheter han skulde se sitt snitt til å fremkomme med at han ikke kunde følge med i den almindelige samtale. Frigård så nærmest ut som om han var plaget av hele opstyret, litt gutteaktig sjenert kanskje, men samtidig ergerlig på sig selv over å være det og ergerlig på oss som så det. Ellers så han ut som en svane i en andedam der han gikk i vår midte, høi og smidig i sin mørke dress. Selv var jeg som en hummer i fjeset av tilbaketrengt latter og måtte alt i ett tenke på død og begravelse for å finne en motvekt i det. Heldigvis fant jeg en ensom plass bak juletreet så jeg slapp å ha utsikt over forsamlingen mens fru Bech spilte julesangene. Da hun først begynte å spille blev jo stemningen av sig selv en annen.

Efterpå blev vi traktert med vin og kaker, og godseier Bech, som til sine tider er en svært elskverdig herre, sa et par ord. Laurence var dypt rørt.

– For en god gutt! hvisket hun til mig med tårer i øinene.

Siden beundret vi familiens presanger. Det er nok tipp-topp moderne mennesker jeg er kommet til, – da jeg så på cocktailshakeren som Lotten og Astrid hadde gitt godseieren følte jeg mig helt akterutseilt. [56] Lotten selv hadde fra forskjellige kanter fått minst fem mascoter, mest lange, leddeløse dukker, som blev beskuet med dypeste forundring, men også med adskillig forakt. Andreas kunde slett ikke tro at sånne «lange, ufysiske rekler» vilde bringe lykke med sig, og Laurence turde nu ikke for sitt bare liv ha et slikt «spektakkel» på værelset sitt. Astrid hadde blandt annet fått en kjempe-teddybjørn og en liten revolver, virkelig, ordentlig revolver. Ingen avismapper, pulsvanter eller heklede slips under dette juletreet, nei. Vi hadde det ganske hyggelig, men god og gammeldags jul var det ikke.

Nu er du vel forsynt av å høre om alle de gaver andre folk er lykksaliggjort med, men jeg må også fortelle dig om den store overraskelse Andreas beredte mig. Jeg hadde absolutt ingen anelse om at jeg hadde gjort noe inntrykk på Andreas, selv om det jo alltid er litt av en heder og ære å kunne inntegne en ny erobring i sin hovedbok, skulde jeg helst sett at Andreas hadde holdt sig passiv. Det er vel den forbaskede husvarmen igjen. Efter å ha spankulert omkring i kjøkkenet som en verpesyk høne, bad han mig komme ut i gangen et øieblikk, og der ute – i kulde og mørke – fikk jeg mig overrakt en pakke som jeg skulde åpne siden. Det viste sig å inneholde silketøi til bluse – blankt som glass og av farve akkurat så lyserødt som de ulltrøiene der ennu i vår barndom var utstilt i hvitevareforretningene.

Jeg har aldri sett så forventningsfulle øine som de Andreas møtte mig med neste morgen, og jeg var selvfølgelig betatt, henrevet og henrykt over den vidunderlige gave. Han spurte mig om når jeg vilde sy blusen, og jeg svarte da at det vilde jeg gjøre til sommeren når det blev varmt i været, noe han fant meget rimelig. Jeg tror sannelig mannen går og har reelle hensikter. Det blir anstrengende.

Ellers har vi hatt temmelig meget å gjøre i julen. Gjester kommer og gjester reiser. Husets eldste datter, fru Bever-Hansen, har vært her med mann og [57] to barn. Fru Bever-Hansen er en livlig og feiende ung frue som føler sig kallet til å regjere alt og alle, morsom og underholdende blandt fremmede, masete blandt sine egne. At det må være litt av en avmagringskur å være sammen med et så aktivt menneske gav mannen et godt eksempel på.

Hun gjorde huset utrygt ved å si til alle og enhver akkurat det som falt henne inn i øieblikket.

– Er De ikke gift enda? sa hun til Laurence. – Nu opgir jeg Dem snart.

Laurence var dødelig fornærmet i mange dager, og jeg tror hun brenner av lyst etter å vise fru Bever-Hansen at det å skaffe sig en mann er hennes minste kunst, i et hvert fall har hun besluttet sig til å klippe håret.

Til mig sa hun: Så *det* er Helga! i en tone som helt skulde gjøre det av med eventuell selvtillit. Og så plutselig: – Comment allez vous? Vel, historien om den franske visestubben hadde allerede gått sin rundgang i familien.

– Très bien, madame, svarte jeg.

Siden hørte jeg hennes høie stemme fra salongen: – Jeg må si dere har fått interessante tjenestefolk her, en knusbedårende chauffør og en fransktalende stuepike. Har dere talt sølvtøiet i det siste?

Der blev hysjet på henne fra alle kanter, men fru Bever-Hansen hadde nok sin ganske spesielle taktikk overfor tjenestefolk.

– De har bare godt av å forstå at man holder et våkent øie med dem, mor, bemerket hun med samme høie, skjødesløse stemme. – Forresten ser hun ganske dannet ut. En viss begavelse er kanskje tilstede, evnen til å ta efter herskapets manérer. Men er dere sikker på at der ikke er en forståelse mellom de to? Kanskje de opererer sammen på en måte –?

– Din fantasi løper aldeles løpsk, falt nu godseierens stemme inn. – Min chauffør er en utmerket mann. Jeg innestår for ham. Og hvad har dere egentlig å si på Helga da? Hun er da søt og snild og skjøtter sitt arbeide.

[58] – Menn er reddsomt naive! utbrøt fru Bever-Hansen.

– Men det er da ikke en sjel som kan si noe på Frigård, kom det hissig fra Lotten, – han er en gentleman til fingerspissene.

Nu blandet fru Bech sig inn i samtalen:

– Jeg har i grunnen ingenting å si på Helga, skjønt hun var svært uøvet da hun kom hit med en attest som man skulde tro var opdiktet. Men der er noe hemmelighetsfullt, noe fordektig ved henne, jeg har en teft av at der er ting, som hun søker å holde skjult. Dessuten er hun dyrere klædd enn hennes lønn tillater. Hun ligger i pyjamas av silketrikot, hvad byr dere mig? Og nu en dag i julen så jeg henne med et armbånd, som – nåja, man skal være forsiktig i sine uttalelser.

– Kanskje tilhører hun en familie som det er gått ut for, foreslo Astrid.

– Da vilde vi ha fått vite det for lenge siden, sa hennes mor.

– Men hun er merkelig hyggelig, utbrøt Lotten (!)

– Det er hun, svarte fru Bech, – og det er kanskje nettop det farlige ved henne (!!)

Folk som har det med å referere mottatte komplimanger er nokså forferdelige, men i dette tilfelle skylder jeg på de særegne omstendigheter.

På dette tidspunkt var jeg ferdig med å dekke bordet og da man i det samme begynte å røre på sig inne i salongen, ilte jeg derfra, innvendig kokende av raseri.

– Har dere talt sølvtøiet? hadde fru Bever-Hansen sagt. Jeg kunde ikke, jeg vilde ikke tåle en slik mistenkeliggjørelse. I øieblikket var jeg fullt og fast bestemt på å utbe mig en samtale under fire øine med fru Bech, og så forklare henne hvordan det hele hang sammen. Men samtidig måtte jeg jo si op ifølge den dumme bestemmelse i veddemålet at jeg skal optre inkognito, akkurat som om jeg var en prinsesse av blodet. Jeg tror vi i småbyen har overvurdert [59] hvad det vil si å være datter av direktør Breder.

Si op, det hadde jeg imidlertid ikke lyst til.

Nei, jeg likte mig der, jeg vilde ikke slutte. Altså måtte jeg bite forsmedelsen i mig og tie stille. Hvilket jeg også gjorde. La dem telle sølvtøiet, min samvittighet er i orden. Og engang kommer jo den store dag da jeg kan være viktig og si at jeg trenger slett ikke noe sølvtøi.

Sånn er altså situasjonen.

Forøvrig har julen vært full av bevegede øieblikk.

Tredjedag hadde «vi» et lite selskap. Vet du hvem jeg så et glimt av inne i salongen før gjestene var bedt tilbords? Fru Danielsen! Nettop, enken etter brukseier Danielsen fra vår egen lille stad. En avsløring syntes uundgåelig. Men jeg har jo sagt dig, at jeg vil ikke reise herfra foreløpig. Derfor var der ikke annet å gjøre enn å besvime, og kamferdråper og konjakk kunde ikke bringe mig til hektene såpass at jeg kunde varte op. Olga måtte vikariere. Først da måltidet var over kom jeg mig såpass at jeg kunde hjelpe til på kjøkkenet, men inn turde jeg ikke gå hele aftenen. Nu håper jeg fru Danielsen holder sig borte en stund. Jeg kan jo ikke besvime hver dag.

Ellers står det jo ikke til å nekte at som stuepike i et herskapshus hører man til bipersonene, hvor hårdt det enn kan falle en for brystet – sommetider.

Når det herligste vintervær lokker til skitur og hele huset gjenlyder av klampende sportsstøvler og glade forberedelser, da må en annen stakkar sitte og røre majones til aftensbordet. Og når hestene står for døren med bredsleder og bjørneskinnspeiser og klingende bjeller, da er synet av dette den eneste smakebit en stuepike får av kanefarten.

I en roman vilde det hele gå ganske anderledes for sig. Da vilde en av herrene, den kjekkeste og mest attråverdige, insistere på at også frøken Helga [60] skulde følge med, og tross damenes skinnsyke blikke vilde han hylle henne inn i en ulveskinnspeiser og kjøre avsted med henne i skarpt trav mens frosten bragte rødmen frem på hennes kinner og vinden lekte i hennes gylne lokker. Virkeligheten så noe anderledes ut, der jeg stod på trappen og hadde den største møie med å holde styr på Bever-Hansens to håpefulle, Lillan og Alex, som skrek i vilden sky fordi de ikke fikk være med.

– Pass på at Lillan får tranen sin! ropte fru Bever-Hansen.

– Legg i kaminen ved åttetiden! ropte fru Bech.

– Ha et bad ferdig til mig når vi kommer tilbake! ropte Lotten.

Dermed satte hestene sig i bevegelse, svinget rundt hushjørnet og borte var de. Slik var virkeligheten. Men virkeligheten har kompensasjoner. Det er nemlig slett ikke så kjedelig å underholde Lillan og Alex Bever-Hansen når man får den mest ypperlige assistanse av – ja, du skjønner av hvem.

Lillan og Alex er to knusbedårende rampeunger. I det ene øieblikk har man lyst til å spise dem op, så fortryllende er de, i det neste skulde man gi hvad som helst for å kunne slå dem i hodet med noe hardt. Deres iherdige og målbevisste bruk av tårer, skrik og brøl er det forferdeligste ved dem. Hvis Lillan, som er den eldste og har mest utviklet sømmelighetsfølelse, slapper av for et øieblikk, egger Alex henne til fornyet kamp. Mere enn en gang disse dagene har jeg hørt den vesle prikken på fire år si til søsteren: Vi får det nok, bare vi skriker! Og så vedblir de inntil alt levende i en radius av en kilometer er moden for nerveanstalten.

Når disse to spirene er snytt for en kanetur godtar de ikke hvad som helst som erstatning. De er nok ikke så billige som du og jeg var, Grete, som gladelig solgte vår hellige barnerett til å skrike for fem øre og et citrondrops.

Ikke engang appelsiner og brus gjør inntrykk på Lillan og Alex, som vet hvad de er verdt. Ved [61] ordet kremkaker kan de muligens stanse sine vrel for et øieblikk for å tenke over saken, men når forslaget er veiet og funnet for lett begynner de på igjen med friske krefter ut fra det resonnement at såsant der finnes større nydelser enn kremkaker vil det i tidens fylde bli budt dem. Den trusel som heter ris eksisterer ikke for Lillan og Alex Bever-Hansen. Det er strengt påbudt av deres mamma at de skal tas med det gode.

Denne dag hadde man – tross alt – vist mig den spesielle tillit å overdra mig opsynet med de to søte, små. Jeg stillet ydmygst alle mine talenter til deres disposisjon, tilbød mig å tegne, fortelle eventyr, synge og danse. Foraktfulle brøl langt nede fra maven var svaret.

Jeg foreslo at vi skulde leke far og mor, at vi skulde ta kjelken og gå ut og ake, at vi «lissom» skulde reise til Amerika.

Hyl, bare hyl.

Laurense stakk hodet ut av døren og spurte om det var griseslakt i gården, men trakk sig skyndsomt tilbake uten noe forsøk på å tre støttende til. Saken er at hun kjenner Lillan og Alex fra foregående besøk. De var på nippet til å akseptere et nytt

forslag fra min side som gikk ut på en grundig indre undersøkelse og ødeleggelse av mitt gamle vekkerur, men ombestemte sig, og begynte på'n igjen. Hvis ikke vår vidunderchauffør i det samme var dukket op som en deus ex machina, er jeg redd de yndige basunenglekinn hadde gjort nærmere bekjentskap med min jernneve. Et minutt til, og Lillan og Alex' brøl vilde bragt mig hinsides den tilstand da man tenker på følger og virkninger. Frigård hadde øiensynlig et sterkt inntrykk av at her måtte noe gjøres, for han grep Lillan i farten, satte henne op på skuldrene og danset rundt med henne ute i gården, inntil hylene gikk over i latterkaskader, satte henne ned og tok Alex en omgang, så op igjen med Lillan inntil begge to hadde glemt at der i det hele tatt var noe å skrike for.

[62] – Så enkelt er det! sa han og forsvant igjen. Kan du tenke dig så viktige som mannfolk kan være?

Men det var i grunnen ikke om noe av dette jeg skulde fortelle dig, unger har du jo mere enn nok av der du er. Situasjonen som den utviklet sig samme eftermiddag er imidlertid verd noen ord. Hele dagen igjennem ydet jeg mitt beste som herr og frøken Bever-Hansens selskapsdame. Jeg tillot dem å perse mig som en citron, – alle mine ferdigheter, like til det å gå på hendene, blev krystet ut av min arme person. Men underholdningen må ha vært for sterk for dem, for ut på eftermiddagen sovnet de mot all sedvane av på divanen i røkeværelset, og glad var jeg. Barnekjær er jeg, kom ikke der, men det er mulig at jeg er for intens i samværet med dem. Mens de sov benyttet jeg anledningen til å kjenne efter hvordan det følte å sitte i dypet av en lenestol igjen. Røkeværelset på Vinger er verdens hyggeligste rum. Penger alene har ikke kunnet skape det. Dempede, gyllenbrune tapeter stemmer sinnet til ro i samme øieblikk man kommer derinn, gjør en vemodig-øm og vennlig stemt mot allverden. Dype stoler av rødt gjeteskinn strekker formelig sine armer imot en, ferdig til å ta en i favn. Samme kjærlige sinnelag har gulvteppet, der gir efter for føttene som en mosebunn.

Rummet er en liten verden for sig, men stengt er den ikke, bokreolene langs veggene og den store globus i hjørnet bringer inn et pust fra den store, store, brokete og vidunderlige verden utenfor. Gjennem svakt gule gardiner siles lyset inn og blir forunderlig bløtt, og utenfor vinduet står trærne i silhouett mot himmelen – fint forgrenede hengebjerker som et kunstferdig mønster på skiftende himmelbunn.

Denne eftermiddagen lyste vesthimmelen tindrende grønn som en aquamarin gjennom det sorte flettverk av grener. Hvem kan holde sig helt nøktern alene i en tusmørk stue med den ville stemning om sig fra en sluknende vinterdag utenfor?

Jeg [63] kunde det ikke. Jeg hadde lyst til å snakke med noen, jeg hadde lyst til å smile til noen, til å gjøre mig skjønn og mystisk, gudene og psykoanalysen alene vet alt det jeg hadde lyst til.

Og skjebnen var mig meget imøtekommende. Inn kom monsieur Frigård med et stort fange bjerkeved til kaminen.

Han lot som om han var overrasket da han så mig. Mannfolk flest er dumme og bedårende når de skal prøve å forstille sig.

Jeg overtalte ham til å sette sig ned i en av de røde stolene, bare gjør det, sa jeg, og De føler Dem med et slag mondén og verdensmannsmessig.

– Nei, jeg føler mig bare latterlig, sa han, – når katten er borte leker musene på bordet.

Men han blev allikevel sittende, og det var hovedsaken, for han er virkelig tiltalende. Han er klok og kunnskapsrik. Og så har han et dypt søkk i haken, har jeg fortalt dig det? Joda, vi hadde det riktig hyggelig. Jeg følte mig igjen som tilhørende småbysocieteten, med fri adgang til lediggang og flirt.

– Hvem er egentlig De? spurte han.

– En forklædd kongedatter, lo jeg, ikke i minste måte villig til å gjøre mig mindre mystisk og derved forringe interessen for min person. – Men hvem er egentlig De?

– Ingen kongesønn i det minste, sa han, – vil jeg frem, må jeg arbeide mig frem.

Og så fortalte han mig at hans foreldre var døde og at han selv måtte sørge for sitt underhold og sin utdanning. Han vilde bli ingeniør. Artium hadde han tatt på et år. Denne posten på Vinger hadde han tatt rent midlertidig fordi den var godt lønnet og fordi den gav ham tid til adskillig lesning, men han lengtet etter å kunne gi sig ikast med sine studier igjen. Bechs visste ingenting om hans planer og ambisjoner, som han – beskjedent nok – antok vilde interessere dem mindre. Han beklaget sig overhodet ikke. Riktignok vilde han bli senere ferdig [64] enn sine jevnaldrende, men det spilte i det lange løp mindre rolle.

Ingeniør vilde han bli. Selvfølgelig. Jeg burde gjettet det for lenge siden. Han er så energisk, forstår du, så moderne, og så elsker han alt som sviver og går. Han hører sikkert til dem som ser poesi i en motor.

Han er altså ingen millionærsønn som chaufførene pleier være det i amerikanske filmer, han er noe meget mer, en energisk, fremadstrebende ung mann som ikke går avveien for hindringer, fast besluttet på å arbeide sig fremover og opover. Nu ler du, Grete. Det gjør du alltid når jeg snakker alvorlig. Men husk, jeg er nitten år nu og føler virkelig av og til trang til å uttrykke mig verdig og alvorlig.

I grunnen burde jeg gjengjeldt hans fortrolighet. Men jeg er jo formelig bundet til kontrakt. Innlat dig aldri på veddemål, det er et råd fra en erfaren veninde.

Ungene sov de, og deres regelmessige pust gjorde atmosfæren rent lun og hjemlig. Det var såvidt vi husket å kaste et blikk på klokken nu og da. Men da vi fikk fatt i globusen glemte vi det begge. En globus kan få en til å glemme alt. For selvfølgelig er det ikke mulig å se en globus uten å planlegge den reiserute man skal følge når man engang vinner det store lodd.

Han satte kursen rett til U. S. A., mens jeg først hadde lyst til å se litt av gode, gamle Europa. Begge vilde vi til India og Himalayatraktene, man leser da ikke Kipling ustraffet. Og begge vilde vi på løvejakt – o søte gru. Der var dissens da det gjaldt å ta den transsibiriske bane over til Kina, men der hersket enighet om Hawaii. Vi steg nettop i land der, – med blomsterkrans i håret, ombølget av sollyss og bougainvilleaens duft, da – da fru Bever-Hansen stod i døren og bak henne Astrid og Lotten og alle de andre, ennu ikke helt befridd for [65] pledd og pelser. Vi hadde glemt tid og sted og stand og stilling og allting under vår jordomseiling.

Sørgelig at en så pinlig og flau situasjon skulde avslutte den fortryllende ettermiddag. Jeg føk til kaminen og begynte å lage i stand det bål jeg forlengst skulde hatt ferdig, og Frigård gjorde et lite klosset forsøk på en undskyldning og forsvant. Damene vekslet blikke og var spisse i ansiktet, men sa merkelig nok ingenting. Det var jo pent av dem, for alvorlig talt – vi var ikke fullt på høidene der. Flaut – vemmelig – å måtte luske av med halen mellem benene, og særdeles kjedelig fordi jeg hadde overtalt ham, som ellers er korrektheten selv, til å slå sig ned midt i husets allerhelligste. Lenge etterpå var jeg redd han skulde være vond på mig for dette, men tenk det var han visst ikke.

Akk ja, de store i samfundet har sine bekymringer og de små har sine.

Mine aksjer her i huset steg vel ikke nettop ved den affæren, skjønt nu begynner jeg virkelig å kunne mitt arbeide her, om jeg selv skal si det.

Det blikket fru Bever-Hansen sendte globusen var imidlertid gull verdt. Hvad i all verden hadde stuepiken og chaufføren med en globus å gjøre? Med sin livlige

fantasi fikk hun det vel til at vi var medlemmer av en vidt forgrenet forbryterbande som hygget oss med å tenke på gamle skurkestreker rundt om i den vide verden. Eller noe i den retning. Og jeg fryktet for at det hele vilde ende med opsigelse. Da hun derfor banket på klokken tolv samme kveld, tenkte jeg, nu kommer det. Men så var det bare spørsmål om jeg vilde komme ned til Alex og gå på hendene. Ikke annet. Alex var våknet og hadde forlangt det, og da der ikke straks blev sendt bud efter mig var han begynt å skrike. Skulde det bli nattesøvn der i huset, måtte jeg være så snild å komme ned et øieblikk.

Jeg hadde ikke annet å gjøre enn å klæ på mig igjen og storme ned for å gå på hendene foran en henrykt Alex. Merkelig hvordan alt kommer en til [66] nytte i denne verden, selv det å gå på hendene, en kunst jeg egentlig begynte å dyrke i hine fjerne dager da vi hadde basar i Markussens kjeller, og det gjaldt for hver enkelt optredende å ha litt å fare med i fall man vilde innhøste publikums bifall.

Men efter min forestilling denne aften foran et parterre av Bever-Hansener, har fru Bever-Hansen forlatt forbryterteorien – tror jeg. Med en til visshet grensende sannsynlighet er jeg sirkusbarn, og fru Bever-Hansen har da gått såpass på kino i sine dager at hun er sympatisk innstillet overfor sirkusromantikk.

Nu er de reist forresten og kommer ikke igjen før til påske. Fru Bech elsker sikkert sine barnebarn, men jeg har en anelse om at hun ikke riktig liker å høre bestemornavnet klinge mot sig dagen lang, iallfall ikke siden vi fikk celebært besøk, skuespilleren Stein og maleren Ytter. Ikke et spedbarn kan undgå å se den smukke vekselvirkning mellem vertskap og gjester. Materielt velvære byttes mot berømmelsens avglans. Selv for mig blir det et aktivum engang i fremtiden å kunne si: Stein? Ytter? Jeg skulde mene at jeg har vært sammen med dem!

Jeg behøver jo ikke komme med slike detaljer som at jeg har pusset deres sko og redd deres senger og – ja, du forstår. Har du ikke tenkt på det, sier du? Jeg har jo nesten ikke gjort annet siden jeg blev stuepike, og jeg synes snart at medaljen for edel dåd bør pryde mitt bryst.

Et blick på gulluret forteller mig at klokken allerede er syv. Pliktene kaller. Aftensbordet må dekkes, jeg har ikke en gang tid til å runde av til en formfullendt avslutning. Du får ha det bra så lenge.

Din Helga.

[7]

Vinger gård, 7. februar 1930.

Sjette rapport.

Kjære Grete!

Hjertelig takk for brevet!

Det gleder meg å høre at du har det morsomt og liker dig bra. Det er svært så livlig det går for seg hos dere. Men vi er ikke borte her heller.

Igår da jeg stod i kjelleren og rullet tøy kom Laurence springende med alle synlige tegn på ophisselse.

– Verden står ikke til påske, ropte hun overgitt, – Olga og Ola har vært i byen og ringforlovet seg!

Hun la sterk vekt på ordet «ring». I Laurences kretser betyr det ingenting å være forlovet, men å være ringforlovet det er lykken.

Laurence var som sagt sterkt ophisset. Så godmodig hun enn er, tror jeg at hun nu befinner seg i en periode da hun oppfatter enhver ny forlovelse som en personlig fornærmelse.

– Har du hatt mistanke til dem? spurte hun meg, – det er da fakta Andreas som har banket henne i ryggen.

– Det er vel ikke det det kommer an på da, sa jeg.

– Synes du jeg skal klippe håret mitt? sa hun.

De nyforlovede viste seg ved aftensbordet i søndagsklærne, meget sjenerte og meget lykkelige. Ringene med «Din Ola» og «Din Olga» gikk rundt til [68] beskuelse, og Laurence som nu var kommet litt til hektene igjen prøvet på de tilstedeværendes anmodning Olgas ring. Ved synet av gullbeltet på sin lille, knubbete finger ble hun

et øieblikk salig drømmende i blikket, men det varte bare et øieblikk, så forlangte Olga den tilbake.

Nu fulgte imidlertid en dramatisk situasjon.

Ringen var ikke til å få av. Laurenses finger svulmet som en passelig knakkpølse, og jo mere hun slet og drog i ringen, jo mere svulmet den. Forskrekkelsen var stor. Olga begynte å gråte, og Laurensen fikk hjertebank. Ola fikk fatt i grønnsepe og smurte på ringen og fingeren, men like lite hjalp det. Mitt hjerte var virkelig fullt av medlidenhet, men jeg måtte allikevel smile litt for mig selv. Imens steg jammeren i kjøkkenet. Olga så et dårlig varsel i begivenheten, og den ellers så smilende Ola satt med en høist betenkelig mine. Ulykkeshendelsen ryktedes inn i stuene, og hele herskapet inklusive gjestene kom ut for å stå bi med råd og dåd. Men ringen satt den og vilde ikke av flekken, og Laurensen måtte gå tilsengs med hele herligheten, mens Olga lå en hel natt og tutet over en ringløs finger. Tidlig neste morgen reiste de til byen og fikk en gullsmed til å file den av.

Jeg har trøstet Laurensen med å fortelle henne at en forlovelse er omtrent likeså smittsom som skarlagensfeber.

Men jeg har ikke fortalt henne at Andreas har fridd til undertegnede, for da kunde vi risikere både det ene og det annet, svidd mat og lignende katastrofer. Ulykken – frieriet altså – lot sig ikke avverge.

Andreas er i den grad gammeldags at han tror man fremdeles sier det med ord. Forleden søndag opsøkte han mig i full puss, og man tar ikke på sig sjeviotsdressen og en plagsom snipp for ingenting. Ja, så var det det da, om atte jeg kunde tenke mig – ja, Andreas har bodd på landet i all sin tid så det var ikke sagt i første vendingen, men sagt blev ^[69] det da, og dertil blev to bankbøker fremvist, en på syv hundre kroner, og en på totusentre. Var det ikke søtt og uskyldig?

Det gjaldt å gjøre sitt avslag så lett fordøielig for en manns forfengelighet som vel mulig. Å knuse et hjerte var det overhodet ikke tale om, du har vel ikke forstått mig derhen? Jeg mobiliserte all min list og alle mine talegaver, – ja, du kan sagtens si: fri og bevare, men sannheten er nu den, at da Andreas og jeg skiltes var han så omtrentlig overbevist om at han var for god for de fleste kvinner.

Kunstnerbesøket varer fremdeles og trekker megen selskapelighet med sig, hvad der betyr en masse ekstraarbeide for oss. Laurensen brummer og sier at skal det fortsette slik er det likeså godt å slutte med engang, men det har hun visstnok regelmessig sagt i de femten år hun har vært her så det er der ingen der tar større

notis av. Fru Bech har imidlertid fått lære sig en ting, – hennes frieftermiddager og frisøndager er uantastelige, og kan ikke byttes om så kongen kom på besøk. Forøvrig behandles hun med all den respekt hun som gammelt, verdifullt inventar kan gjøre krav på, og selv om hun er overlesset med arbeide er det nok bare gud Amor og ekteskap som kan få henne vekk fra Vinger gård.

Frigård leser på spreng i sine ledige stunder og er aldri å se lenger. Det har vart i hele fire dager. Det har vart helt siden den frokosten da jeg skrøt av at Ytter hadde lyst til å male mig. Jeg skrøt ikke for å skryte, men fordi jeg var så kolossalt irritert over at han var tre kvarter på Lottens værelse for å sette op et nytt rullegardin, når arbeidet vitterlig kunde gjøres på fem minutter. Jeg hørte de lo sammen. Han ler sjelden av det jeg sier. Og så – ja så kom jeg tilfeldigvis neste morgen til å snakke litt om Ytter – og sånn. Hvis det ikke var så stygt med overstrykninger vilde jeg forresten stryke over ordet «tilfeldigvis». Men jeg slekter vel på min bestefar, byfogden, som efter sigende var så pedantisk at han foretrakk å sende et brev med feilaktig innhold [70] fremfor å ødelegge en sirlig skrivelse med rettelsler.

Vet du hvad Frigård sa da jeg fortalte at Ytter hadde lyst til å male mig?

– Der har Ytter funnet en grei innledning! sa han.

Sånt skal man ta imot! La ham bare sitte der og lese til sine dagers ende. Jeg skal ikke røre en finger for å hindre ham.

Unter uns – Ytter sa det helt innledningsvis efter først å ha forvissnet sig om at ingen av familien Bech befant sig i nærheten. Forsåvidt hadde Frigård rett, men det er en annen sak.

Ved anledningen svarte jeg Ytter med følgende spørsmål: – Hvor mange stuepiker har De besnæret ved å si at De ønsker å male dem?

Da lo han og sa: – Det er jamen morsomt å prate med Dem.

Hvortil jeg svarte: – Men det må være enerverende også slik som De skjeler til høire og venstre for å passe på om noen kommer.

Han: – Så ung og så desillusjonert.

Jeg: – Så berømt og dog så ordinær.

Han: – Er De bitter over noe?

Jeg: – Nei, er De?

Han: – De kan da vel skjønne og begripe at det skjemmer en ung pike å være så kontant som De er.

I det samme kom Astrid ut av sitt værelse og passerte i korridoren.

Jeg (med høi røst): – Ganske som De ønsker, hr. kunstmaler, De skal få barbervannet et kvarter tidligere.

Han (lavt): – De er et asen! Hvad må ikke frk. Bech tro?

Der har du tonen mellem oss to, i det dulgte. Offisielt er der ikke noen tone overhodet.

Hvordan vilde det være i en roman? Jo, den enkle og oprinnelige pike av folket som stelte malerens værelse vilde inspirere ham til et mesterverk ^[71] «Pike som rer seng» eller «Pike med toalettbøtte», som med ett slag skaffet ham verdensry. Men virkeligheten?

Nå, virkeligheten er vidunderligere enn noen roman heter det. Det er mulig, du, det er mulig, men jeg kan ikke gå og ydmyge mig for ham selv om han har aldri så triste øine. Frigård, mener jeg. Han får heller lese til han sprekker. Hadde det bare ikke vært sånt vidunderlig måneskinn og akeføre nettop nu.

Hvad skuespilleren Stein angår, den guddommelige Stein, hvis markerte trekk er elsket og dyrket av hver backfisch i dette land, så virker han nokså trett og mett av alle ting undtagen av sig selv og sine klær. Han er mere enn velklædd, han er nesten utklædd. Han har nettop fått en storrutet ulsterfrakk i beige og brunt som han synes er «rasende morsom» og han «elsker» sin gråblå dress i fiskebensmønster, mindre kan ikke gjøre det. Men store menn har jo lov til å ha sine latterligheter. Det er morsomt å høre ham snakke om teater, for det er som om han synes teatret er langt viktigere enn selve livet, og det er jo nokså paradoksalt. Ofte brenner jeg av lyst til å kaste mig inn i diskusjonen ved middagsbordet, du aner ikke hvor mange verdifulle innlegg selskapet går glipp av! Men hittil har jeg holdt mig i tømme, selv om jeg ennå ikke kan prestere det stendøde ansikt som kjennetegner den ideelle opvarter.

For noen dager siden fikk jeg brev fra fru Lisby. Hun begynte meget forretningsmessig med å kreve en erstatning stor kr. 15.00 for et par huller i nettingbunnen i sengen på pikeværelset som var tilkommet i den tid jeg benyttet

samme. Lengere nede i brevet slo hun imidlertid over i en mere privat tone. For øieblikket stod de i begrep med å kjøpe en større villa ute på Skøyen. Det var noe goldt og koldt over nybygg som hverken hun eller hennes mann kunde noe med. De elsket nemlig gamle haver og store trær, de elsket den duft av kultur [72] og tradisjon som hvilte over gamle hus. Men selvfølgelig vilde hun modernisere hvor det praktiske liv krevde det. Hun håpet at de var kommet i orden til jeg kom til byen, da måtte jeg endelig besøke dem. Barna hadde det bare bra. De to eldste skulde nu begynne å spille så snart hun fikk fatt i et riktig godt Steinwaypiano. Fire ark i samme dur.

Dessuten har jeg fått et prospektkort fra – Tampa, Florida. Det var et flyvefoto av byen, en vennlig hilsen fra Mr. Wood. Jeg må ut og se mig om i verden om det så skal bli som trise. Mitt neste veddemål kommer nok til å gjelde en verdensomseiling som trise.

Igåraftes – det var onsdag kveld og altså pikefri – var jeg med Laurence på basar på «lokalet».

«Lokalet» ligger ute ved hovedveien, lite og malingslitt og ikke egentlig noe for øiet til tross for dragehodene på taket, men det fyller den misjon å være ungdommens samlingssted, og det er jo det viktigste. Utenfor på trappen møttes vi av alle basarers faste garde, en flokk gutter i slyngelalderen, som, modige i mørket, slengte etter oss mere eller mindre, helst mere, tvetydige bemerkninger. Etter å ha erlagt en femogtyveøre ved inngangen, hvor der på basarvis stod opstilt et vaklende bord med to bastante stentøiskåler, fikk vi adgang til det dårlig opplyste, overfylte og dampende lokale.

Den tunge atmosfære og en flerhet av påtrengende dufter gjorde oss litt svimmel det første øieblikk, men etter noen minutters forløp var vi akklimatisert og begynte å bane oss vei frem til bordene. Laurence i sin brune, blanke klædeskåpe med en solid, sort håndveske der syntes å strutte av evne til å fylle stentøiskålene foran dem som satt og «skrev», bante vei, tapper og basarvant. På en snor tvers over et av salens hjørner var basarens glansnummer utspent, sengeteppe og gardinene med de heklede border. Det var i det hele tatt ingenting å si på basaren som basar betraktet, alt var der, syltetøiskjeen, [73] aluminiumskasserollene, kjeksboksen, duken med de røde rosene og puten med den brokete fuglen, steken fra Pedersen, og favnen med bjerkeved fra Stubberud, og som sig hør og bør gikk en av de yngste og kvikkeste ungmøene omkring med den uundgåelige tikronen som er toppen av alt – kontanter.

En sterk kaffelukt besørget reklamen for kafeen i sideværelset. Laurence, som alltid er lysten på mat hun ikke selv har laget, om den er aldri så lite god, vilde gjerne dit ut med engang, men for sømmelighets skyld besluttet vi oss allikevel til å gå omkring og ta nummer først. En blek, tynnhåret mann med knær i buksene og lysegule hengemustasjer nikket til oss med et på samme tid takknemlig og beskyttende smil.

Laurence hvisket til mig at det var læreren der på stedet, formannen i ungdomslaget. Jeg hvisket tilbake at det så ut til å være en god gutt. Laurence var enig og opplyste om at han var enkemann med to små barn. Jeg sa da at jeg syntes det kunde være noe for henne å tenke på, men da hysjet Laurence og kalte mig en tøisebøtte og så sig rundt som om det var mord jeg hadde foreslått. Men at hun allikevel var oppløftet ved tanken, det var ikke til å ta feil av, for hun rev i to nummer på den bløte kaken, «Helga og Laurence vinner». Og plutselig kom det over mig en lyst til å spille skjebne. Det skulde da være merkelig om jeg ikke kunde føre to lengtende hjerter sammen, for at begge lengtet, om enn foreløpig nokså ubestemt, det såes tydelig på dem.

Behendig laget jeg det slik at vi kom til å stå ved siden av ham og innledet elegant med følgende bemerkning: – Svært så mange mennesker her er i aften.

– Ja, det er svært det, svarte han ytterst imøtekommende.

Han talte dialekt med en liten, salvelsesfull skjelvetone som han antagelig hadde tilegnet sig på [74] talerstolen. Etter at vi hadde vekslet noen passende bemerkninger om varmen i lokalet og det milde vinterværet, spurte han hvor vi var fra, og jeg foretok den nødvendige presentasjon. Herunder fikk jeg flettet inn en rosende omtale av Laurences matlagning, ti det stod klart for mig, at Laurences huslige dyder måtte bli felttogets basis, så å si. Ellers var det ikke så lett å få dampen op, han var av den trege, langsomme sorten, og Laurence var så blyg at hun knapt kunde få sine øine fra gulvet. Men begynnelsen var gjort, og da lærer Opstad siden kom og bød oss på kaffe, forstod jeg at den til og med hadde vært vellykket.

Inne i kaféen hvor rødt kreppapir om lampene hadde fremtryllet en idyllisk belysning, tilbragte vi en riktig festlig stund. Så snart Laurence er utenfor kjøkkenområdet er hun riktignok hemmet av en utrolig undseelse.

– Den som hadde hatt dine talegaver, Helga! sukket hun etterpå.

Jeg trøstet henne med at ingenting virket så kvinnelig som rødmende taushet. – I det lange løp, sa jeg, – er det den beskjedne og tilbakeholdne som vinner. Der

finnes ikke ord som virker så besnærende på bra og solide mennesker som disse: «i det lange løp».

Efterpå steg lærer Opstad op på talerstolen og leste en vakker, belærende fortelling som vi alle kunde ha godt av å høre. Den handlet naturligvis om en som fikk en lærepeng for livet. Lærer Opstad leste med megen følelse, og når der f. eks. i fortellingen var en som banket på døren, ja, så banket Opstad med knoken i katetret. Ren anskuelserundervisning. Åjo, man kan nok sine ting her på berget. Siden fikk vi noen nummer av foreningens blandede kor. Her som ellers ved korsang var fornøielsen på de optredendes side, men det er som det skal være. Så blev der igjen opfordret til å ta nummer. Og så kom trekningen. Stemningen, atmosfæren, pratet og levenet nådde [75] nu høydepunktet. Selv de lyssky ynglinger ute på trappen trakk sig inn så langt som til de nederste benker. Alle tilstedeværende unger samlet sig omkring katetret i håp om å kunne få trekke nummer av trommelen.

Lærer Opstad sa med høi røst: – Nu går sengeteppe! og sveivet trommelen under et øieblikks åndeløs taushet.

Så kom en bemerkning fra nederste benk: – Jeg synes det henger enda, jeg.

Latter. Selv Opstad besluttet sig for et tålsomt smil.

Trekningen skred raskt fremad, og håpet om å berikes sank efterhvert. – Nu trekkes en barnevogn! ropte Opstad, og en mørkeblå, litt gammeldags, men ganske pen barnevogn, fikk sig et puff fremover for at alle skulde se den. Det ryktes op over benkene at det var gave fra landhandleren som engang i tiden hadde fått hjem et lite parti barnevogner.

Nr. 112. Laurens Mobakke.

Vill jubel i salen. Høilydt kommentar fra nederste benk: – Har en klave, får en også ku. Laurens var sprengrød og fortvilet.

– Men jeg har da ikke tatt nummer på den, sa hun, hjelpeløst.

En foretagsom, ung gutt kom trillende med den, og avleverte den med et bukk. Igjen lo folk. Opstad smilte også ned til oss, et rent smil, der tok avstand fra alle bitanker.

Til alt hell blev nu gardinene ropt op, og oppmerksomheten avledet fra oss og barnevognen. Men da trekningen var over meldte der sig nye vanskeligheter. Dette

at to ugifte kvinnepersoner gikk der med en barnevogn mellom sig var øiensynlig noe som sterkt talte til folks humoristiske sans. Dette er det verste jeg har vært ute for, hvasket Laurence opgitt, og overlot etterhånden hele trillingen til mig. Lærer Opstad trådte støttende til da vi skulde ha den ut gjennom døren. Han våget sig [76] til: – En slik gjenstand kan nok komme til nytte. Såpass måtte selv han kunne tillate sig å si. Og ennå en gang sendte han oss dette smil, som jeg forstod skulde være særskilt rent og ugrumset.

Så travet vi hjemover i den mørke kveld med barnevognen foran oss. Laurence var dypt nedfor, og jeg måtte gang på gang gjenta at, kjære, dette var da ingen skam. Jeg hadde aldri hørt at det var noe farlig å få en barnevogn utenfor ekteskap!

– Nei skam! sa Laurence. – Men det er så inderlig flaut. Kan du fatte åssen det er gått for sig at jeg har fått nummer på den tingesten der?

Helst vilde Laurence kjørt den inn i svarte skogen og latt den bli der, men hennes økonomiske sans tilsa henne samtidig at slik gikk det ikke an å gjøre med en ting av verdi, en ting som kunde bli til nytte for den ene eller den annen. Nei, der var ingen vei utenom. Barnevognen måtte foreløpig bli med hjem den.

– Men hvis vi ikke får gjemt den bort, sa Laurence dystert, holder ikke Ola op å erte mig i dette liv.

At det vilde bli en hård og grusom skjebne skjønte jeg også, og vi la begge våre hoder i bløt for å finne et godt skjulested. Etter adskillig snakk frem og tilbake kom vi til det resultat at det lille kottet innenfor garasjen var stedet. Dengang garasjen var vognskur pleide det visstnok å henge seletøi der, nu stod det nesten tomt.

Vel. På lydløse føtter sprang jeg etter nøklen til garasjen og åpnet døren. Lys vilde vi ikke tende på for ikke å vekke unødig oppmerksomhet, men det var sannelig ikke så helt greit å lose vognen fremover i mørket. Før jeg visste ordet av det støtte jeg mot en stabel tomme bensinkanner, som med en øresønderrivende larm ramlet ned og rullet fra hverandre til alle kanter.

Det forekom mig at brakket måtte vekke alle mennesker i en mils omkrets, og blodet stivnet i mine årer. Levenet vilde heller ingen ende ta for [77] stadig vekk besluttet nye bensinkanner sig til å ramle etter de andre, – der måtte være en hel haug av dem. Jeg så mig om etter Laurence. Hun var totalt forsvunnet. Vekk. Borte. Med koldt blod hadde hun latt mig og barnevognen i stikken. Nu hørte jeg noen komme løpende over gårdsplassen. Det var selvfølgelig ikke noe i veien for at jeg kunde bli

stående der med barnevognen, men det er så rart med det når man først har begynt å ta situasjonen dramatisk, – man spiller uvilkårlig videre. Altså krøp jeg inn bak bilene som en der virkelig hadde noe å fordølgje.

På skrittene kunde jeg høre at det var Frigård som kom. Jeg var ikke riktig sikker på enten det var det beste eller det verste som kunde hende mig. Han kom inn, slo på lyset og blev stående et øieblikk, høist sannsynlig var det den forlatte barnevognen oppe i haugen med bensinkanner som hadde tiltrukket sig opmerksomheten. Men lenge kunde jeg ikke undgå å bli opdaget. Da jeg litt senere hevet mitt blikk stirret jeg rett inn i et morskt ansikt.

– Hvad i all verden gjør De her? spurte han.

– Ser De ikke at jeg sitter aldeles reddsomt vondt, sa jeg, – aldri er det en smule sympati å få heller.

– Hvor er de andre?

– De andre?

– Den andre da!

– Den andre?

– Ja, De kan da vel ikke opholde Dem her nede ganske alene.

– Denslags insinuasjoner svarer jeg ikke på, sa jeg og reiste mig med verdighet, skjønt mitt hjerte var tungt som bly, for det var ikke mulig å komme til en forståelse lot det til. Vet du så hvad han sa? Helt plutselig og uforbeholdent, sa han:

– Hvorfor kan De aldri være litt hyggelig mot mig også?

– Men det er jo Dem som ikke er hyggelig mot mig, sa jeg.

[78] – Nei, det er Dem, sa han.

– Nei, det er Dem, sa jeg.

Slik holdt vi på som to unger, fullkommen idiotiske begge to, og til slutt begynte vi å le. Og når vi så på barnevognen lo vi enda mere. Selvfølgelig fikk han servert hele historien om Den gåtefulle barnevogn eller Mysteriet i garasjen. Der finnes ikke noe mere befriende eller forsonende i forholdet mellem mennesker enn en felles hjertelig latter. Og jeg som nesten ikke trodde han kunde le.

Vi holdt på å glemme klokken denne gangen også, jeg nekter å fortelle hvor mange den var da vi omsider hadde ledd fra oss. Da vi kom ut på gårdsplassen stod Ytter der og røykte på en cigar, det så ut som om han kom fra en senaftenspromenade.

– Aha! sa han høit og betydningsfullt i det vi gikk forbi.

Men nu orket jeg simpelthen ikke flere misforståelser, og selv om Ola kommer til å erte Laurence til dommedag måtte jeg rykke ut med aftenens store begivenhet, erhvervelsen av barnevognen og hvad dermed fulgte.

Dette var rapporten for februar. Jeg håper du er overbevist om at jeg oppfyller kontrakten til punkt og prikke.

Ha det godt!

Din Helga.

[8]

Vinger gård 12. mars 1930.

Syvende rapport.

Kjære Grete!

Vår altså! Snart er dag og natt like lange. I en solbakke har jeg funnet blåveis, lodne, silkebløte, med bøiet hode, likesom tapre og redde på samme tid. På veien traff jeg godseieren selv og viste dem frem.

– Er de ikke yndige? sa jeg.

– Jo, hvis man bare kunde se dem så, sa han, – men jeg har dessverre ikke lupe med.

Av andre blev de karakterisert som ufullbårne. Alle skal være så fryktelig morsomme så. Ett står imidlertid fast: Jeg har funnet nesten utsprungne blåveis.

Men for alt det du gjør, snakk ikke med eldre folk om vår og denslags. Det er dem likesom om å gjøre å knuse ens lyse tro med mørke spådommer. Bech f. eks.: Mars kan være den leieste vintermåned vi har. Og far tar april med. Han skriver: – Mars og april er sure måneder i vårt klima. Hvis du går turer i skogen, så ta alltid avis med. Jeg iler med å citere videre. – Aviser har en vidunderlig evne til å isolere mot kulde og fuktighet, gjør det derfor til en regel å legge en avis under hvis du setter dig ned ute i naturen før St. Hans. Men tante Aleksandra slår rekorden: – Husk at før i [80] slutten av mai er det ikke tale om vår. Til den tid bør man gå med to par underbenklær om man vil undgå gikt, katarrer og annen elendighet.

Jeg har aldri trodd at det var mulig å forbinde annet enn det som var skjønt og deilig med ordet vår: Blomster og solskinn og sønnenvind og fuktig jord og viltre bekker og lyse aftener og kjærlighet. Men såvidt jeg nu kan forstå vekker det ganske andre forestillinger hos eldre mennesker: Skarp blåst, bratte temperaturoverganger, dårlig føre, snue, hoste, revmatisme. Jeg håper det ennu varer noen tid før jeg kommer til å tilhøre sistnevnte kategori, skjønt jeg begynner å trekke på årene i uhyggelig grad. Tyve år i neste måned. Da Stein var her fortalte

han til Lotten, og Lotten fortalte til mig at en skuespillerinne hadde sagt til ham: Vi skuespillerinner må begynne å lyve oss yngre allerede fra tyveårsalderen, for når vi kommer op mot de tredve er det for sent, da vil ingen tro oss lenger. Vel. Jeg tenker det passer å bli sytten år i neste måned. Det er vår! Og livet er skjønt!

Ikke bestandig forresten. Du mirakel, hvor innviklet, hvor rent ut sagt vemmelig det kan være til sine tider. Her forleden dag savnet fru Bech av sine smykker, en slik moderne «sikkerhetsnål» av platina besatt med tre diamanter. Stor opstandelse. Hele huset blev gjennomrotet uten resultat. Altså måtte den være stjålet. Men av hvem? Huset var nettopp da uten gjester. Laurence har vært her i femten år og er bunnhederlig med flettetopp og gammeldagse anskuelser. Andreas kom heller ikke i betraktning, han går i kirken hver frisøndag og har øine som et nyfødt barn, blå og troskyldige. Olga? Nei, Olga hører til bygdens beste folk, vimsete kan hun nok være, men ikke tale om noen uhederlige egenskaper i den familien. Ola har vært i tjenesten nesten like lenge som Laurence, hans troskap var prøvet gjennom mange år. Så var det Helga Breder Haraldsen da. Hun som kom hit med verdens mest glimrende attest uten å vite på hvilken [81] måte man skulde legge sammen en spiseduk eller hvordan man skulde klare kaffen. Hun som hadde undertøi av silketrikot og sang franske viser. Hun som kunde gå på hendene og kanskje var et bortrømt sirkusbarn, for alt det man visste.

Du forstår, mistanken falt på mig.

Der fikk jeg for at jeg gikk og gjorde mig mere gåtefull enn strengt tatt nødvendig. Fals slår sin egen herre på hals. Det var en fortvilet tid. De beskyldte mig ikke med rene ord, men mistanken lurte i alle kroker, den møtte mig som et isgufs inne i stuene. Mine kolleger kunde visstnok ikke riktig gå med på å tro noe så ille, ære være dem for det. Men stemningen var meget lav også i kretsen rundt kjøkkenbordet. Dette varte i tre dager, og det er umulig skriftlig å gi noen forestilling om hvor uendelig lange disse tre dagene var. Jeg tenkte og led i denne korte tid mere enn i hele mitt foregående liv sammenlagt, og det er litt av et under at ikke mitt hår blev grått. Der er riktignok et par-tre hårstrå fremme i pannen som ser litt tvilsomme ut, men Laurence påstår at de bare er lysere enn de øvrige.

Da marerittet hadde vart i tre døgn kom befrielsen. Fru Bech fikk nålen sendende i rekommandert brev fra et renseri i byen med opplysning om at den hadde stått i hennes grå crêpe de chine-kjole som var sendt inn til rensning.

– Ja var det ikke det jeg sa at den vilde komme til rette igjen, sa fru Bech og sendte mig et blick breddfullt av dårlig samvittighet.

Men hvad hun hadde sagt var noe ganske annet. – Jeg er aldeles sikker på at jeg la den i skålen på toalettkommoden før jeg gikk ned til frokost, det var en påstand hun hadde gjentatt både sent og tidlig, med den underforståtte mening at der lå den da jeg kom og gjorde i stand værelset.

Nu er det over, og så er den ting glemt, skjønt helt å forhindre bitter erfaring fra å bunnfelle sig, [82] det er visst umulig. Det er vel gjennom bunnfelte erfaringer at mennesker blir klokere og – engsteligere. Ung og modig er kanskje til dels det samme som ung og dum, eller hvad mener du, ærede veninde?

Hvad *han* trodde? Aner det ikke. Men den dagen opklaringen fant sted plystret han Napoleonsmarsjen tre timer i trekk. Tror du jeg tør opta det som en sympatiuttalelse?

Imens lever jeg høit på fru Bechs angrende samvittighet. Appelsiner efter aftens er blitt en hyppig foreteelse, og flere ganger er Lotten kommet trekkende ut på kjøkkenet med grammofonen. – Og De Helga som har så god smak, sier fru Bech med tillit i røsten, – kan ikke De hjelpe mig å finne en pen fasong til min nye kjole? Eller: – De Helga, som er så intelligent, vil De ikke komme inn og høre på et foredrag i radio? Toppen av elskverdighet var det allikevel da Laurence og jeg blev tilbudt plass i bilen en dag da godseier Bech skulde inn til byen.

Det blev en bytur som hadde vasket sig.

Efter fem måneders avholdenhet fra alt som heter kjøp og handel, brente jeg av kjøpelyst. Altså bar det avsted til forretningskvartalene med engang. Laurence, som nærer en inngrodd mistro til by og bymennesker og alt byens vesen, tviholdt krampaktig på håndvesken som om hun hvert øieblikk ventet å bli overfalt og plyndret. Laurence er såpass spekket med magasinfortellinger om uskyldige piker som blir lokket ut på viddene, at hun vet hvad man kan vente sig, og hver gang en stakkars mannsperson av vanvare kom til å se på henne, fikk han et rasende blick tilbake. Efterpå kikket hun bort på mig med en stolt mine, der sa så meget som så at, nei, det nytter nok ikke stort for den frekke byfanten å komme og gjøre sig lekker for Laurence Mobakke, san.

Hun var i det hele tatt utilbøielig til å la sig imponere, og kunde ikke gå med på det at bydamene [83] var mere sveisne enn de hjemme i bygden. Foran manufakturforretningenes store utstillingsvinduer erklærte hun at hvis jeg bare vilde bli med henne på årsfesten på «lokalet» skulde jeg få se kjoler som gikk disse en høi gang.

I det hele tatt inntok Laurence forsvarsstilling i de uvante omgivelser. Der var nok av ting som kunde fortørne en godmodig sjel. *En* bil kan virke sympatisk på et landsens sinn, men tre etter hverandre når man skal over et gatekryss er irriterende, og seks-syv-åtte i rad og rekke betyr simpelthen en utfordring som kan få en til å se rødt og fremkalle ukristelige ønsker om død og fordervelse over alle biler. Så var det trikkeklukkene som fikk en stakkar fra bondebygden til å hoppe høit i været fordi de var så plutselige av sig, eller «plusselige» som Laurence sa. Så var det asfalten som i forbindelse med ennu ikke utgatte stassko kunde gjøre en globetrotter segneferdig. Så var det alle menneskene som man ennu ikke hadde vennet sig til å betrakte som en ensartet masse, men stirret på med øine som lignet hjul på stilker. Så var det disse dronninglignende butikkdamer som så på en ovenfra og nedad med den bemerkning at, kjære, når man først skulde kjøpe sig en kåpe måtte man ikke se på en hundre kroner mere eller mindre.

Kort sagt, Laurence hadde ikke vært tre kvarter i byen, før hun var innett amper, segneferdig og sår i føtterne. Den snilde, koselige Laurence.

Forresten var jeg ikke stort bedre jeg. Det var ikke langt fra at jeg følte mig litt bortkommen de første fem minuttene i storbyens vrimmel. Men av prinsipp setter jeg nesen i været, vet du, og stiver mig op med alle den amerikaniserte etterkrigsungdoms (er det ikke så vi kalles?) gylne valgsprog: Keep smiling! Go on! Go ahead! osv. Og det hjelper aldeles storartet. Jeg kunde simpelthen ikke klare mig på livets tornefulle sti uten den støtte jeg har av gode valgsprog. Jeg har tillit til dem. Er de ikke kjernen i tuseners erfaringer kanskje? Om det [84] ikke er annet enn et så enkelt utrop som: på'n igjen! kan det i givne tilfelle virke som et sjelelig jernkorsett.

Først og fremst bæret vi de store forretninger med vårt besøk.

Fast besluttet på en scenevant optreden svinget vi inn mellem disker, hyller og glassmontrer, men allerede en elektrisk vifte i taket fikk Laurence til å stanse op med spørsmål om det var en liten flyvemaskin, og en høi montre med laviner av blendende silkestoffer gjorde det av med mig som hadde sulteforet all kvinnelig pyntelyst en hel vinter. Men betjeningen forstod sig åpenbart ikke på landlig uskyld. Vårt efterhånden nølende tempo vakte deres opmerksomhet. Og siden – da vi stod borte ved en disk for å handle og Laurence kløp fortrolig i stoffene slik som hun var vant til å klype i landhandlerens lerret, sirtser og bommesier, misforstod de det fullstendig. De skjønnte ikke at det bare var provinsen som stakk frem.

Plutselig sier en av damene bak disken skarpt til Laurence: – Hva er det De har under kåpen Deres? La mig se.

Laurence stirret aldeles uforstående tilbake, og det samme gjorde jeg, før det i neste øieblikk gikk op for mig hvad hun mente.

– Knapp op kåpen, kommanderte nu damen med seiersmine.

Mekanisk gjorde Laurence hvad hun bad om. Der var naturligvis ingenting annet å se enn Laurences egen korpus, bølgende under et blått skjørt og en rød og hvit golfjakke.

– Nå! sa damen kort og blev lett rød, begynte så uten et ord mere å rulle sammen stoffer.

Men nu våknet min stridsånd som aldri ligger overvettes dypt begravet. Det fikk da være måte på hvad vi bra folk fra landet skulde utsettes for. – Ærlig talt, synes De ikke en undskyldning er på sin plass? sa jeg og så på henne med kolde øine, og tilføiet dristig noe som jeg sikkert har fra romaner ^[85] eller filmer: – Kan jeg få tale med Deres chef? Hvad jeg skulde foretatt mig med chefen hvis man var kommet med ham, det må guderne vite, men litt får man da overlata til øieblikkets inspirasjon. Til alt hell blev ikke situasjonen satt på spissen. Damen blev meget rød og meget forvirret og stammet frem en hel masse, og da var det ikke så lenge før jeg blev bløtgjort. Verre var det med Laurence, som først nu klart oppfattet hvilken tort og svie hun hadde vært utsatt for. Fnysende av harme forlot hun butikken.

Hvordan jeg snur og vender på begivenhetene forekommer det mig at dette brevet bare handler om forfulgt uskyld. Nu spekulerer jeg sannelig på hvad der er størst, denne verdens ondskap eller mistenksomhet? Løsrevet fra familie, hus, hjemsted og sådant mere er det utrolig hvad man kan komme op i. Denne innrømmelse akter jeg å gi tante Aleksandra i geburtsdagspresang sammen med en heklet eggevarmer.

Omsider fikk vi da kjøpt det vi trengte. Nå, trengte er kanskje ikke det rette ordet om en sort georgettekjole og et halsbånd av store kulørte stener, en rød hatt som ikke er en hatt, men en liten lapp bak i nakken, – smart forstår du – og en rød kåpe av et klart stoff som visstnok har alle mulige andre hensikter enn den å varme. Laurence mislikte alt undtagen kjolen, derfor er jeg heller ikke sikker på om den er hvad man kan kalle chic. Men med kåpen og hatten kan jeg stige inn i hvilken som helst storbyroman og ta plass i det eksklusive hotells palmehave, uten å falle ut av rammen. Jeg tenker dette gir dig en svak forestilling om hvordan drakten ser ut.

Men spør meg ikke om hvor mange penger jeg hadde igjen etter denne formiddags vandring i butikker. Du får så allikevel ikke svar. Motbydelig også med den samvittigheten man alltid skal være belemret med. Tenk, der gikk jeg og hadde samvittighetsnag over at jeg kjøpte bort de pengene jeg [86] selv hadde tjent og bekommet på ærlig vis. Tar jeg ikke meget feil var det en av disse såkalte indre stemmer som vrøvlet om en varm ullkåpe og et par solide spasersko med lave hæler. Ymtet visst noe om sparsomhet og denslags. Fra den side kan man vente sig alt, det har jeg erfart både før og siden. Men den innrømmelse forærer jeg ikke til tante, det kunde virke for sterkt på en eldre dame.

Laurense misbilliget mine kjøp og jeg hennes. Forgjeves forsøkte jeg å redde henne fra en himmelblå silkejumper. Men jeg avholdt mig fra å legge mitt lodd i vekstskålen da dagens store spørsmål skulde avgjøres, det nemlig om hun skulde beholde sin lille, rødgyule flettepisk i tillit til ordene at håret er kvinnens skjønneste prydd eller om hun skulde la den falle for saksen og kanskje opnå en lignende suksess som Olga.

O frisersalong, o tidsfenomen! Jeg overlater dig denne begynnelse til et dikt om den moderne Eva.

Den lunkne drivhuslukt som hersker her er betegnende. En frisersalong er jo nesten å betrakte som et drivhus for kvinnelig ynde. Det er det legemlige, det timelige og det feminine som skjenker den spesielle atmosfære. Og torvet eller vannposten bør ikke lenger nevnes i forbindelse med kvinnelig meddelelsestrang. Ikke vannposten, men stolen i frisersalongen må nu være symbolet.

Ta plass i en bås i en frisersalong og du er sikret underholdning fra alle de andre båser, hvad enten det er et spesielt fett hår, flass, fru Olsens krefttilfelle, Hansens skilsmisse eller siste Chat Noir-revy som er på tapetet. Var jeg petit-journalist og manglet emne til dagens krønike vilde jeg bare gå op og ta en klipp eller en krøll, og emner vilde komme flyvende over alle skillevegger. Men skulde kvinnenens nivå dømmes efter snakket i en frisersalong, da – da – kunde vi like godt gå hjem og legge oss. For vi er alle sammen like straks vi kommer i båsen.

Mens jeg denne gang satt under tangen, blev jeg medviter i en rekke rystende detaljer fra et nachspiel. [87] De kom fra tørrerummet. I avlukket til høire snakket man om alderstillegg i form av dobbelthaker og tykke ankler, og til venstre blev Laurense opmuntret på beste måte. – Jo, nu skal vi charmantisere Dem frøken! sa en yndig damestemme. – De kan ikke tro hvor fin De skal bli. Alle blir ti år yngre med kort hår. Om det er moderne fremdeles? Det skulde jeg mene. Er det noe å

spare på de små tustene der da? Om det er så at man blir skallet? For noe tull. Har De lest at man får skjeggvekst sier De? Bare røverhistorier. Sant å si tror jeg De blir ny-y-delig. De har nettop den riktige hodeformen, frøken, en vakker bue.

Kjæresten vil bli så henrykt. Har De ingen kjæreste? Nei, den må De lenger på landet med, frøken. Ja, så begynner jeg da. Har De hjertebank? Kjære Dem da. Se på det strie ragget. Er det noe å holde på det? Ja, selvfølgelig er det godt nok, det var ikke så å forstå. Vil De ikke? Nei, nei, vi tvinger ingen her. Men De vilde blitt knakende stilig. Det er nesten synd når jeg tenker på bakhodet. Men som De vil. Nei, det er jo ikke verdt å ta nattesøvnen fra Dem –.

Slik gikk det altså. Det blev stille i båsene rundt omkring, alle skjønnte at det var et lite drama som blev utspilt og var spent på slutten. Laurence hadde hjertebank lenge etter, og var ikke så lite fortørnet fordi friserdamen hadde kalt håret for stridt ragg.

Utenfor Deichman traff vi Frigård. Der hadde han tilbragt formiddagen mens vi var optatt av lutter forfengelige ting. Den energiske haken hans lyver nok ikke. Du, det skulde ikke undre meg om det blir noe av den mannen.

Jeg kjekket meg og fortalte at jeg hadde kjøpt bort alle pengene mine. Dertil bemerket han nokså kjølig at jeg fikk se å kapre en millionær. Likesom ikke jeg kan gjøre med mine egne penger hvad jeg selv vil. Og jeg har aldeles ikke tenkt å *kapre* noen. Egentlig burde jeg være sint. Men, som jeg så ofte [88] sier, den eneste feilen jeg har er den at jeg er for snild.

Du må på ingen måte se det i sammenheng med dette at jeg om eftermiddagen solgte den sorte kjolen til Tutt på avbetaling. Jeg kom bare til å tenke på at i grunnen hadde jeg foreløpig ingen bruk for en florlett og utringet selskapskjole, og til neste år har vel moten alt forandret sig.

Og eftermiddagen var jeg sammen med Tutt og Sofie og en haug av deres venner, bl. a. en stud. jur. som hadde fått fatt i noen blanketter eller forelegg i våre navn. Jeg fikk også et: «Helga Breder ilegges en bot av 15 kr. for fyll og gateuorden». Jeg vet ikke hvad du synes? Jeg tenkte litt på å sende det hjem til 1. april, men ombestemte meg, den spøk er nok litt for drøi.

Det var et meget livlig selskap, disse studenter, men jeg var jo helt utenfor jargonen, og da har man lett for å sitte der og bli kritisk. Du verden, så lett disse pappa-sønnene tar alle ting. De synes visst at overflod på penger og alle slags fornøielser er deres soleklare rett. Og så var de så utrolig stolte av sine

vidløftigheter, det lot til at hver rangel blev betraktet som et mesterstykke. Ved nærmere bekjentskap vilde jeg vel sett litt bort fra dette, men foreløbig satt jeg hele tiden og tenkte på Hans Frigård som brente etter å lese og lære og arbeide, mens tiden gikk med til å tjene til livets ophold. Bedre og bedre forstår jeg hvordan det er gått til at han er blitt så steil og innesluttet.

Vet du hvad, Tutt og Sofie syntes jeg hadde forandret mig ute i ødemarken, som de kalte det. – Du går vel ikke hen og blir fornuftig, sa de. – Det skulde se ut! Jeg blev ganske redd jeg. Ja, det skulde sannelig se ut. Du har vel ikke merket noen symptomer?

Byturen blev avsluttet med en lynvisitt hos tante og onkel, som forresten ikke lot til å dele ovenomtalte engstelse. Etter avtale møtte jeg om kvelden [89] op ved bilen, og så bar det tilbake til landsbygden. Både Laurence og jeg var lykkelige over å komme «hjem» igjen, hvad godseieren, som var pratsom og oprømt, lot til å være særdeles godt fornøid med. Vi hadde det så hyggelig på hjemveien. Vi gjespet og verket i benene allesammen, undtagen Frigård da, han gjesper aldri, og om han verker i benene så sier han det i hvert fall ikke. Vi hørte likesom sammen, vi trengte hverandre, vi forlot den kolde, fremmede by og etsteds inne i en stor susende park stod et lunt, varmt og oplyst hus og ventet på oss. Hvordan vi fordelte oss i dette huset, noen oppe på loftet, en i uthuset og en i hele huset forøvrig spilte i øieblikket ingen rolle.

– Det skal vare et år *minst* før jeg reiser til byen igjen, erklærte Laurence, da hun endelig var kommet så langt at hun satt på sin egen sengekant og lot de ømme tær nyte friheten i en bolle med varmt vann. – Tøisa som sa at jeg hadde stridt hår.

Men neste dag var strabasene alt så pass på avstand at hun nede i kjøkkenet uttalte at en bytur var nå festlig da. Da vi viste frem all stasen vår følte Ola sig som vanlig kallet til å være morsom. – Gå ikke for fort i den derre røde kåpen, sa han til mig, – ellers tror folk det er brandbilen som kommer. Om Laurence i sin himmelblå jumper bemerket han, hm, at terrenget, hm, var temmelig kupert. Laurence blev ildrød av fornærmelse, mens Olga fikk en brødbete i vrangen og måtte dunkes i ryggen.

Nu er det påsken som står for døren og optar sinnene. I morgen og en rekke derpå følgende dager blir det å delta i vårrengjøringen. Det kan ikke være kake hver dag. Alle husets vinduer faller på min part, de synes vel det er grei beskjeftigelse for en bortrømt cirkuspике.

Tante og far vil ha mig hjem, men året er jo ikke utløpet enda. Nettop nu en tid fremover blir det deilig å være her. Vår og sånn. Særlig sånn.

Nei, nu må jeg skynde mig å avslutte dette brev [90] eller rettere sagt denne månedlige rapport, ellers kommer portoen til å overstige min kontante pengebeholdning. At jeg ikke har hørt noe fra dig på en stund tolker jeg på beste måte. Allikevel lever jeg i håpet om at du snart vil betenke mig med noen ord.

Ha det godt.

Din Helga.

[9]

Vinger gård 24. april 1930.

Åttende rapport.

Kjære Grete, heldige gris!

Her har jeg gått og halvt om halvt hatt vondt av dig. Tenkt: stakkars Grete som er så langt mot nord. Jeg hører jo i radioen at der oppe er det surt og kaldt enda, mens vi her nede har det mest drivende vårvær. Og så er du altså i Paris. PARIS! Enkelte har det.

Hvad slags mennesker er det du er kommet til? De kan ikke være som andre. Mannen kan ikke reise uten sin kone, konen ikke uten sine barn, barna ikke uten sin guvernante. Pass på at der ikke vokser vinger på dere. Nei, da er vi mere normale her på stedet. Da Lotten her forleden dag tilbød sig å re senge sin selv, hadde jeg nesten lyst til å be om å få telle pulsen på henne.

– Tenk Laurence! sa jeg da jeg fikk brevet ditt, – jeg har en veninde som er i *Paris*!

Men den gode Laurence er, som jeg før har sagt, uvillig til å la sig imponere.

– Er det så rent aparta der da? sa hun forbeholdent.

– Ja, Laurence, svarte jeg fast, – der er det nok aparta.

«Aparta» med a i enden, er Laurences yndlingsuttrykk, hvis jeg ikke før har fortalt det.

Men hvor blir kortet med Eiffeltårnet av? Jeg ^[92]venter! Hvis du er i Paris og allikevel ikke sender Eiffeltårnet til alle dine venner og bekjente, da er du en større original enn du selv vet om. Og hvis du kommer tilbake uten malte leber og uten å snakke om den særegne luften i Paris, den berusende luften, da er du et unikum. Den eneste i sitt slags.

Men gamle Norge er ikke verst på denne tiden det heller. Nu, nettopp nu, har jorden denne ferske, fuktigbrune farve, som en, der har vært småpике, alltid senere

forbinder med slike vidunderlige fornøielser som paradishopping og kuleklinking. Enten du tror det eller ei var det noen dager nu da jeg brente av lyst etter å hoppe paradiset, og da Lillan og Alex Bever-Hansen var her i påsken fikk jeg jo et påskudd til å gjøre det. Men så var jeg nok vokset fra det likevel. Sorgen over å tre feil, gleden over å bli først ferdig, var ikke så dyp lenger at den gav leken innhold, og snart, ganske snart, gikk jeg over til å bli tilskuer.

Våren er tidlig i år. Spireahekkene i haven er alt lysende grønne, aurikler og perleblomster står i fullt flor. Der går nu to mann i haven hele dagen, og om aftenen hjelper alle til i den utstrekning de har lyst til, raker løv, brenner bråte og spar opp bedene. Det er knakende morsomt, skjønner du, man føler seg vill og frisk som en urkvinne når en steller med jorden.

Fru Bech i vindjakke og rødt tørklæde à la tater går omkring og inspiserer med mysende øyne. Hva det nu kan komme av, så har hun i det siste begynt å forsake sminke og lebestift, og siden hun fikk skallet av seg et par lag er hun likesom blitt mere menneskelig.

Godseieren, som er meget eldre enn sin kone, har vært sterkt plaget av gikt, og nøier seg med å ta opp en sten her og et visent blad der, men er allikevel salig overbevist om at hvis ikke han gikk med vilde ingenting bli gjort. Han er nokså søt sånn. Igår vinket han plutselig på meg med en ^[93] hemmelighetsfull mine, og førte meg gjennom busker og snar nedover i parken. Jeg gikk på tærne av bare spenning og ventet minst å finne en død mann i krattet. Minst! Og så var det ingenting – ennu, bare en liten helling med pjusket gress og tornebusker. Men *der* fantes alltid de første modne markjordbær, betrodde han meg. Det var forresten en betrodelse jeg satte pris på. Man har som sagt ikke vært småpike for ingenting og skinnsykt våket over slike statshemmeligheter som hvor der var duftende fioler å finne, og hvor de første konvaller kom og hvor der var det aller, aller beste stedet for nattfiolen, denne underlige blomst som står der så likegyldig og uanselig om dagen, men om natten fyller luften med en berusende vellukt.

Jo, jeg tror nok at jeg kan underskrive Laurenses attest om at han er en god gutt, skjønt den gode gutten er grenseløst lunefull. Av og til er han som krutt, og hvis man da gjør noe som ikke behager ham, og det gjør man som regel av bare nervøsitet, blir det eksplosjon. Projektiler i form av skjellsord og det som verre er slynges til alle kanter, og i slike øieblikk er det heller ikke fritt for at hans egen verdighet går med på kjøpet. Men andre ganger igjen er han som et lam og vet ikke det beste han skal gjøre en. Frem fra lommene kommer dropsposer og chokoladeplater og små rariteter.

Han kan også få raptuser da han skal være kavalérmessig, og da er han hjertelig komisk. Det er som om han kommer til å tenke på at det å småkurtisere stuepiken visstnok hører med til en verdensmanns plikter, og så opvarter han med en mengde blomstrende komplimenter à la attenhundreogdentid, så overveldende at ikke et noenlunde fornuftig menneske kan ta dem til sig.

Det er noe sant i det Astrid sa her forleden dag da de byttet ut en gyngestol i dagligstuen med en ny stol av nikkelrør: – Far, nu er du det eneste umoderne møbel her i huset. Fru Bech lo umåtelig [94] av dette og beviste derved at hun var fullt tidsmessig, for en aldri så lite gammeldags mor vilde ved anledningen ha sagt: Vet du at det er din far du snakker til?

Bech, som var i sitt lune hjørne, tok den respektløse tiltale ganske rolig og sa: – Ja, det er best dere bytter mig også da. Der lå nok en dypere mening i dette, for fru Bech blev mørkerød helt ned i bluseutringningen. Merkelig – der er ingen ynde over en tilårskommen kvinnes rødme, den virker bare skyldbepist. Det har foregått noe her i vinter, men jeg vet ikke riktig hvad. Jeg er ingen nøkkelhullstuepike.

Jeg tror at Stein, skuespilleren, holdt på å fordreie hodet på henne. Jeg vil foreslå at uttrykket «ung og ubefestet» forandres til «gammel og ubefestet», for når jeg ser mig rundt i min bekjentskapskrets, ja, så er det førtiåringene som gjør galskapene. Da blir de plutselig så redde for at livet skal snyte dem på noe at de kaver til sig hvad de kan få. Slik ser det ut for en satt ungdom i det minste. Ja, det var mig jeg mente.

Hvad Stein angikk hadde han antagelig latt sig fordreie av fru Bechs store privatformue. Men nu er hele affæren over, Stein er reist, og fru Bech har nedlagt våbnene, lebestift etcetera. Takke mig til for å leve i hus med ti eksplosive Becher fremfor en overforfinet og dukkepyntet skuespiller. Det gåtefulle er at den i privatlivet latterlige Stein ubestridt er en stor skuespiller. Det er virkelig ikke til å forstå at en så stor kunstner kan være et så lite menneske. Men dette er et problem for de store tenkere, og ikke for dig og mig, Gretchen.

Nok av dette. Sladder er som sukkertøi, godt og søtt å sutte på i øieblikket, men med en besk eftersmak. Slik har jeg følt det hver gang Laurence, Olga og jeg har fordypet oss i gjetninger angående den sak, – og – la mig ikke gjøre oss bedre enn vi er – det har vært ofte.

Tilbake til våren. Vet du hvad godseier Bech [95] sier: Et menneske oplever mange vårer, men bare én VÅR.

Undres om dette er min VÅR med store bokstaver? Aldri har jeg sett den skjønnere, aldri har jeg oplevet naturen så intenst som i år. Hver aften synes jeg det er et enormt tiltak å gå og legge sig. Tiden flyr fort nok allikevel om jeg ikke skal sove den bort. Det er lyset som gjør det, dette herlige, nordiske lyset. Nu er det andre folks tur til å se på globusen, nu kan de med god grunn peke på den lange votten der oppe på hellingen mot polen og si: eia, var vi der.

April, april er som pigernes smil, står det i Laurenses poesialbum, som stadig er den kilde hvorav jeg øser. Annenhver dag har vi regn og solskinn. Aprilregnet er likesom så vennligsinnet i motsetning til høstregnet, og så er det jo «gull for landet», som far sier hvert år når jeg begynner å beklage mig.

Betingelsene for de store opplevelser er ikke egentlig tilstede for en stuepike som må henge i fra 7 morgen til 1/29 aften, ikke som for en turist i det glade Paris, nei. Men det hender da at det hender litt. Nu har f. eks. Diana nettop fått hvalper, og de er aldeles fortryllende. Kalver får vi støtt, men slakteren henter dem omtrent like fort som de kommer. Snart skal kuene slippes på skogen, jeg vet ikke om det kan interessere dig.

Som Kirsten Giftekniv gjør jeg det ganske godt. Det gjelder her som med alt annet å henge i og ikke sky egen opofrelse. To ganger har jeg nu travet med Laurence til møter i ungdomslaget, og håper snart at de to unge kan klare sig på egen hånd. I mai blir det årsfest, hvis vakkert vær i det fri, hvis regn i lokalet, og jeg tror en årsfest med wienerbrød, kaffe, brus og feststemning kan virke befordrende på deres unge kjærlighet. I anledning anledningen syr hun sig ny musselinskjole, lilla i bunnen med store gule blomster. Sydamen heter frøken Svingen, Olene Svingen, som vil det hun vil, fast besluttet på å bekjempe alle moderne [96] narrestreker. Hennes mottagelighet hørte vel op for ca. tyve år siden, og hvad der kommer efter den tid er av det onde. Til alt hvad jeg foreslår sier hun: Jeg kan godt sy det slik, men jeg kan ikke se det for mig, jeg kan slett ikke se det for mig. Og ve den som tør bestemme sig for det som frøken Svingen ikke kan se for sig!

Heldigvis er døgnet nu på vårparten blitt så rummelig at der er et lite mellomrum mellom dag og natt. Og å vandre på skumrende, vårlige veie med en man kan snakke alvorlig med, det liker nu jeg. Frigård, skjønner du, han er slik at man kan snakke alvorlig med ham uten å sjenere sig. Undertiden blir jeg trett av å opfatte mine omgivelser humoristisk, og da er det en hvile å være dødsens alvorlig. Og så

snakker vi om saker og ting og ikke alltid om personer som når kvinner er sammen. Frigård vet alt, forsikrer jeg dig, eller la mig si nesten alt, for ikke å virke overdreven.

Når han først er tødd op, kan en tur med ham på den kjedeligste, slettstrøkne landevei bli den mest fullkomne underholdning. Han vet navnene på alle stenartene her i egnen, han kan plukke op en sten hist og en sten her og fortelle en hel masse om dem. Det minste kryp i skogbunnen kan bli et interessant vesen i hans munn, og hvert lite fuglepipp er han fortrolig med. Han vet hvordan tingene er og hvorfor de er slik. Han vet en masse rart om landskapet vi går i, om elven og skogen og jordsmonnet, hvordan det er blitt slik og hvilke betingelser det byr menneskenes børn.

Hvad vet jeg efter å ha bodd her en hel vinter? Jo, at stien langs med elven heter kjærlighetsstien og at det bare kratt rundt jordene minner om lillafarvet tåke i aftenbelysningen. Ja, og så det at en av pikene på nabogården skal ha en liten. Slikt vet jeg. Uff, vi kvinner –.

Men disse små, uskyldige turene våre er allerede godtatt som stoff til sladder. Jeg blir ertet dagen lang. Verre enn verst blev det da Laurence opdaget [97] at jeg stjal fløte for å helle det op i vedkommendes melkeglass. Du forstår, det samme vilde jeg ha gjort om det var Ola eller Andreas som leste nesten hele natten efter å ha arbeidet hele dagen. Her på vårparten blev han så tynn i kinnene, men lo bare da jeg foreslo han skulde ta tran. Menn er uforstandige slik, hvis jeg har skrytt litt av dem før i dette brevet, mente jeg ikke derfor at de kunde klare å stå på egne ben.

For at ikke stakkaren skulde bli bare knokler måtte jeg ta affære. Derfor helte jeg stadig vekk fløte i melken, og lo godt i skjegget efterpå når Frigård uttalte at han syntes melken var blitt så rar i det siste, mens Laurence, fornærmet på kuenes vegne, fremholdt at bedre melk fantes ikke i Norges land. Men en dag opdaget Laurence min krigslist, og så var hundre og ett ute. Det gjør ikke noe om de erter mig litt, bare de lar ham i fred. Jeg lar dem ikke dø i synden, må du tro, jeg kjenner deres ømme punkter og kan de ikke stagges på annen måte, trykker jeg lett, men bestemt, på et av dem. Ufint, men til sine tider nødvendig i denne onde verden.

Lotten er den allerverste. Hun er god til å fekte med ord, kjapp, lynsnar og opfinnsom, og man må være meget koldblodig for ikke å bli overrumplet og stå der med latteren over sig. Hun er intelligent, ser du. Ja, ikke så meget at det gjør noe forresten, omtrent som du og jeg. Hun leser Schopenhauer. Men når leser hun ham? Fortrinsvis på jernbaner eller andre steder hvor hun kan bli iaktatt.

Hvordan leser hun ham? Vertikalt, når undtas de kapitler som omhandler seksuelle problemer. Hvorfor leser hun ham? For å kunne citere ved passende leilighet.

Hun leser aviser også. Joda. Først personalia på femte side, så dødsfall på sjetten. Dernest føljetong på siste side. Så et lite kikk på side syv om der skulde være noen ekteskapsannonser. Så leses [98] petitartiklene på annen side. Og til slutt tar hun sats og kaster sig ut i de politiske telegrammer – men om hun kommer igjennom dem er mere enn tvilsomt.

Nu for tiden henger hun på kjøkkenet bestandig, og vi krysser klinger med vekslende hell. Hennes hjerte er med i spillet, forsåvidt som hun liker monsieur Frigård svært godt og vilde like ham ennu bedre om han ikke hadde vært chauffør. Og undertiden sammensverger de sig alle mot stakkars gamle Helga. Forleden dag bilte Frigård godseier Bech og frue inn til byen. De to sistnevnte skulde være der inne i flere dager, men Frigård skulde komme tilbake om kvelden, og det var avtale at jeg skulde møte ham på hjemveien. Hvordan de andre hadde fått greie på dette skjønner jeg ikke, men nok av det, da jeg står på mitt værelse om aftenen og trekker i den røde habitten, hører jeg plutselig at nøklen blir dreiet rundt på utsiden av døren.

Fnisen og kvalte latterutbrudd i det fjerne fortalte tydelig nok situasjonen.

Da jeg forgjeves hadde bedt og bønnfalt de sammensvorne om å lukke op, begynte jeg å se mig om efter en annen utvei og fant den meget snart. Man har jo ikke sittet tiden bort på kino for ingenting. Raskt slynget jeg et laken rundt vindusposten og med hjertet i halsen – jeg skryter ikke uten det er nødvendig – firet jeg mig ned så langt jeg kunde, og hoppet ned på altanen utenfor Bechs soveværelse. En strek i regningen var det jo at altandøren var låst. Altså måtte jeg over rekken og videre nedover en av søilene på hovedverandaen, noe som hverken min røde kåpe eller den hvitmalte søilen hadde godt av. Det var i grunnen vanskelig også, og jeg vil ikke anbefale noen å bruke den veien uten i ytterste nød. Men ned kom jeg da, og jeg nød virkelig situasjonen da jeg slentret inn i kjøkkenet, hvor samtalen dreide sig om hvorvidt jeg skulde slippes løs eller ei. Såvidt jeg kunde forstå hadde [99] Laurence begynt å føle medynk med mig, men alle de andre unte mig visst å stenges inne.

– Hvad er det dere snakker om da? sa jeg så løst henslengt som det var mig mulig.
– Jeg går bare ut en liten tur jeg. Hvis du husker det Laurence, så trekk op lakenet som henger ut av vinduet.

– Du store himmel! brast det ut av Lotten. Jeg tror virkelig at De *har* vært ved cirkus, jeg.

– Ja, vet De ikke det da? sa jeg –, Donna Pepita Caligula Mazawattee-tea, luftakrobat, linedanserinne og flammeslukerske.

Det er best å få med sine egne strålende replikker. Derimot tjener det kanskje ikke til noe å fortelle om hvordan det gikk senere hen. Jeg skred altså henad landeveien, og til slutt møtte jeg da bilen – med fru Bech inni! Hun lot stanse.

– Jaså, Helga, så De er ute og lufter Dem. Blev De ferdig med alt rulletøiet? Nå, det var bra. Ja, ja, det er jo deilig vær i aften. God tur!

Og så rullet bilen lydløst og elegant videre. Der satt han. Der stod jeg. Jeg kunde nok tenke mig følelser som var behageligere enn de der besjelet oss i øieblikket.

Synes du ikke du ser mig på marsj hjemover igjen? Ordentlig dukket og med en stor hvit flekk på den nye kåpen etter fasadeklatringen.

– Farv hele plagget pent mørkeblå, du! rådet Laureense. – Så blir det ikke så aparta heller.

– Du er aparta du, sa jeg, – som er med på å stenge mig inne. Jeg går ikke på neste møte i ungdomslaget så meget du vet det!

Stakkars Laureense. Hun stod op kl. 6 neste morgen, tok av flekken med terpentin og presset hele kåpen. Jeg var virkelig rørt og lovet høit og dyrt at Laureense skulde være fru lærer Opstad før året var omme. – Du da tøisebøtta! lo Laureense.

I neste måned skal jeg i bryllup. Det er Ola og Olga som skal spleises. Konsul Bech har latt innrede en liten leilighet til dem borte i uthuset, [100] ovenpå der hvor sveiserens bor. Bryllupet skal stå i Olgas foreldrehjem borte på Bruseth.

Olga syr iherdig på alleslags sett, store røde roser på gul lin og hvite svaner på grønn filt. – Akk ja san, sier jeg for riktig å gjøre henne tillags, – den som var så langt kommen. Da godter Olga sig fordi hun har snappet Ola rett for nesen på oss, og ler så hun får luft i halsen i mangel av noe annet. Hjemme på Bruseth synes de riktignok at hun burde hatt en gårdmannssønn, men hvem vet, Ola kan få gård før noen vet av det.

I dette øieblikk roper Lotten på mig og spør om jeg vil bli med til landhandleren. O store nåde! Jeg må ile.

Men denne skrivelse vil jeg ha med mig, derfor farvel og takk for denne gang.

Morn da!

Din Helga.

[10]

Vinger gård 13. mai 1930.

Niende rapport.

Kjære Grete!

Klokken er 6 morgen, jeg vet ikke hvad du synes? Joda, jeg er ganske frisk. Ganske normal også. Men jeg er lysvåken og lyslevende og trenger utløsning for min energi. Ikke så å forstå at der er noen fare på ferde i den henseende. Om en times tid begynner det daglige felttog med bøtte, klut, kost, mopp, bonemaskin og støveklut.

Den del av min person som imidlertid kunde trenge litt mere trening er hjernen. Har du merket det, sa du? Den var vemmelig. Man kan selv godt innrømme sine feil og mangler, det er endog klædelig å gjøre det, men andre bør under alle omstendigheter protestere.

Pennen glir avsted til det lifligste akkompagnement. I værelset nedenunder snorker godseieren som bare en eldre, tykkfallen mann kan snorker, med den jevne rytme som tyder på at han akter å fortsette en stund enda. Borte i den andre enden av værelset ligger Laurence og gir de pussigste lyd fra sig i søvne. Ved hver utånding setter hun munnen i trut og blåser som en hval. Og utenfor vinduet i det store lønnetreet som bugner av lysende, gulgrønne blomster, holder fuglene en liten orkesterkonsert. Det opus de for øieblikket driver på med heter sikkert «Hymne til solopgangen», og der er en [102] ekstatisk jubel over enkelte metallklare, spirallignende triller og løp.

Men la mig ikke glemme å takke dig for ditt lange, morsomme brev, som lot mig oppleve Paris på annenhand. Bruddstykkevis leste jeg det høit for min kollega Laurence. Hun festet sig mest ved din bemerkning om at man fikk så lite poteter til maten dernede og uttrykte sin dypeste medfølelse med dig. Men samtidig fikk hun en kjærkommen anledning til å triumfere.

– Nei, det er nok best at vi er her vi er, san! var den slutning hun kom til, og du skulde sett hennes veltilfredse åsyn da hun sa det. Det var gull verdt.

Siden jeg sist skrev er Olga blitt fru Ola Sandbakken.

Store festligheter i den anledning, selvfølgelig. Olga var fager som brud i hvit, blank silkekjole av frøken Svingens fabrikat. Først vilde Olga ha den kort foran og sid bak for å være riktig tipp-topp moderne, men det kunde ikke Olene Svingen «se for sig», hvilket i dette tilfelle vel var det beste. Olene fikk sin vilje, og kjolen blev, for å bruke hennes eget uttrykk «svært forsiggjort» med rynker og blonder allevegne. Myrtekransen var fra Olenes blomsterpotter.

Olene holder regnskap over hvor mange bruder hun har forsynt med myrt. – Neste gang blir det den tredevte! betrodde hun oss med munnen full av knappenåler. Jeg dultet kraftig og betydningsfullt til Laurence som rødmet sterkt.

Ola i sin nye sorte dress var jo ikke så ledig som han pleier være, men i betraktning av at han var brudgom tok han det hele svært greit. I knappullet hadde han en stor kvast av myrt, nesten en hel potteplante forekom det mig. Det var nokså fortryllende. Laurence var i sin storblomstrete gule og lilla. Den satt som et pølseskinn oventil og sprakk ustanselig i sømmene, først i kirken da bevegelsen helt overmannet henne og hun fikk et ^[103]gråteanfall, derpå ved bordet da hun lo av bordkavalérens morsomheter, og til slutt da hun forsøkte å svinge sig i dansen ved lærer Opstads arm. Halve tiden minst gikk med til å sitte inne på en liten alkove og sy igjen Laurence.

Lotten og Astrid Bech var også blandt gjestene, og sammen med dem maleren Ytter, som mere tilfeldig var kommet med. Bryllup er nu engang bryllup, selv om dette hverken var vaskeekte bondebryllup eller regelrett bybryllup, men i høieste grad en blandingsform. Antrekkene var høist forskjellige, der fantes alle sorter fra snippkjole og flosshatt til vadmelsdresser, fra brusende balltoaletter til bluse og skjørt. Det var noen norskamerikanere som utgjorde høielegansen. Det er vel overflødig å si at lærer Opstad kom i diplomatfrakke, skinnende, såpeskurt og med sitt mest asketiske smil. Andreas var i sjeviotten og følte sig aldeles vidunderlig. Men en mann orker aldri å lide for skjønnheten i lengre tid, og da middagen var over så jeg ham kaste jakken, for siden å vandre lett og ledig omkring i skjorteermene.

Men virkelig stil var der over flere av de eldre bøndene og deres koner. Ytter satt ustanselig med skisseboken under bordet. Især forelsket han sig i konen på Øvre

Rud som satt på en pinnestol i sort silkekjole mot en bakgrunn av gul vegg, mager, senete og rank i ryggen som en linjal, naiv og overlegen på samme tid. – Ytter lovet høit og dyrt at hun skulde komme til å henge på Nasjonalgalleriet. Tiden vil vise det.

Joda, dette var bryllup så godt som noe. Olgas stedmor betrodde mig ved ankomsten at de hadde såmen kjøpt kjøtt for sytti kroner, og da kan du selv tenke dig. Dessverre kom jeg bort fra mitt selskap da vi skulde gå tilbords, og det stakk mig litt i hjertet under måltidet når jeg så hvor hyggelig Astrid og Lotten, Ytter og Frigård hadde det rundt en bordende.

Men et par megetsigende øiekast hjalp mig over ^[104] det verste, og dessuten var de på sin måte ganske interessante de to jeg kom ved siden av. Den ene var norsk-amerikaner og hadde en skulderbredde på et par meter minst, enten det nu var vatt eller ekte saker. Han hilste alle gamle kjente med et overrasket utrop: – Guddagen! Nei, hvor stor Dere er bleven! – uansett om det var eldre folk, som var utvokset lenge før han blev født. På min annen side hadde jeg en ung diskenspringer i blå jakke og grå oxfordbukser. Han hadde vært et år i byen nu og kunde ikke skjønne hvordan jeg holdt ut så langt borte fra civilisasjonen. Det var altfor trange forhold der i bygden, mente han. – Nei, kom til byen De, frøken, så skal vi gå på Møllen en aften! sa han i en beskyttende tone.

Om der var noen bordtaler? Nok av dem. Ola understreket i sin tale at den som ikke hadde gard, han kunde få, for at det skulde bli klart for enhver at Ola hadde penger i banken og at Olga ikke hadde vært så dum, lei. Også en rekke av de efterfølgende talere dvelte ved dette, at den som ikke hadde gard, han kunde få en, så det var øiensynlig en tanke som hadde slått an.

Amerikaneren ved min side holdt en tale for gamle mor Norge, til sine tider med gråtkvalt røst. Han begynte med en appell til ungdommen om ikke å reise til landet over there, – nokså unødvendig i grunnen nu da landet over there så å si er lukket med lås og slå. Well, her hjemme trodde folk at gatene i Junaiten var brolagt med dalere og at stekte duer fløi like lukt inn i munnen på dem. Men han kunde fortelle at det var slettes ikke tilfelle, for det hadde han selv *erfart*, og han kjente mange som også hadde *erfart* det og som kunde bevidne at han ikke for med løgn. Her blev han nesten hissig akkurat som om noen hadde beskyldt ham for dette. Heldigvis besinnet han sig og svinget over i poetiske utgydelser om såre lengsler og bjerkene om våren og de norske jentene som hadde både gullhår og gullhjerte.

Forbausende nok endte [105] han det hele med en uttalelse om at han hadde vondt av hver den som ikke hadde vært i U. S. A.

Et par talere kom ut av det og måtte sette sig ned igjen. Mitt hjerte blødde for dem. Olgas far, en gammel gråhåret gubbe, kunde absolutt ikke finne på annet enn at Olga var en snild jente. – Du er snild, du Olga, det har du alltid vært. Snild og grei, det er sikkert det. Knakende snild og grei. Det er du og det har du alltid vært. Riktig en snild jente. Det tror jeg du fortsetter med å være også. Ja, det tror jeg. Grei og snild. – Jeg er aldeles sikker på det.

Her måtte han sette sig ned.

Så slo Astrid på Frigårds glass og nesten puffet ham op fra stolen, slik at han var nødt til å si noen ord. Astrid hun er slik at hun ikke skjelner mellom harmløs og ubarmhjertig spøk. Men hvis tanken var den å bringe ham fra konseptene og derved forskafe sig og andre en uberettiget latter, da blev hun herlig snytt. Han overrasket oss nemlig med en uhyre morsom liten tale. Utgangspunktet tok han i det gamle ordsproget: Hvor blir de blide jentene av? Det er aldri noen blide kjerringer å se. Han var sikker på at når nu Olga giftet sig fikk ikke dette ordsproget full gyldighet lenger. Talen var friskt og fritt levert. Man kunde nok merke at han hadde vært andre steder i sitt liv enn i kjøkkenet på Vinger. Jeg var så stolt som om jeg skulde være i familie med ham. Lotten var hektisk i kinnene. Der var konflikt i hennes aristokratiske hjerte.

Da måltidet var forbi strømmet alle mannfolkene ut i det fri, de eldre for å rusle rundt og kikke på aker, have og sådant mere, de yngre for å kaste med noe eller sparke med noe eller hoppe eller noe annet som minnet om sport og som man kunde sette rekord i. Kvinnene samlet sig innendørs om presangbordet. Olga som først nu kunde hengi sig til betraktningen av skjeer og gafler, kakespader og sauseskjeer, var lykkelig og oprømt.

[106] – Skynd dere nå og kom efter! sa hun til oss. – Den som bare kunde begripe hvad dere venter efter! (Olga har i parentes sagt ventet til hun blev over de 35.)

Inne i alkoven, hvor jeg en god del av tiden satt og sydde på Laurence, var stemningen mere intim. Der stakk alle de kvinnelige gjester inn når de skulde stelle med noe, og der så de hinannens kjoler efter i sømmene og fikk rede på hvad tøiet kostet for meteren. Utenfor og omkring var det fest, men alkoven bød på den lune hygge. Den var fristedet for all kvinnelig meddelelsestrang, og her inne gjorde jeg i aftenens løp adskillige bekjentskaper.

En gammel rynkete kone lot nysgjerrigheten løpe av med sig og spurte:

– Du, e' det virkelig sant at du he' vorre ved eit cirkus?

Først nu skjønnte jeg at dette komiske ryktet også var kommet på bygden.

– Ser jeg sånn ut da? spurte jeg.

– Nei, e' tykke du ser grei ut! sa hun ærlig og forundret.

Utpå kvelden blev der dans, og jeg svinget mig både med den ene og den annen. Lærer Opstad lærte mig rheinlender.

– Opstad, sa jeg, så hyggelig jeg kunde, – nu synes jeg De snart skulde gifte Dem.

Han smilte over hele ansiktet og likte emnet svært godt, lot det til.

– Det er nok ingen som vil ha mig, kom det nokså kokett til svar.

– Ikke fisk sånn, Opstad! sa jeg. – De skulde gifte Dem med et snildt og pålitelig menneske som kunde lage mat og stelle godt med småguttene Deres.

– Forsåvidt, sa Opstad og var nokså enig. Hm! Forsåvidt –.

– Et fremmed menneske kan aldri få den interesse for hus og barn som en kone, fortsatte jeg.

[107] Han var fremdeles enig.

– Forsåvidt, hm, forsåvidt.

Jo, jeg tror det går som det skal gå der. Olene Svingen kan nok snart levere myrt til brud nr. 30.

Det er morsomt å spille skjebne. Men jeg vil nødig gi dig det falske inntrykk at jeg arbeidet for andre hele kvelden. Spør Lotten, hun kan gi dig beskjed. Ytter truet mig hele tiden med at han vilde reise til hjemstedet mitt og få rede på mitt vita.

– De heller altså ikke til cirkusteorien, sa jeg.

– Nei, til rømhjemmefrateorien, sa han.

Nu er jeg snart lei av dette hemmelighetskremmeriet. De dumme betingelsene ved dette veddemålet setter grå hår i hodet på mig. Men, samtidig har jeg lyst til å klare

det jeg har sagt jeg skal klare. Derfor sier jeg ikke noe til min gode venn engang.

Vet du, han har bestått en av de vanskeligste prøver man kan sette en ung mann på. Han var hverken melankolsk, søvning eller halvfull da vi gikk hjem fra bryllupet ved firetiden om natten, han hverken sang eller gjespet. Altså behøver den ikke å være der, den bitre smak som jeg trodde var uundgåelig på hjemveien fra sen natterangel. I Jørgens selskap innfant den sig bestandig.

Han sa ikke engang: Nu skal det bli godt å køie. Kan du tenke dig noe mere forstemmende enn når ens kavalér gleder sig til å køie. Istedent sa han: – Det er i grunnen dumt å gå og legge sig en så vidunderlig natt som denne. Altså gikk vi, Astrid, Lotten, Ytter, Frigård og jeg op på en utsikt i nærheten istedenfor å gå hjem og sove de par timene. Å se en solopgang en klar morgen er alltid litt av en opplevelse, skade bare at der går år mellom hver gang vi ser en.

Men neste aften var det deilig å legge sig.

Både hr. og fru Bech var svært interessert i bryllupet og vilde ha mig til å levere et utførlig referat. Som om de ikke kunde høre alt av Lotten [108] og Astrid. Norsk-amerikanerens tale satte de særlig pris på, og jeg har nu gjentatt den så mange ganger at jeg har rent vond samvittighet. Han mente det jo så godt. Kanskje sa han heller ikke «well», «over there», «you bet» og «you see» fullt så mange ganger som jeg har fått det til. Fru Bech nød også beretningen om Anne Lien, en gårdbrukerkone, som måtte legge sig ned på en liten stund, og som, da jeg spurte hvad der feilte henne, svarte: – Du, e' har såmen fordøielse! Anne trodde åpenbart at fordøielse var en alvorlig mavesykdom.

Bech var riktig på godlaget og humret til alt det jeg fortalte. Til slutt sa han: – Når De er så svær til å ta alle på kornet, da hender det vel, f. eks. ute på kjøkkenet, at De kopierer mig også?

– Nei, jeg banner ikke, svarte jeg som hadde et av hans mere temperamentsfulle utbrudd i frisk erindring. Mitt svar var i dristigste laget, men det ramlet simpelthen ut av mig. Godseieren så litt mellemfornøid ut, men fru Bech lo hjertelig, og sa at det svaret hadde han godt av.

Nu ringer Laurenses vekkerklokke og maner oss til arbeide, liv eller død. Op op, stuepike, kokkepike!

Denne vekkerklokken har en særlig alarmerende klang, og det er Laurenses første gjerning hver morgen å begrave den i dynene til den gir sig. Nu er den forstummet,

og Laurence snur sig mot mig med søvnlige glippende øine. Hennes forbauselse over at jeg skriver på denne tid av døgnet er enorm. – Nei, nå tror jeg ikke verden står til påske! Laurence tror stadig vekk at verden ikke står stort lenger, men allikevel vet jeg ingen som arbeider på lengre sikt. Når hun safter og sylter, legger vin og nedlegger hermetikk nærer hun såvisst ingen frykt for ikke å få anvendelse for alle godsakene, og når hun kjøper sig et nytt plagg regner hun alltid på å ha det en ti år fremover. Så denne stadige bekymring for at verden ikke skal stå lenger, det må være munnsvær.

Det er sørgelig at du ikke kan se min gode kollega [109] i dette øieblikk. I sort satengs underskjørt og hvit nattrøie med broderier rundt hals og håndlinninger triner hun majestetisk bort til vårt emaljerte vaskevannsfat. Hun kan visstnok ikke begripe at jeg har mot til å stå så skamløst bar når jeg vasker mig. I tider da mitt navn og rykte har vært omdisputert her, har det særlig vært denne mangel på «moral» som har bragt Laurences tillit til å vakle.

Jeg hadde en liten kamp å utkjempe med henne da det gjaldt om å ligge med åpent vindu. Laurence regnet op alle de sykdommer hun aldeles sikkert kom til å få, lungebetendelse og bronkitt og giktfeber og halsbyld og ischias og ennu meget mere. Da hun allikevel gav sig var det med en resignert mine som den der må gå i døden for andres skyld, og da hun våknet den første morgenen efterat vi hadde hatt vinduet oppe om natten var det formelig med forundring over at hun levde enda. Men nu –. Når hun nu har vært et eller annet sted, kommer hun fortrolig hviskende til mig: – Du skulde kjenne den luften det var der. De ligger selvfølgelig og sover med fastspikrede vinduer!

Og så ryster Laurence bekymret på hodet over denne verdens uforstand.

Nu kikker hun forresten bort på mig gjennom en maske av sepeskum. – Er det dig som skal ha spisestuen ferdig til klokken åtte?

Ja, det er det dessverre, derfor er det best å si stopp for denne gang. Lev vel!

Din Helga.

[11]

Vinger gård 20. mai 1930.

Tiende rapport.

Kjære Grete!

Det er torsdag ettermiddag, jeg har fri og sitter på en benk nede i parken, solen skinner og gresset er smaragdgrønt, og elven glitrer nede mellom orekrattet, og livet er skjønt!

Det samme sa jeg til fru Bech igårftes, da vi stelte i haven. Når vinden er varm og bløt som kjærtegn og luften er fylt av en berusende vellukt fra trær og planter da kan man vel ikke la være å si at livet er skjønt. Hva tror du så fru Bech svarte? – Bank i bordet! sa hun nokså prosaisk. Og da jeg allikevel ikke banket gikk hun hen og gjorde det for mig. Under alle omstendigheter var det svært omsorgsfullt av henne.

Men jeg synes nu at denne idelige bankingen er litt av et mistillitsvotum til Vårherre. Akkurat som om han ikke kunde tåle at menneskene var glade og lykkelige. Jeg vilde simpelthen føle mig sort utakknemlig hvis jeg ikke priste livet en dag som denne.

Mai vekker poetiske følelser til live hos de mest treete mennesker. Alle jeg møter har et vers på leben. At ikke diktet «Im wunderschönen Monat Mai» har mistet glansen ved å slites på i det uendelige, viser tydelig nok dets høie verd. Og de som ikke citerer «Im wunderschönen Monat Mai», de [111] fremsier «Kom mai, du skjønn milde, gjør våren atter grønn». Ett av to.

Jeg vet ikke om du noen gang har sett årets måneder billedlig fremstilt. Det har jeg. Skredder Olsen hjemme hadde alle tolv i glass og ramme, og var det noe jeg misunte den trege, blekfete Tea Olsen som gikk i klassen vår, så var det disse billedene samt en voksdruk med store, blå roser. Jeg husker så godt at jeg høilydt uttrykte min beundring, og at Tea sa med tilfreds mine: – Ja, det er amerikansk voksdruk. Dette at det het amerikansk voksdruk gjorde jo det hele ennu mere

vidunderlig. Av billedene husker jeg særlig godt «Januar» og «Mai». Januar gikk på skøiter i rød fløielsdrakt med hvit hermelinsbesetning og var nokså adstadig i all sin deilighet. Mai derimot kom flagrende ut fra skogen i lysegrønt, florlett gevant med smil om munn. På lubne små føtter – sikkert minste damenummer – svevet hun avsted mens hun drysset blomster ut av et stort overflødigshorn. Å, hun var underskjønn! Tea sa fritt for å være henne, og jeg sa fritt for å være henne, så begynte vi å trette og dermed var det slutt på vennskapet mellom Tea og mig. Siden tok det sig aldri op igjen. Men mai med sine dansende lette trin og hodet leende tilbakekastet i henrykkelse vil jeg huske så lenge jeg lever.

Hun er til, det tror jeg fremdeles, jo jeg gjør. Ser jeg ikke spor av henne overalt her? Hver natt danser hun mellom trærne og utfører sine vidunderlige forvandlingsnummer. Som den ekte kvinne hun er, elsker hun å drapere. Her inne hvor jeg sitter er det gardiner og baldakiner av løv allevegne, og inatt har hun hatt fioler, gjøkesyre og konvaller i sitt overflødigshorn og drysset dem ut over skråningene her. Mai er mitt ideal. Jeg skulde ønske jeg var som henne, alltid glad, leende, dansende, mild og god, uendelig gavmild, en lykke for menneskene. Men når man lever, ikke bare 31 dager, men hele året om, kan det bli vanskelig nok å følge dette idealet.

[112] Parken her, den er en verden for sig. Det vidunderlige er at man ser ikke slutten på den, ikke stakitt eller hekk eller stengsel på noen kant, stadig glir den inn i nye, vikende perspektiver. Foran huset er der springvann som risler i dur og moll alt efter naturstemningen, muntert og ubekymret i formiddagens solskinn, vemodigsøtt i gråværet, dystert når uvær nærmer sig. Her ved springvannet er veiene hellelagt som i en gammel klosterhave med gresstuster mellom flate, lyse stener, og snart vil blomsters mangfoldighet øke farvene og prakten. Du forstår nok at det ikke er i denne velfriserte del av parken jeg tilbringer mine ledige stunder. Her går jeg bare i embeds medfør, eskorterer gjester til benkene med tepper og puter eller farter med te- og kaffebretter til et eller annet lysthus eller utsiktspunkt. Allikevel er jeg ikke blitt anarkist – enda. Men kanskje jeg vilde bli det om jeg hele mitt liv skulde vedbli å eskortere folk med tepper og puter eller gå i fraktfart med brett og kakevaser. Disse kakevasene setter forresten allerede nu min sjel i oprør. Her på landet har jeg stadig kjempeappetitt. Jeg kan ikke engang skrive om kakevaser uten å kjenne et sug for brystet. Ja, hvad synes du egentlig om en slik bekjennelse midt oppe i en stemningsfull naturbeskrivelse? Det er tre timer til aftens, og jeg får ennu en stund nøie mig med å mette mine øine.

Hvis du vil går vi videre i haven og forlater denne centrale del, hvor bord, benker og haveparasoller tross alt forjager naturmystikken til fordel for bekvemmeligheten og den lune hygge. Anderledes bortenfor hvor plener som fløiel bukter sig under gamle og sjeldne trær. Egentlig er heller ikke dette stedet for stuepiker, men jeg kan gå der uten at det blir ansett som helligbrøde. Hvor underlig det er å iaktta forskjellen på de eksotiske vekster og våre egne hjemlige. De fremmede trær er formskjønne, har en praktfull silhouett, men står dystre og urørlige, mens bjerk og lønn og lind og [113] hegg og bøk leker med sol og vind og siler lyset gjennom løvet.

Den som bare visste navnene på alt det som vokser og gror i denne haven. Her er alle slags lønn, blodlønn og hvitspraglet lønn og lønn, hvis blade er grønne på oversiden og røde på undersiden. Her er sølvpil og blodhassel og tuja. Lind og ask og poppel. Sølvgran og edelgran og buskfuru. Almindelig bøk og blodbøk. Og alle slags frukttrær. Og fordi her er så mange trær er det alltid et evindelg sus i luften. Ja, skulde man innlate sig på å drømme våkne drømmer måtte det være her hvor vinden alltid rasler i løvet, den som kommer langveisfra, over havet, og taler i fremmede tungemål om vidunderlige ting. Om liv og død, glede og lyst, sorg og lidenskap, om kjærlighet, mest om kjærlighet. Hvis jeg ikke oversetter galt da.

Der hvor plenene slutter begynner naturparken, i svak skråning ned mot elven. Her er det jeg sitter med stoppesaker og skrivesaker på en benk full av hjerter, bokstaver og årstall. Det gjelder mest mulig å forene det nyttige med det behagelige. Strømpene må stoppes og brev skrives, samtidig vilde det være heldig om solen kunde brune det bleke fjeset mitt og de røde nevene. Når veddemålet engang er vunnet bør jeg visst i tillegg til diamantringen forlange et halvt års gratis manicurebehandling. Jeg kjenner riktignok en som sier at sånn skal hender se ut, men det er bare noe idioti han kommer med for å trøste mig.

Folk på disse kanter tenker visst ikke på annet enn å forlove og gifte sig. Siste par som er gått av stabelen er Astrid Bech og Ytter, maleren.

Helt overraskende kom det ikke efter alle hans besøk her i huset. Astrid Bech er så ukunstnerisk som vel mulig, så det blir nok balanse i det ekteskapet. Hennes vesen eier ikke krinkelkroker eller avskygninger og er derfor uhyre tidsmessig. Likeså umulig som hun vilde vært i rokokkoens tidsalder, like godt passer hun inn i et hypermoderne miljø. [114] Sort, glatt hår, hvite, klare ansiktstrekk, kolde, fryktløse øine, krystallstemme. Alltid enkelt klædd, men i dristige farver. Nesten alltid med en cigarett i et langt irrgroent cigarettmunnstykke. Utrolig ærlig, så ærlig at mange svever i den villfarelse at hun er morsom skjønt hun ikke eier humoristisk sans.

Folk er så lite innstillet på å få høre sannheten at de tror det er en vits når de får høre den. Nu skal du høre hvordan hun mottok en gratulasjon i telefonen:

– Tusen takk! Jeg liker ham virkelig ganske godt. Han er ikke det spor pen, men man sier jo han skal være en flink maler. Jeg tror ikke jeg skal komme til å kjede mig, for han er svært underholdende, dessuten er jeg nu såpass gammel at jeg vil gifte mig. Det har alltid stått for mig som reddsomt å hete frøken langt op i årene. Han sier at han ikke tar mig for pengenes skyld. Skulde vi ikke klare det sammen får vi vel skilles.

Ja, dette var den nyforlovedes tale. Jeg er sikker på at mennesket i den andre enden av tråden lo og tenkte, du verden, hvor strålende vittig hun er. Og så var det Astrids aller almindeligste og opriktige tanker. Moral: Snakk bare ut av leveren, og folk vil ta dig for en fremragende humorist.

Populær kan jo et så ærlig menneske ikke bli, særlig fordi hun er så nådeløst og unødvendig ærlig, men hun blir en vanesak hun med. Jeg trodde virkelig at jeg selv var av moderne kaliber, men jeg fikk et sjokk første gang jeg hørte Astrid si til sin mor: – Idag er du rynkete og gammel og ikke det spor pen! Bemerkelsesverdig er det bare at disse mennesker som på liv og død skal si folk sannheten ikke synes det er fullt så påtrengende nødvendig å meddele de gledelige iakttagelser.

Siden du er så vennlig interessert i min handel og vandel, Grete, kan jeg ikke la være å gjenfortelle en samtale som jeg hørte igår. Under den store parasollen ute i haven var det kaffeslaperas, unge herrer og damer i livlig samtale. Bortenfor [115] syrinbuskene stod jeg og tørket havebenken på fruens befaling. Så hører jeg en damestemme:

– Egentlig burde det vært Lotten som hadde forlovet sig denne gangen. Jeg er ordensmenneske og synes det bør gå efter tur, de eldste først.

Hertil svarte den ubarmhjertige Astrid: – Kjære dere, Lotten forelsker sig alltid i slike som er komplett umulige. Sist var det i en musikk lærer minst 50 år eldre enn henne selv, nu er det i en chauffør.

Latter.

Lotten kom med noen svake tilløp til protest understøttet av sin mor.

Damestemmen igjen: – Dere har nu også verdens kjekkeste chauffør.

Astrid: – Si heller at vi har verdens rareste tjenestefolk. Står vi på et vanskelig ord i en engelsk roman roper vi på stuepiken, og gjelder det å gjette en riktig vrien kryssordoppgave roper vi på chaufføren.

– Ja, slik som vi har undret oss, tok fru Bech tilorde.

Lotten: – Mor, kan du huske Wilhelmine vilde ha det til at Helga var en sirkuspике.

Fru Bech lo. – Ja, en fantasi som Wilhelmnes skal man lete lenge etter. Helga er jo et dannet menneske, det må vi innrømme før eller senere, – og det samme er Frigård.

I dette øieblikk elsket jeg fru Bech. Ikke før nu hadde jeg visst at jeg i ni måneder av hele min sjel hadde lengtet etter å bli kalt et dannet menneske.

– Jeg synes det er nokså oplagt jeg, sa Ytter. – I tider som disse må unge folk ta hvad der byr sig av poster.

– Men hvorfor er Helga så hemmelighetsfull? spurte fru Bech, – ikke engang til Laurence som hun deler værelse med nevner hun noe om sin familie eller sine øvrige forhold.

– Det får bli hennes sak, mente Ytter, – ellers synes jeg de hevder sig meget godt begge to. Siden jeg kom her til huset har jeg nesten ikke hørt om [116] annet enn hvad Helga sier og hvad Frigård gjør –.

Et kor av røster opløftet sig til protest.

Slik står altså sakene for mitt vedkommende.

Olga er nu vel installert i sin leilighet i uthusbygningen og begynner så smått å legge sig til fruemine. Foreløbig fortsetter Olga sitt arbeide, og ekteparet spiser som før på kjøkkenet inne hos oss. Som takk for mottatte presanger holdt hun forleden et kaffeselskap. Fru Bech var hedersgjesten. Det var ikke fritt for at Olga var litt nervøs og opspilt over å skulle spille vertinnens rolle. Da fru Bech sa at det var deilig vær, svarte hun: – ja takk, og da hun roste berlinerkransene visste Olga i sin beskjedenhet intet annet å si enn: ja, hunger er den beste kokk, skjønt ingen kunde tro at fru Bech hungret som hadde spist en durabel middag en halv time i forveien. Da så Olga til slutt bød på gelé og eggekrem og fru Bech nok engang roste traktementet, kunde hun fremdeles ikke finne på annet enn: ja, hunger er den beste kokk. Det var akkurat som om fru Bech hadde vært utsatt for en lengere hungersnød.

Laurense lever i håpet og har det bare bra. Andreas har fridd ennu engang, ikke fordi han forgår av lengsel, men fordi han tenker å kjøpe sig et lite bruk og derfor nødvendigvis må ha en kone til å stelle maten og vaske klærne. – Hvorfor skulde ikke vi passe sammen, mener Andreas, – når du først blir gift mister du nok floksemanerene dine og blir så grei en kone som noen!

Hvad tror du egentlig han mener med floksemanerer?

Hvad floksemanerer nu enn er for noe, kan ikke noe menneske blit sint på Andreas. – Kan du tenke dig noen annen da? spør han til slutt hjelpeløst. Jeg lover å ha øinene med mig når jeg går i ungdomslaget, skjønt nu har jeg så mange jern i ilden at det går nesten rundt for mig.

Jeg kan hilse dig fra Lillan og Alex Bever-Hansen, ^[117] de var her fra lørdag til mandag, søtere og uskikkeligere enn noensinne. – Dere må bare plukke ville blomster! lød ordren da de gikk ut i parken. Da jeg så blev sendt ut for å se efter dem stod Lillan der med fanget fullt av tulipaner og pinseliljer, revet op av de dyrebare bedene omkring fontenen. – Lillan! sa jeg med uværsvanger røst. – Hvad har du gjort? Lillan krystet blomstene ennu tettere inn til sig. – De er så ville, så ville! sa hun og så på mig med øine blåere enn himmelen, sikker på at det menneske måtte være av sten som ikke lot sig overbevise om tulipanenes og pinseliljenes kolossale villhet. Og hun regnet riktig.

Jeg fortalte dem eventyr, men ved middagsbordet gjenfortalte de eventyrene på en hårreisende måte. Fru Bever-Hansen kom seilende ut i kjøkkenet. – Mine barn blir opdradd efter de nyeste og sundeste prinsipper. Vi voksne må ikke innbille dem noe, det hemmer dem og gjør dem fryktsomme. Altså ingen eventyr mere, Helga.

Jeg synes ikke fru Bever-Hansen ennu har grunn til å engste sig for at Lillan og Alex skal bli fryktsomme.

– Nei, da er småguttene til Opstad noe annet, sa Laurense drømmende, – de bukket så pent da jeg gav dem hver sin dropspose.

Men nu kommer der noen og jeg får vel slutte. Sannelig tror jeg ikke han plystrer på «Kom mai, du skjønn milde –.»

Ha det godt!

Din Helga.

P. S.

Den søttende hadde vi tredve gjester om aftenen. Dette kan være tilstrekkelig referat fra frihetsdagen.

[12]

Vinger gård 29. mai 1930.

Ellevte rapport.

Kjære Grete!

Livet er en kamp! Du har vel ikke hørt det før?

Takk for kortet forresten. Du har det bra forstår jeg. Humøret er gjerne på toppen når man går hen og stiller sig foran en kanonfotograf. Du ser ut som en modists drøm. Kommer du over noe pent og billig i sommerkjoleveien, så tenk på mig, hvis du da ikke er helt overbebyrdet med kommisjoner. Nylig var det en dame på besøk her som høit og dyrt lovte at hun aldri mere vilde kjøpe noe for noen når hun reiste til Paris. Der var nemlig ikke grenser for hvilke egenskaper folk forlangte av de beklædningsgjenstander som blev kjøpt for dem i utlandet. Uten å koste noe skulde de være moderne, solide, elegante, flotte, holdbare, anvendelige til alle anledninger og i allslags vær, tåle sol og regn og tidens tann. Så fordringsfull er altså ikke jeg.

Det er bare litt over en uke siden jeg sist skrev, men mange brokete situasjoner har jeg siden den tid stått ansikt til ansikt med. Alltid skal jeg dumpe op i noe til tross for at jeg går omkring med de beste hensikter av verden. Om du kunde si mig hvad jeg skal gjøre for å sno mig behendig og lydløst gjennom verden. Jeg vet det nemlig ikke.

Her gikk jeg og hadde det så bra, røktet min dont og var vel aktet. Etter de kjedelige hendelsene i vinter hadde jeg virkelig oparbeidet mig en [119] posisjon. Demokratiet og jeg nød både den ene og den annen triumf her. Damene innbød mig til å komme ned i lysthuset med håndarbeide, godseieren lot mig lese avisen høit for sig, Lotten opsøkte mig både sent og tidlig, lånte bøker og klippet av undertøimønstre. Det tegnet til å bli den rene idyll, når undtas det at Laurens samtidig blev en smule forstemt.

Så begav det sig at den ene av fru Bever-Hansens piker fikk et tilfelle i maven. Fru Bever-Hansen var gråteferdig i telefonen, ikke av medynk med den syke, men av

medynk med sig selv, som måtte klare sig med én hushjelp. Hun bønnfalt sin mamma om hjelp i nøden, og fru Bech gjorde som alle mammaer verden over, hun tok av sitt eget og gav henne, d. v. s. hun sendte mig inn til byen.

Egentlig oplagt på den jobben var jeg ikke, for under givne omstendigheter er tre-fire dager en evighet. Denne tilståelse overlater jeg til dig selv å tolke på rette måte. Men det var jo ikke spørsmål om lyst eller ikke lyst, jeg strammet mig op med et godt valgsprog: Gjør din plikt uten å se til høire eller til venstre, og drog avgårde. Fru Bever-Hansen var forresten svært hyggelig mot mig på sin måte, men enten fru Bever-Hansen er hyggelig eller uhyggelig gjør hun ende på folks nerver. Hun feiler alltid et eller annet og sover aldri, absolutt aldri. Dette er hennes egne ord vel å merke, for hun ser glimrende ut, rød og hvit, og spiser som en hest.

Det varte ikke lenge før piken på kjøkkenet syntes hun måtte orientere mig. – Jæ ska' akkerat si hvad det er hu' mankerer, sa hun med et blick som den der er skjenket allverdens visdom. – Mannen hennes er for snild! Akkerat! Det er det han er –. At en mann vil sæ sjæl så møe vondt, Di!

Timevis kunde Janna legge ut om disse ting på rammeste østkantmål. Hadde enda frua vært noe pen! Da kunde hu' forstått'n. Men hu' var ikke mere enn så atte de fleste kunde måle sig med 'a. [120] (Underforstått var det vel at Janna kom godt fra sammenligningen.) Hu' hadde fått sånt tak på'n, det var *det*. Og så var'n så øm Bever-Hansen, så øm og varmhjerta, han tålte ikke at et menneske lei vondt. Så når frua hadde jamra sei e stønn kunde hu' få hvad hu' vilde –.

Janna hadde visst rett i mange av sine iakttagelser. Men jeg var glad over at jeg ikke behøvde dele værelse med Janna. Hun var «barnefødt» i Oslo og hadde hatt en uendelighet av poster, som hver især hadde satt sitt preg på henne. Merkelig var det forresten at de fleste fruer hun snakket om, var noen troll, mens mennene som regel var ømme og varmhjertede, forståelsesfulle og gentile.

Lillan og Alex passet som vanlig på å holde alle husets beboere i ånde, uten dog å utsette oss for særlige sinnsbevegelser. En dag begynte de å klippe bilder ut av fru Bever-Hansens amatøralbum, men blev heldigvis grepet før de hadde anrettet altfor store ødeleggelser. Tenk dig min overraskelse da det fotografi jeg vristet ut av Lillans neve viste sig å forestille – Jørgen! Jørgen i knickers og skinnvest, foran en hyttevegg med ski og kjelker, slank, smilende, nonchalant med hendene i bukselommene og en cigarett i munnviken.

– En ung herre vi traff i påsken! forklarte fru Bever-Hansen. – En løve blandt damene. – Det nytter nok ikke å se så lengselsfull ut, fortsatte hun spøkefullt da jeg blev stående og betrakte den velkjente person, – han er ikke ledig.

Jeg dristet mig til å spørre om hvem der var den lykkelige, men det visste hun ikke bestemt, hadde bare hørt noen rykter om at det skulde være en datter av direktøren for Foss Papirfabrikk.

Kan du tenke dig noe så komisk? Hvordan kan slike rykter bre sig til de mest fjerntliggende egne? Vi er ikke det spor forlovet! Ikke det aller ringeste! Heldigvis!

Men det var ikke egentlig om opholdet hos Bever-Hansens jeg skulde fortelle dig. Det varte bare [121] fire dager og var nokså smertefritt. Ved avskjeden forærte fruene mig to utslitte silkebluser med ordre om å la Olene Svingen fikse litt på dem. Lykkelig satte jeg nesen hjemover igjen – og fikk en mottagelse så kjølig at skulde jeg beskrive den nærmere vilde du bli forkjølet.

Laurense var ute av humør og vagget ikke engang med hodet da jeg fortalte om Lillans og Alex' bedrifter, hvad der ellers pleier å slå godt an i kjøkkenet på Vinger gård. Andreas så ut som om han satt i sin egen begravelse. Frigård var overhodet ikke å se. Fru Bechs munn var som en strek da hun hilste på mig. Den eneste som optrådte forholdsvis almindelig var Bech selv, han brummet nokså godmodig goddag, goddag.

Jeg satt der som et levende spørsmålstegn, men det var ingenting å få ut av mine kolleger.

- Hvad er det hendt her? spurte jeg.
- Her er det visst ikke hendt noe, sa de.
- Har kanskje fru Bech mistet et av sine smykker igjen?
- Har ikke hørt noe om det.

Så sa jeg ikke mere da, men spiste flatbrødsold i taushet og triste tanker.

Omsider kom fru Bech ut igjen. – Helga, må jeg få tale med Dem et øieblikk!

Den tonen! Hjertet sank i brystet på mig tross gullren samvittighet. Vi to inn i spisestuen.

- Ta plass!

Jeg dalte ned på snippen av en spisestuestol. På spisebordet lå en bok som jeg hadde lånt av Sofie forrige gang jeg var i byen og som Lotten igjen hadde lånt av mig. Den var moderne, men kjære da, den inneholdt få replikker så dristige som de Astrid utslynget til daglig. Kunde det virkelig være boken det gjaldt?

Fru Bech grep boken med høitidelig mine, tok frem et løst blad og rakte det til mig.
– Helga, kjenner De dette? sa hun med gravrøst.

Vet du hvad det var?

[122] Det var det mulktforelegget for fyll og gateuorden som en eller annen bløt student hadde utferdiget i mitt navn den gangen jeg var sammen med Tutt og Sofie og deres studentervenner. Jeg hadde lagt det inn i boken og ikke skjenket det en tanke siden. Fyll og gateuorden! Jeg? Og dette gikk de hen og tok for alvor. Kan du tenke dig noe så hårreisende? Og noe så hjertelig komisk? Jeg brast ut i stormlatter, det var umulig å la være.

– Jeg må si De overrasker mig, sa fru Bech stramt. – Synes De egentlig dette er noe å le av?

Jeg forsøkte å samle mig til en forklaring, og imens fortsatte fru Bech: – Dette gjør mig opriktig ondt, Helga. Vi har virkelig satt pris på Dem her. Vi kunde jo ikke tenke oss muligheten av at De var så vidløftig. Og fremdeles er det mig helt ufattelig –.

Endelig fikk jeg munn og mæle igjen. – Fru Bech, De kan da ikke for alvor tro at jeg er mulktert for fyll og gateuorden?

– Tro? Jeg må vel tro det jeg ser med egne øine. Til overflod står jo Forbeks navn der.

Javisst! Javisst! Først nu husket jeg det. Studenten het Forbek, og han hadde tatt skjemaene hjemme hos sin far, politimesteren.

– Men Deres mann var jo i byen ved samme anledning. Vi bilte hjem sammen. Han må da kunne bevidne –.

– Menn ser ingenting.

Han hadde altså tatt mig i forsvar.

– Frigård var også med –.

– Menn ser ingenting, sier jeg! Han hadde også tatt meg i forsvar forstod jeg.

– Enn Laureense da?

– Laureense sier hun kan ikke skjønne det.

Jeg tror jeg tilbragte halve natten med å forklare fru Bech hvordan tingene egentlig hang sammen. Og neste morgen tok jeg rikstelefon til Sofie, for at hun kunde skaffe meg student Forbeks skriftlige erklæring om at det hele bare var en skøierstrek.

[123] Den kom prompte sammen med et brev hvori han beklaget å ha bragt meg op i ubehageligheter. Begge dele blev overlevert til fru Bech. Bech gikk og lo i mange dager av den affæren, men hans kone greide ikke å ta det fra den humoristiske side. Det gode forhold mellom oss blev gjenoprettet, men hun lot en ytring falle om at jeg for fremtiden burde holde meg vekk fra «ville studenterkalaser».

Jeg hadde et lite oppgjør med alle de andre fordi de var så snare til å tro det verste. Alle nektet blankt at de hadde trodd noe som helst. Laureense fortalte meg at første og eneste gang hun hadde sett Frigård hissig var da fru Bech viste ham det usalige papiret for å høre hans vidneutsagn. Han for op, lynende sint og sa det måtte bero på en misforståelse. Så med Frigård hadde jeg ikke noe oppgjør, – fortalte ham bare hvordan alt var gått for sig fra først til sist. Det var forresten noe ved historien han ikke var fullt tilfreds med, men hvad det var kan jeg ikke riktig komme på det rene med.

For øieblikket er herskapet bortreist. Godseieren og fruene reiste iforgårs til Stockholm og skal være borte i fjorten dager. Astrid er i byen hos sin søster fru Bever-Hansen. Vi har altså hatt det nokså rolig noen dager, til tross for at det hersker et svært liv på gården nu da utearbeidet er i full sving. Heldigvis er det sveiserens som har dagarbeiderne i kosten. Det er fru Bech som vil ha det slik da hun synes at vårt kjøkken er altfor hvitt og fint til å motta et større innrykk. Her bør det kanskje tilføies at fru Bech er født og båret bydame.

Inatt gikk det et voldsomt uvær over distriktet her. Det tordnet og lynte i ett sett, og når regnet slo ned i alt løvet utenfor lød det som et øredøvende sus. Laureense stod op, dekket over alle blanke gjenstander, og klædde på sig. Iført kåpe og hatt og med veske i hånden inneholdende kontanter og bankbok satte hun sig derefter på sengekanten for i angst og beven å avvente begivenhetenes gang.

[124] Jeg var selv ikke høi i hatten, men jeg måtte vært av sten om jeg hadde kunnet holde meg alvorlig ved synet av Laureenses tragiske holdning. Mellem to

tordenskrall opfordret jeg henne til også å holde paraplyen parat, for blev det slik at vi måtte ut av huset, kunde hun være sikker på at det regnet. Hun mottok mine bemerkninger høist unådig og sa at hvis jeg hadde noe å angre på burde jeg gjøre det nu istedenfor å ligge der og tøyse. Jeg svarte da at jeg behøvde ikke tordenvær for å angre, men at jeg var like villig til å gjøre det i godvær. Det syntes Laurence var formastelig tale. I det samme kom et veldig lyn og Laurence sa: – Der kan du se!

Lysset gikk og kort etter kom Lotten labbende over loftet, redselsslagen og forslått allevegne etter å ha støtt på både det ene og det annet i mørket. Med et byks kastet hun sig op i sengen min med den følge at madrassen med et brak gikk i gulvet. Vi hylte og lynene blaffet, og tordenen dundret og Laurence skrek og ropte: – Er det slått ned? Er det slått ned? For en ballade! Under maset med å komme op av den ubekvemme stilling med hodet i gulvet og benene opover begynte Lotten å le, og endte med å få veritabel krampelatter. Laurence trodde at Lotten var blitt vanvittig av skrekk og hvinte høit.

Omsider blev det da en ende på spetaklet, og skrekken etterfulgtes av en oprømt stemning. Der finnes ikke i verden noe koseligere enn en prat om natten når tordenslagene blir fjernere og fjernere og regnet lettner. Og da uværet var helt over erklærte Laurence at hun trengte en kopp kaffe ovenpå skrekken. I prosesjon begav vi oss så ned i kjøkkenet hvor Laurence tendte op i den gamle komfyren, da strømmen fremdeles var borte. Lotten tok ut grammofonen, og vi hadde et henrivende lite nachspiel.

Men da noen dagen efter spurte Laurence om hun hadde vært redd må du ikke tro hun vilde innrømme ^[125] det. Redd? Nei, hun kunde ikke si at hun det hadde vært. Ikke egentlig redd nei! Hun var da et voksent menneske. Det var sikkert nok det at redd hadde hun ikke vært.

Olga var mere høitidelig. – Ja, hvis dere hadde hørt det som Ola og jeg hørte inatt tror jeg nok at alvoret hadde tatt dere med, sa hun. – Efter det siste tordenslaget hørte vi lissom en fin musikk i luften, det var rent merkverdig, nydelige toner, akkurat som av sølvklokker. Jeg sa til Ola, det må være et varsel, Ola. Noe må det bety.

Som vi lo. – Ja, ja jeg skal akkurat si dig hvad det betyr, sa Laurence, som gjerne vilde ha et lite overtak over den ellers så heldige Olga. – Det du hørte var grammofonmusikk her fra kjøkkenet.

– Klokken fire om natten! ropte Olga, – er dere fra sans og samling? Se til å bli gift, jenter, så holder dere nok op med den slags narrestreker.

Dette med giftingen er nu Olgas siste og knusende innlegg i all debatt på kjøkkenet.

Resten av tordennatten tilbragte jeg i Astrids ledige seng. Det viste sig nemlig at de to smale listene som min madrass hvilte på var gått helt i stykker. Større søvn blev det ikke da Lotten satt opkrøpet i sin seng med benene under haken, og konverserte på livet løs, slik som man bare kan konversere klokken fire om natten.

– Er De forlovet med Frigård? Det vet De vel ikke selv forresten. Slikt vet man ikke nu for tiden. Forsåvidt visste man bedre hvad man hadde å holde sig til den tid da mannen la sig på kne med blomsterbukett og spurte: Vil De blive min hustru? Nu går det hele suksessivt, man vet ingenting, men håper det beste. En veninde av mig heklet alt i god tro sengeforleggere da hun plutselig en dag så i avisen at han som hun regnet for sin forlovede skulde gifte sig med en fullkommen ukjent størrelse den 20. ds. eller når det var.

Jeg skulde ønske jeg var som Dem, jeg. Enkel ^[126] og oprinnelig. Ikke brydd av klasseforskjell. Å, av og til kan jeg misunne alle andre. Mange mennesker ser ut til å være tilfreds med livet bare de sitter med en varm kaffekopp foran sig. Jeg er nesten alltid bunnulykkelig, jeg.

O. s. v.

Kjenner du tonen? Litt forloren og litt ekte skepsis, litt forloren og litt ekte tungsinn, litt forlorent og litt ekte humør. En meget benyttet opskrift for moderne unge pikers omgangstone. Jeg taler ikke som den der er høit hevet over den. Tvertom. Når man arbeider med sine hender og er nødt til å henge i da utvikler man en omgangstone som er nesten ennu verre. Det godmodige og overbærende går sin kos, de kontante svar ligger alltid ferdige på tungen. Man blir kjepphøi. Kvinner har forferdelig lett for å bli kjepphøie. Jeg vil svært nødig bli kjepphøi, men jeg har gode anlegg.

Neste dag, altså igår, var det strålende vær igjen. Astrid og Ytter kom bilende fra byen med en hel ladning av venner og bekjente. Den bunnulykkelige lo så det klang gjennom huset og så ut til å more sig storartet.

Det blev adskillig ekstra bryderi for oss på kjøkkenet. Laurensen brummet noe om at slik var det bestandig når Bech selv var borte, og erklærte at hun gav ikke to øre for ungdommen nutildags. Litt hjalp det jo at flere av gjestene på Lottens anmodning

kom ut og gav sig i snakk med henne. En av dem, en blond, liten sprett som tilbød sig å røre i grytene for henne, blev etterpå erklært for å være en god gutt.

Det blev et lystig selskap. Der var endog dem som interesserte sig for stuepiken. Du kjenner typen. Han som henger i døråpningene og matlei ser på dansen, men som kvikner til når han kommer i nærheten av bordet med flasker og glass og forsøker å muntre sig med stuepiken. Typen er uundgåelig i ethvert større selskap. Enten gidder [127] han ikke gi sig i kast med de selskapelige plikter eller han drives av en viss underlegenhetsfølelse dit hvor han ikke venter større kritikk.

Ytter gikk i fraktfart mellem kjelleren og spisestuen, og selskapet blev lystigere og lystigere. Laurence så ut som en tordensky. Til slutt gikk hun ned og låste vinkjelleren. Og hun kan da være lur når det kniper. Siden fikk hun mig til å anbringe nøklen i en av lommene i Ytters jakke. Jeg er jo ingen erfaren lommetyv egentlig så dette var mere enn vanskelig, men det lyktes mig til slutt efter å ha arrangert et større sammenstøt som fikk Ytter til – i hele selskapets nærvær – å spørre om jeg begynte å bli nærgående. Neste gang noen skulde ned i kjelleren opløftet der sig et ramaskrik. Hvor var nøklen? Det blev en leting og et leven over alle grenser, og beskyldninger av alle slags haglet ned over oss på kjøkkenet. Omsider hadde selskapet ikke annet å gjøre enn å resignere, hvad de sikkert ikke tapte noe på.

Idagmorges ved frokosten fant Ytter til sin store forbauselse nøklen i sin egen jakkelomme. Han fikk gå igjennem. Make til somlepave! Uten skrupler lot jeg ham lide urettferdig.

Idag er de heldigvis reist igjen allesammen, og det blir forhåpentlig tid til litt annet enn bare opvask. Mange ganger når jeg står med digre, fattede tallerkenstabler foran mig, tenker jeg uvilkårlig: – Og dette har du frivillig tatt på dig! Men når kjøkkenbenken så er ryddet og klar, opvaskkummen tørr og hvit, og stablene tårner sig i skapet, da har man til gjengjeld en vidunderlig fornemmelse av å ha medvirket til denne verdens trivsel.

Dessuten er det godt at jeg trener mig litt. Hvem vet hvad fremtiden kan bringe? Sett at man giftet sig og ikke fikk råd til stort annet enn å bo, spise i all enkelhet og klæ sig i all beskjedenhet. Og det er visst svært mange nygifte som ikke har råd til [128] mere. Da er det ikke heldig å være en altfor utpreget divanligger.

Jeg kom til å huske på noe Tutt og Sofie sa: – Du går vel ikke hen og blir fornuftig? Er der virkelig grunn til frykt?

Ikke så meget at det gjør noe, tror jeg.

Hjertelig hilsen
din Helga.

[13]

Vinger gård 10. juni 1930.

Tolvte rapport.

Kjære Grete!

Hvis du ønsker å se verden i rosenskjær så er det bare å stå op en klar junimorgen mellom 6 og 7. Jeg innrømmer at det er en dyd av nødvendighet at jeg gjør det, men derfor er det like anbefalelsesverdig for andre. Av to goder skal man velge det beste heter det antagelig, og morgendøsens søte tyngde i lemmene er ingenting mot den søte letthet i sinnet som innfinner sig når man står op ved hanegal og ser junimorgenen i sin fulle glans.

På loftet utenfor vårt jomfrubur er der et lite vindu som vender rett ut mot en platanlønns velformede krone. Hver morgen på veien ned tar jeg en sving ditbort. Når jeg huker mig ned ser jeg gjennom løvet like inn i dypet av treets egen lille verden, og hver gang er det som om jeg blir delaktig i en lykkelig viden. Grenene tegner sig kraftig, bladene åndelett, mot en blekblå himmelbunn og over det hele skyller bølger av rosafarvet lys. Undertiden bruser bladene i solgangsvinden, et brus som minner om sjø, og i et glimt forstår jeg likesom alt. Det er en henrykkelse som bare varer brøkdelen av et sekund, men da betyr det også høidepunktet av all fornemmelse og følelse. Øieblikket efter er det forbi, og man forstår ikke egentlig hvad det er man har forstått.

Det er vanskelig å forklare oplevelsen, men du [130] kjenner nok selv til den. Den er sikkert almenmenneskelig og kan fremkalles av tusen andre ting enn en platanlønn i morgensol. Men akk – akk er et håpløst gammeldags ord, men i denne forbindelse må jeg benytte det – akk at man aldri kan nå den forunderlige viden som man er på nippet til å gripe. Uten at du vil forlange mig mentalundersøkt kan jeg vel si at det kjennes ut som om løsningen på selve verdensgåten et øieblikk er innen rekkevidde.

Mine betroelser kan du opta som spøk eller alvor, ganske efter behag. Det er virkelig praktisk å snakke slik at det kan opfattes som begge deler. Og i vår tid

gjelder det fremfor alt å være praktisk og smart, hvis jeg skal tro de to unge amerikanerinner som har vært her på etpar dagers besøk, døtre av min mr. Wood fra Tampa, Florida. De er i Norge for å bese sin mors fedreland.

Jeg nærer en voldsom interesse for amerikanerinnen. Hun dominerer jo sine søstre verden rundt. Det er visst henne vi kan takke for alle behageligheter i kjøkken og kjeller, alle lettelser i husarbeidet, men hun er også skyld i at vi unge piker ikke lenger leser poesi og ikke engang i attenårsalderen lever i den søte innbilning at man kan leve av luft og kjærlighet. Hun har lært oss å passe godt på vår kropp, men har hun ikke egentlig dåret oss til å tro at vi ikke eier stort annet enn den? Hun har lært oss at en mann kan være bra selv om faren er gatefeier, men hun forsøker samtidig å innbille oss at en mann uten bil og penger er komplett umulig.

Ja, slik har jeg oppfattet henne gjennom aviser og bøker, og de to misser Wood svekket ikke dette billede. De var aldeles nydelige å se på, begge to var slanke som sylfider og begge var i besiddelse av «that school girl complexion». De ankom mørkeblå fra topp til tå, hadde mørkeblå hatt, mørkeblå kåpe og kep og strømper, mørkeblå sko med alenhøie hæler som skaffet dem en litt stiltende gang. I hånden bar de hvert sitt filmhefte og hver sin veldige ^[131] konfekteske ombundet med silkesløifer. De ønsket et bad med det samme. Laurence slo hendene sammen nede på kjøkkenet: – Noe så utidig! Laurence er ganske proper, men heller nok fremdeles til den opfatning at et bad er et bryderi som hører lørdagskvelden til.

Selvsagt var det et svare mas med denne slankheten. Mine akrobatiske ferdigheter var ingenting mot deres morgengymnastikk. Laurence trodde naturligvis ikke at verden stod til påske da hun hørte om deres halsbrekkende øvelser. Og ellers fikk hun stadig grunn til å utbryte: – Noe så utidig! For ikke skulde de ha sauser og ikke skulde de ha kaker, og ikke melk eller fløte, og mange var de mørke spådommer som i den anledning fremkom på kjøkkenet.

Forresten var de søte og elskverdige og sa: Fine! til alt mulig. Men livlig var deres interesse egentlig bare når talen var om klær, om biler, om film og menn og denne velsignede kjærligheten. Spørsmålet er om vi unge piker på denne siden av kloden tenker på stort mere, vi heller. Jeg er ikke sikker. Men vi har da i det minste litt vond samvittighet for det. Det har neppe kvinnene fra det land hvor skjønnhetskonkurranser hører til dagens orden.

Nu er de reist igjen, og vi har gode dager. Bech og frue er ikke kommet hjem enda. Tjenerstabens privatliv, som ellers er henlagt til annenhver søndag, en ettermiddag i uken og til kveldene etter 1/29 har formelig fått anledning til å utfolde sig.

Dessuten er aftenene så lyse og lange nu at det er umulig å gå og legge sig, helligbrøde vilde det nesten være når man tenker på at allerede om et par uker begynner lyset å svinne igjen.

Jeg har gjennomstreifet egnen her på kryss og tvers, – i godt følge, og har sett alt som bør sees når man har vært på disse kanter, utsikten fra Mettekollen hvor man ser syv kirketårn på en gang, utsikten fra Ringsåsen hvor man på klare dager ser havet, kjempehaugene, den eldgamle Larsstua som [132] visstnok skal på museum, stedet for godt ekko og stedet hvor en mann i riktig, riktig gamle dager kjørte sig ihjel og siden viser sig i måneklare netter. Så sjeldne var altså kjøreulykker i gamle dager at der dannet sig sagn om dem. Da vi stod der og kikket ned i elven som om vi ventet å få se noe rart, kom en bil farende på en måte som om den hadde til hensikt å vise hvor raskt og virkningsfullt en moderne ulykke kan utføres. Men neimen om det hadde dannet sig noe sagn om oss hvordan det så var gått. I bilenes tidsalder hadde vi måttet nøie oss med en liten notis i dagens avis.

Det er en vidunderlig bygd, ikke storslått som mange andre steder i Norge, ikke noe for turister, men et godt sted for dem som lever der. Jevn velstand hersker overalt, gårdene er store, havene velstelte, jorden veldyrket. Maleren Ytter finner at det er for velstelt her til egentlig å være malerisk, men når jeg protesterer mot dette, sier han at ser man saken fra et stuepikestandpunkt er det selvfølgelig penest at stenene ligger symmetrisk på veiene og at husene ser ut som om de blir såpeskurt hver dag. Det er overflødig å fortelle at han selv elsker gamle rønner. Er det litt mose mellom plankene og et gammelt epletre i nærheten faller han ganske i ekstase. For øieblikket har han slått op sitt staffeli ved en gammel låve, langt borte på jordene. Den er sortgrå av elde, og når man står inne i den er lysstripene mellom de utette bord av en nokså eiendommelig virkning. Flere dager har jeg båret formiddagsmat hen til ham og hans elskede. Astrid sitter i skyggen av en ek og syr tallerkendempere. Hvem skulde trodd det om Astrid? Men den kvinne er vel ikke skapt som ikke setter sig ned og syr tallerkendempere så snart hun er blitt forlovet.

Jeg dekker bord på bakken, og vi har lange debatter om malerkunst som Astrid og jeg har akkurat like liten forstand på. Ikke desto mindre mottar han Astrids innlegg med stor ærbødighet og mine med åpenlys latter. Jeg kunde bli bitter, hvis [133] det ikke var for det at jeg i grunnen legger an på å få ham til å le. For selvfølgelig mener jeg ikke halvparten av det jeg sier, men han er så komisk når han kniper øinene igjen og tenker: For noen riv rav ruskende gærne idéer slike småpiker går og tukler med. Han er i grunnen nokså søt og uskyldig Ytter også. Som alle menn er, tross alt! Tross alt!

Det er vondt å ha for godt hjerte. Når han f. eks. spør mig: Hvad kunde nu De ha lyst til å male da, Helga?, så venter han å få et svar som er himmelropende latterlig, og jeg på min side synes ikke jeg kan skuffe ham. Da jeg en dag sa som jeg mente at jeg vilde male elven, slik som vi ser den fra et gløtt i haven, ustanselig strømmende under orekrattets grønne kupler, sa han: – Uff, så sentimentalt! Det passer ikke til Deres nese å være sentimental. Sandelig blir det vanskelig når ens tale og tanker skal være i stil med nesen.

Du sier i ditt brev at den eneste som du ikke kan få noe ordentlig inntrykk av er – chaufføren. Jeg vet ikke om det er riktig fintfølelse av dig bare å kalle ham chaufføren. Riktignok er du nettop blitt presentert for en fransk greve, men allikevel husk vi er alle mennesker. Du skal få lov til å kalle ham Hans. Jeg synes Hans er kjekt, raskt og greit.

Jeg forstår godt hvorfor du ikke har fått et klart bilde av ham. Det er ingen sak å skildre folk som er latterlige, dumme eller mindre sympatiske. Det faller så utrolig lett i pennen. Men når man skal til å rose da sitter man der hjelpeløs og fomler med alle de superlativer man har slitt ut i hverdagslaget til ingen verdens nytte. Tydeligst ser man det i avisartikler. Den ondskapsfulle artikkel er ofte blendende morsom, saftig, vittig, full av innfall. Men den rosende artikkel er bare et skjønnsomt utplukk av gamle fraser, hvorigjennem vi ser personen som i tåkedis.

Du forstår – han er forferdelig søt, det vi kvinner mener når vi sier at en mann er søt. Niognitti ^[134] prosent av alle menn farer nemlig op med brysk mine og sier at benevnelsen er klisset og at de ikke vil være søte. Bare det er jo så søtt, så søtt. Nei, de får pent finne sig i det. Der ligger jo ikke det i ordet at de er veke eller svake eller glansbilledpene, det betyr bare det at de ikke i ett og alt er holdt op å være liten gutt som har omsorg behov. Bare det. Er det noe for de sterke menn å være så sint for?

Han er temmelig kjekk å se på, og forsåvidt egner han sig godt til å gåes arm i arm med hjemme på Storgaten når byens fruer ligger flate bak tøflene og geraniene.

Men han kan ikke den kunst å snakke om ingenting. Det er verst for ham selv. Bare den som har evnen til å slenge ifra sig luftige bemerkninger i hytt og vær kan uten anstrengelse og kraftforbruk omgå menneskenes børn. Heller ikke forstår han sig synderlig på å snakke vondt om folk, og da er det klart at han ikke er så lett å passiare med for en som ikke kjenner ham. Han har ingenting av den sorgløshet som karakteriserer Jørgen og de andre vi er sammen med. Ikke spor. Kan hende virker han litt barsk og spottende, men det er bare en forsvarsstilling utadtil.

Jeg har truet ut av ham både det ene og det annet som er å fortelle om hans liv hittil. Hans far var jurist, dertil skogeier, og han hadde et godt barndomshjem. Men under jobbetiden blev faren innviklet i spekulasjoner og spekulerte sig ut i rene elendigheten før han døde. Den konkurs han gjorde var av den gammeldagse – jeg holdt på å si gode og gammeldagse sorten, som hensatte familien i fattigdom. Bitre år fulgte etter dette, og de har ikke undlatt å sette sitt preg på sønnen. Han er unødig stolt, unødig mistenksom, overdreven redd for å hengi sig til blide følelser, men strålende energisk og viljesterk. De førstnevnte egenskaper akter jeg å plukke ut av ham igjen. Det er en passelig oppgave for en kvinne. Og hvad energien [135] angår, så er det den mest smittsomme blandt dyder. Jeg er allerede en smule angrepet.

Overfladisk sett er vi så forskjellige som natt og dag, men forskjellen stikker ikke dypt. Vi er noenlunde likt innstillet, morer oss over det samme, blir rørt over det samme, ergrer oss over det samme. Uten at jeg vil påstå at jeg har noen overveldende erfaring på området tror jeg dette er det viktigste for to som vil kampere sammen for livet. Så slipper man siden å opdage at man har giftet sig med et vilt fremmed menneske.

Utsiktene er nokså lange, så det blir god tid til å hekle sengeforleggere og sy tallerkendempere. Hvis alt går etter planen reiser han til Tyskland til høsten. Tre eller fire år kommer sikkert til å gå med der nede, og hvor pengene skal komme fra når han har brukt op sin lille opsparte kapital, det skjønner ikke han, men det skjønner jeg. Ennu vet han ikke hvor gode forbindelser jeg har, det skal være en behagelig overraskelse når vi reiser herfra i august engang. Foreløbig er jeg bare stuepiken Helga med så dunkle familieforhold at de ikke gjerne snakkes om. Jeg gleder mig til å vise ham det deilige huset vårt og de koselige stuene. Far og han vil like hverandre tror jeg, og tante Aleksandra kommer sikkert til å kalle ham en dannet, tekkelig ung mann, hvad der i hennes munn er høieste form for ros. Det vil nok også behage henne at hans mor er født Palm. Slik er nu engang tanter. At han har vært chauffør vil hun tie ihjel, så sant det lar sig gjøre i en småby.

Men nu får det være nok med sjelelig analyse og andre avsløringer. Jeg må ned og hjelpe Laurence med å bake kaker til søndag da vi venter et større innrykk. Som alle haveiere er Bechs særlig i vinden blandt sine venner og bekjente i sommersesongen.

Jeg holdt nesten på å glemme å fortelle dig ukens mest opskakende begivenhet, en redselsfull fiasko for min del, som kostet mig en søvnløs natt. [136] Jeg har fått brev

fra lærer Opstad. Han har misforstått mig totalt. Han tror det er mig selv og mine egne dyder jeg har agitert for. Derfor skrev han bl. a.: Jeg har grunn til å tro at De gjengjelder mine følelser o. s. v., og meget annet i samme retning. Jeg var aldeles fortvilet. Hvem hadde drømt om at det skulde bli resultatet?

Jeg har skrevet tilbake og gjort forsøk på å redde situasjonen så godt jeg kan. Men jeg klarer nesten ikke å le av det engang. Og jeg tør ikke for mitt bare liv treffe ham mere. Han er selvfølgelig aldeles rasende. Det er takken for at man strever og strir for at andre skal bli lykkelige. Hvad du gjør, så forsøk ikke å gifte bort dine venner og bekjente, du får bare selv uleilighet av det.

Nei, nu *må* jeg gå, ellers blir Laurensen sur, og det er det verste jeg vet. Da går hun stum omkring, og der må allverdens smiger til før hun får stemmens bruk igjen.

Du får leve så lenge.

Din Helga.

[14]

Oslo 19. juni 1930.

Trettende rapport.

Kjære Grete!

Et aldri så lite kort fra byen. Frisøndag! Høi stemning! Glemte skurebøtte og opvaskkum. Bedre middag på Teaterkaféen. Laks med agurksalat, bløt kake. Orkestret spiller Blomstervalsen av Tsjajkowsky. Skulde ønske de vilde spille den i evighet. Herlig å være fri for plikter. Vidunderlig å spise mat hvis utviklingsprosess jeg ikke har hatt noe å gjøre med! Himmelsk å bli vartet op av andre. Skjønt å lene sig tilbake i de bløte hynder uten tanke på opvask. Og ennu er det seks timer før toget går.

Min uforskammede kavaler kikker over skulderen og sier at nu har jeg brukt op alle de uttrykk for henrykkelse som sproget eier. Langt derifra. Jeg har ikke brukt festlig, henrivende, fortryllende, bedårende, bedussende, knakende bim-bam, men det gjør jeg herved, da de passer helt fortrinlig på situasjonen. Kanskje jeg skulde banke i bordet?

Hilsen Helga.

[15]

Vinger gård 21. juni 1930.

Fjortende rapport.

Kjære Grete!

Hjertelig takk for brevet som lå her og ventet på mig da jeg kom tilbake fra byen idag. Ikke så å forstå at jeg har vært i byen helt siden sist. Denne gangen var det ingen fornøielsestur nettop.

Fru Bever-Hansens stuepike fikk igjen et tilfelle i maven, og nu måtte hun på operasjonsbordet. Fru Bever-Hansen, som hadde innbudt til større aftenselskap, følte det som om hun skammelig var latt i stikken, og ringte straks til sin mamma.

Jeg avgårde med uniformen. Kom akkurat tidsnok til å sette rundt tallerknene.

Jeg er rutinert nu, og det hele gikk som smurt.ⁿⁱ I gamle dager, før jeg hadde lært kunsten, tvang jeg med vold og makt fatene inn mellom de konverserende hoder med det resultat at hodene skvatt fra hverandre, så glass og servise hoppet i været. Men mangt et straffende blick fra fru Bech har omsider vennet mig av med den fremgangsmåten. Nu løfter jeg fatet over de ondulerte og pomadiserte hoder og senker det i passe høide foran den som skal forsyne sig, og kan såmen også lytte til den almindelige samtale med et halvt øre mens jeg passer mitt arbeide.

En kokkepikse ser i menneskene utelukkende noen spisemaskiner. Fullt så ille går det ikke med en stuepike, men også hun ser f. eks. et selskap under ^[139] en ganske særegen synsvinkel. Det er særlig ryggene hun gjør bekjentskap med. Å, jeg kan dem, disse selskapsrygger, herrenes sorte, damenes utringede. Massevirkningen av bare halser og bølget hår er så trettende.

Litt lærer man om menneskene, selv om man bare er stuepike og ser dem fra ryggsiden.

De som bryr sig minst om maten er unge piker under tyve år. De aner ikke hvad de spiser, i hvert fall ikke før de kommer til desserten, da smaken av krem og is

kanskje for et øieblikk kan trenge igjennem deres opspilte sinnsstemning. Damer mellem tyve og førti deler sig likt mellem maten og flirten. Eldre damer lar sig rettene smake uten å la sig distrahere av bordherrens konversasjon eller tanken på sitt utseende. De fleste herrer spiser meget og godt, men hvis rettene ser altfor kunstferdige ut og skjuler sin identitet under sauser og grønnsaker, er de gjerne forsiktige i første omgang.

Jeg skal med letthet peke ut de damer i et selskap som er aktive husmødre. De er lett kjennelige på et eget speidende blikk når de betrakter opdekningen og anretningen, og et smattende lag med tungen når de smaker på maten, idet de prøver å finne ut hvad der er i den. Men så kan de også dagen efter levere et utførlig referat til de hjemmeværende.

Ektemennene har ikke stort annet å berette enn at de fikk en slags fisk og noe kjøtt og at fru Jensen var klædd i noe blått og at fru Berg hadde et eller annet med sorte frynser. Men hvad kan ikke deres hustruer berette? At den prektige damaskes duk må være arvet eller kjøpt på auksjon, da den var navnet med bokstaver som ikke hørte hjemme der i familien, at serviettene var navnet på midten og ikke i hjørnene, at vertskapet skal ha sølvbryllup om tre år, regnet efter datoen på skjeer og gafler, at majonesen til forretten var tilsatt kremfløte, at potetene og grønnsakene var dampkokte, at der var en tanke vin i stekesausen, at bløtkaken var dynket [140] med rabarbravin, at fru Pettersen hadde satt en tyllkant på sin sorte fløiels for å få den sidere, at fru Dahls nye crêpe de chinekjole var helklippet, at sofaen i kabinettet som før stod på skrå nu stod på rett, at der ikke var tørket støv oppe på speilet i entréen, at selskapet minst kom på 700 kr., at –. Overalt har de hatt sine øine.

Allerede ved suppen er det lett å peke ut hvem der akter å holde tale i løpet av måltidet. Disse ser ikke når man byr dem, hører ikke når man taler til dem, sier jatakk istedenfor neitakk og omvendt. Efter måltidet taler også serviettene sitt tydelige sprog. Når en serviett ser ut som om den har vært bearbeidet i en plisséfabrikk vet man at det er en av aftenens talere som har hatt den.

Et blikk på gjestenes rygger sier mig hvem som er selskapsvant og hvem som ikke er det. De selskapsvante sitter ganske anderledes ledig på stolen enn de andre, som har en stiv og tvungen holdning. De nervøse velter vinglass og mister gaffelen i gulvet. De som gir sig i kast med stenhårde skonrokker når alle de andre er ferdige og stillheten før oppbruddet allerede er inntrådt, eier ikke nerver.

Fadeser i selskap er et lidelsens kapitel for sig. Alt annet som hender en i livet kan man glemme, ulykkelig kjærlighet, forurettelser, forbigåelser, sorg over avdøde, men den som har gjort en bommert i et selskap har fått et gnag på sjelen til sin dødsdag. Med visse mellomrum dukker erindringen op og får en til å rødme like dypt som den gang det skjedde. De fleste mennesker har ett eller flere av den slags små gnagsår, som regel forårsaket av de rene ubetydeligheter.

Jeg husker f. eks. den unge piken som var her til aftens like etter at jeg var kommet hit til Vinger. Der stod et krystallglass med stangselleri på bordet, som hennes sidemann meget artig rakte henne. Hun tok imot glasset, og blev et øieblikk sittende med det, rødmende og fortapt. Ingen som så henne kunde være i tvil om at hun ikke ante anvendelsen av ^[141] stangselleri. Omsider stakk hun sin lille, fine opstoppernese ned i de grønne blader, trakk duften inn og sendte derpå glasset fra sig igjen med følgende bemerkning: – Så yndige de er! Hun trodde det var en slags raffinert borddekorasjon. Det ideelle selskap hadde efter dette ikke rørt stangsellerien, men selvfølgelig var der en bøffel tilstede som like efter begynte å gnaske på en. Uttrykket i den unge pikes øine da hun så det var ubeskrivelig. Jeg led med henne. Vær sikker på at hun aldri senere i livet kan se stangselleri uten at det stinger gjennom henne. Hun kan le av episoden og fortelle den til andre, men det stinger like fullt.

Dette var trekk fra selskapslivet sett gjennom en stuepikes briller. Hvis jeg var stuepike i femogtyve år er jeg sikker på jeg kunde gi ut et helt bind fullt av pussig-pinlige anekdoter.

En reddsom lang innledning alt dette her. I grunnen satte jeg mig ned for ganske kort å fortelle dig en oplevelse jeg hadde igår.

En lunefull skjebne vilde at jeg igår ikke kom tidsnok til å ta imot gjestene slik som jeg pleier. Jeg hadde altså ingen idé om hvilke størrelser der hadde innfunnet sig.

Intetanende svinset jeg inn med hummerfatet, og til å begynne med gikk alt godt og vel. Jeg var alt kommet et godt stykke ned over rekken og skulde nettop til å senke fatet foran en herre på den tidligere beskrevne elegante måte, da vedkommende vender ansiktet mot mig og jeg skuer rett inn i – Jørgens sorte, glitrende glugger. Han blev rød og forvirret, reiste sig halvt op, nikket, mumlet noen utydelige ord, besinnet sig derefter, satte sig ned og forsynte sig i distraksjon med mesteparten av det som fantes på fatet. Selv var jeg om mulig ennu rødere og ennu mere forvirret. Alle blev opmerksomme. Alle tenkte: Aha! Situasjonen var infam.

Litt etter litt kom jeg til hektene igjen. Vel betenkt var jo dette en glimrende anledning til å vise den vantro hvad jeg dudde til. Du skulde hørt den [142] fromme, lyseblå stemme jeg anvendte da jeg spurte om han skulde ha øl eller selters, den var fin. Fru Bever-Hansen sendte mig et utsigelig blick. Jørgen tørret pannen med lommetørklædet, og hans borddame spurte med et megetsigende tonefall om han syntes det var varmt.

Det var formelig spennende. En gang gav jeg ham ubemerket et dult i ryggen. En annen gang et aldri så lite spark på benet. Men etter den første overraskelse var jeg selvfølgelig luft for min gode, snobbete Jørgen, som egentlig var skyld i at jeg gikk der og trellet og slet. Og før jeg igjen fremstod for verden som datter av direktør Breder på Foss Papirfabrikk vilde han antagelig heller ikke kjenne mig. Bare en gang da jeg – helt ubemerket forsikrer jeg – blåste ham i nakken mens jeg skjenket vin til damen på hans venstre side, sendte han mig et lynsnart sideblikk, men det var umulig å avgjøre enten det var ildfullt og lidenskapelig – eller simpelthen bare rasende.

At det ikke gikk rent galt da jeg serverte kaffen regner jeg for en særskilt gunst av skjebnen. I luttet overmot balanserte jeg kaffebrettene med de dyrebare Meissenerkopper på høire langfinger, – så omtrent da –. Jørgen snudde ryggen demonstrativt mot mig. Engang – da de andres oppmerksomhet var henvendt på solnedgangen – rykket jeg ham kjærlig i snippkjolen, og der undslapp ham et ord, som jeg ikke riktig hørte, bare aner.

Derfor overrasket han mig senere ved å stikke en sammenrullet papirlapp bort i hånden min. «Møt mig kl. 12 i haven bak verandaen.» Ikke en tanke for den kjensgjerning at jeg som tjenende ånd ikke selv disponerte over min tid. Imidlertid – jeg fikk lurt mig unda. Det blev et beveget møte. Isj! Jeg kan ikke gå i detaljer. De er til dels pinlige.

Han bad mig slutte med «dette tøiset». Det het det nu. De menn, de menn! Jeg skulde få diamantringen allikevel. Han lot til å tro at diamantringen var hovedsaken. Jeg uttalte håpet om at jeg hadde [143] bidratt til å endre hans oppfatning av den moderne unge pike, og at han nu innrømmet at hun kunde utføre nyttig arbeide. Men tror du han innrømmet noe som helst? Tvertimot, han brukte mindre smigrende benevnelse om oss, hvorav ingen kan gjengis. Den forferdelige salve endte han så med følgende: – Slutt i den filleposten din, så gifter vi oss med det samme!

For et år siden vilde jeg jublet over dette forslag, men meget forandrer sig på et år. Jørgen har sine fortrin, men så vidunderlig overlegen i alle retninger som jeg engang syntes han var, det er han ikke. Jeg var ikke imponert lenger, og det forekom mig at den måtte være bra dum som frivillig gjorde sig avhengig av hans luner. Skjønt – Jørgen kan nok bli en bra ektemann – men ikke med mig til kone. Vi virker ikke beroligende på hverandre.

Hadde jeg nu vært villig til å gå med på Jørgens tusen forslag vilde han ha slappet av med engang. At jeg ikke var det, gjorde ham helt opsatt. Slik er han. Best holdes han fangen ved motstand. Men jeg foretrekker dem som tåler gjensidighet. Og jeg foretrekker dem som ikke i altfor høi grad påvirkes av tilfeldigheter. Det gjør Jørgen. Han egges av en heldig replikk, en elegant drakt, et gunstig utseende, omvendt daler straks hans interesse når man en dag ikke er oplagt eller pen eller chic. Det er slitsomt i det lange løp.

Den mann man skal gifte sig med, han må elske en like høit tross snue eller filipens på nesen eller sti på øiet. Livet er chanceseilas nok allikevel.

Jeg kunde nesten ikke komme løs, til tross for at der fra kjøkkenet blev ropt på mig i alle tonearter, den truende klang var overveiende. Jørgen spurte mig da om ikke fru Bever-Hansen visste hvem jeg var. *Det spurte han* om som nettop hadde opstilt den betingelse at jeg skulde være en frøken Ingenstedsfra for ikke å opnå lettere arbeidskår enn en hvilken som helst annen Lava. Jørgen er nok ikke i besiddelse av den sportsånd som gjør et veddemål til ^[144] mere enn en lumpen kamp om en premie. Jeg påla ham bestemt ikke å røbe mig.

Siden snakket jeg ikke med ham.

Denne gangen fikk jeg ingen av fru Bever-Hansens avlagte silkebluser til avskjedspresang. Hun syntes vel ikke jeg hadde fortjent det. Men fru Bech hadde gitt Hans beskjed om å hente mig i bil, det var en bra belønning for strevet. Vi hadde en herlig tur gjennom bølgende, morgenfriske junienger. Den som bare kunde fortsatt i det uendelige.

Efterat herskapet er kommet hjem igjen har vi hatt det travelt. Det tegner til å bli adskillig sommerselskapelighet. Laurensen uttaler hver dag at hun ikke akter å bli her en time lenger. St. Hansdag skal vi ha tredve gjester. Laks og jordbær. Jordbær før jordbærtiden til tredve mennesker, det er nokså flott.

Det er sant, velkommen tilbake til Norge da, gamla. At overgangen til det jevne hverdagsliv faller litt tungt for brystet forstår jeg godt. Ellers må jeg gratulere dig

med din beslutning om å beholde posten din ennu et år. Du er en pryd for kvinnekjønnen, avbalansert og stadig undtagen på ett område. Nu er det forresten lenge siden jeg har hørt om noe nytt ideal, varer det gamle enda?

Ha det godt. Vi treffes vel i august engang.

Din Helga.

[16]

Vinger gård 26. juni 1930.

Femtende rapport.

Kjære Grete!

Norge er i grunnen for lite –. Ikke noe individ, enten det heter Olsen eller Hansen, kan her i landet forbli ukjent i lengere tid.

Stuepike Helga Haraldsen er avslørt som direktør Breders og fraskilte hustrus noe vidløftige datter. Denne brutale karakteristikkk er ikke min, men fru doktor Myhres. Jeg tar den ikke til mig, allikevel svir den. Doktor Myhre og frue er våre nærmeste naboer hjemme, du husker dem nok. Det er onkel og tante av Sigvarten, som jeg før har snakket om.

De var innbudt uten mitt vitende – skammelig nok. Da det store selskap satt forsamlet i spisestuen St. Hansdagsaften og jeg kom inn med aspargessuppen, satt hun der og sprikte ved siden av verten i stiv, lilla silke. Der var ingenting å gjøre ved det. Ikke kunde jeg besvime med to rykende suppetallerkener i hendene, og ikke kunde jeg blunke til henne at hun skulde holde tett. Jeg måtte bare holde tungen rett i munnen og la det stå til. – Men det var nesten mere enn jeg kunde klare. For noen dager siden Jørgen, nu fru Myhre. Hjertet mitt sa klappklapp.

Fru Myhres ansikt var kulerundt av forbauselse: – Du store min, sandelig tror jeg ikke det er Helga! Jeg knikset ærbødig.

[146] Mere sa hun ikke da, heldigvis. Men da gjestene efter endt måltid trakk sig innover i gemakkene og Olga og jeg var iferd med å ta av bordet, kom hun styrtende. – Helga, hvad er det du finner på?

Hennes stemme uttrykte høieste redsel. Den kunde ikke vært verre om hun hadde funnet mig som vrak i en havnekneipe. Jeg forklarte henne at jeg hadde huspost der på stedet.

– Vet din far og tante Aleksandra dette?

– Ja, selvfølgelig vet de hvor jeg er, svarte jeg.

– Men de vet ikke at du er her som –, hm, de tror du går i huset som familiemedlem, sa fru Myhre, triumferende.

Jeg bemerket da, som sant var, at det hadde jeg aldri nevnt noe om, og at jeg heller ikke kunde innse at der var noe galt i å være stuepike.

– Helga! ropte fru Myhre, og alle de små, spiralformede krøllene i pannen dirret av ophisselse. – Er du virkelig kommunist?

Nu kom fru Bech ilende, uhyre interessert: – Kjenner De vår kjære Helga fra før, fru Myhre? Etter en festmiddag sier folk «kjære» om det så er til en loppe.

– Om jeg gjør! sa fru Myhre med vekt. – Jeg har kjent henne fra hun var en finger lang. Men det bedrøver mig usigelig at datter av Harald Breder er kommunist.

– Undskyld, jeg er ikke helt orientert, sa fru Bech og så fra den ene til den annen, som om hun ikke riktig visste hvem av oss der hadde fått et plutselig utbrudd av sinnsforvirring.

Fru Myhre så på mig som på en kjær avdød. – Du var så god og from som liten! sukket hun. Dernest henvendt til fru Bech: – Har hun ikke engang fortalt Dem hvem hun er datter av? Dette var noe aldeles uhørt for fru Myhre, som hele sitt liv har sittet i en småby og bare beskjeftiget sig med hvem den eller den er datter eller sønn av og hvem der er deres besteforeldre, og hvem der igjen var besteforeldrenes foreldre.

[147] – Mitt privatliv kan umulig interessere fru Bech, sa jeg, – det er mitt arbeide som har noe å bety her i huset.

– Helga, sa fru Myhre med brutt røst, – hvor har du fått din obsternasighet fra? Og så så hun på mig med det blick som alle innskrenkede småbyfruer fra tid til annen har betraktet mig med og som sier så meget som så: – Det er sant, ¹² du har jo en mor også!

Jeg tåler det ikke. Jeg ser rødt. Jeg orker det ikke.

– Det må jeg si! sa fru Bech. – Det må jeg si! Annet visste hun ikke å si.

Mere broket skulde det bli.

Neste dag kom fru Bever-Hansen bilende, sprekkeferdig både av stolthet over sitt nye sertifikat og av alle de nyheter hun hadde i posen. Familien hadde sitt tilhold i lindelysthuset, og jeg tror jeg var på tapetet en god del av formiddagen. Selv stod jeg i kjelleren og rullet en kjempemessig vask, mens jeg forsøkte å synge vekk en beklemmende uro. Da jeg kom op til middag satt Lotten på kjøkkenbenken og underholdt forsamlingen. – Den veddemålshistorien var fin, sa hun da hun så mig, – her har De gått og holdt oss for narr alle sammen.

Jeg svarte at jeg absolutt ikke hadde holdt noen for narr. Når man søkte en post og fylte den tilfredsstillende, hadde vel motivet ingenting å si, iallfall hvis det ikke var rent kriminelt. Og det kunde det neppe sies å være i dette tilfelle.

Jørgen hadde altså ikke kunnet dy sig, men fortalt hele veddemålshistorien og mere til. Jeg vet en som skal få sig en ganske kraftig omgang når jeg kommer hjem.

Laurense sa ingenting, og det gjorde ikke de andre heller. Hans hadde et ansikt som om det var skåret i tre. Kan du forstå at der var noen grunn for noen til å komme i misstemning? Til nød kan jeg forstå at Hans følte sig litt støtt over at jeg ikke hadde berørt disse ting for ham, men det hadde jo [148] sine årsaker, og der var ingen grunn for ham til å stivne til på den måten.

Astrid og Ytter kom også til. Ytter kalte mig for overspent. Jeg blev nesten hissig. Kunde det kalles for overspent at man arbeidet for sitt brød, selv om man ikke var nødt og tvunget til det? Nei, ikke nettopp det, men, men, alt det andre, veddemålet, hemmelighetskremmeriet. Det uskyldige veddemålet. Jeg kan ikke få det til annet enn at det er en harmløs affære. Jeg kan klare mig uten diamantringen hvis noen tar anstøt av den side av saken.

Astrid var som sedvanlig ubarmhjertig og begynte å snakke om Jørgen Krogh. Hans satt og så ut av vinduet som om han hverken så eller hørte noen ting. Men selvfølgelig hørte han alt, og det var første gang han hørte Jørgen Kroghs navn. Nu var det ikke så at Lotten og Astrid på noen måte vilde være ondskapsfulle. Tvertimot. Men vår omgangstone er efterhånden blitt så spøkefull at den nærmer sig det uforskammede. Jeg var i en kattepine.

Vi spiste middag i taushet. Efterpå holdt jeg oppgjør med hver enkelt. De fikk værsågod være like hyggelige mot mig nu som før. Laurense kom sig nokså snart igjen. – Kunde forstå det var noe, sa hun og satte hendene i siden, – du har alltid vært så kraftig aparta. Kraftig aparta er bra.

Hans var ikke å se hele eftermiddagen.

Efter aftensmaten passet jeg ham op. Han forsøkte å komme forbi mig, men den gikk ikke. Så fant han sig i å høre på mig, men med et utsøkt spotsk smil.

Jeg holdt en tale så lang som herfra til sydpolen. Den var både inntrengende og overbevisende, den kom fra mitt innerste indre, det var det beste jeg formådde, men etter virkningen å dømme var riktignok ikke det så svært meget. Jeg føler trang til å gjengi litt av denne samtalen.

– Du vil vel gi ut en bok om ditt lille eventyr, sa han harselerende da jeg var ferdig.

– Hvilken ^[149] tittel har du tenkt dig? «Et år i folkedypet» eller «Vi som går kjøkkenveien» eller «På pikekammerset»? Kanskje du gjør mig den ære å vie mig et kapitel? Overskrift: Chauffører og denslags folk er meget godtroende. Det aner mig at det vil bli epidemi blandt de unge piker å søke stuepikeposter, men det er ikke sikkert at de treffer et så latterlig godtroende individ som undertegnede.

– Hold op, sa jeg. – Og snakk ikke om å være godtroende du som er mistenksom som en gammel peppersvenn.

– Komisk, komisk, fortsatte han. – Der gikk jeg og smilte sammen med dig av Andreas og Opstad og syntes de var bra ukritiske, og så begår jeg samme dumheter selv. Du som har hatt spillet i din hånd har sikkert fått dig mangen en hjertelig latter. Og dine venner og veninder vil le kolossalt. Denne hr. Krogh vil sikkert vite å gutere dine beretninger. Glem ikke å fortelle om de to værelser og kjøkken vi skulde begynne med, det vil gjøre lykke, likedan alle våre andre fremtidsplaner. Men forsøk ikke å overdrive spøken. La oss være kvitt. Så dum er jeg ikke at jeg ikke forstår ting som blir tutet inn i ørene på mig – –.

Omtrentlig slik falt ordene. Derpå tok han på ekte mann- og guttemanér en sten op av veien og slyngtet den med raseriets kraft over alle heier. Det hjalp. Han blev roligere.

Jeg tok ordet og spurte om han trodde at en post som tjenestepike i et stort hus var en ren lek passende for dem der ikke tenkte på annet enn leven og gøi. Nei, det trodde han ikke. Her fremkom han med noe som formelig lignet en kompliment. Men han formodet at min ærgjerrighet var med i spillet. Hadde jeg sagt jeg kunde klare å være tjenestepike et år, vel så var jeg det et år, selv om jeg skulde måtte leke kjæreste med chaufføren for å få tiden til å gå.

På dette tidspunkt burde jeg vært adskillig fornærmet. Men det er ikke lett å bli fornærmet på ^[150] Hans. Når han er oprørt så minner han om en liten gutt som har

det vondt. Og jeg vet jo også hvilke ulykkelige omstendigheter det er som har skapt denne grenseløse ømfintlighet. Jeg kunde ikke uten videre snu ryggen til, men forsøkte omigjen å forklare hvorfor jeg ikke før hadde fortalt ham om min familie, om Jørgen og om hele den ulykksalige forhistorien. Jeg: – Du spurte meg jo heller aldri om familien? Han: – Jeg vet ikke hvorfor, men jeg trodde du hadde det vanskelig hjemme, og så vilde jeg ikke spørre dig når du selv ingenting sa. Dessuten gifter man sig jo ikke med familien. Jeg: – Allikevel vil du ikke mere så snart du har fått vite hvem min familie er? Han: – Ikke vær dum. Jeg: – Jeg er ingen dollarprinsesse. Synes du virkelig ikke du kan løfte dine øine så svimlende høit som til norsk småbyfiff, annen generasjon?

I over en time stod vi der og trampet, åndelig talt, på stedet marsj. Jeg bedyret min ærlighet og opriktighet. Han spottet over min spøkefullhet, som han kalte det. Han var ikke tilgjengelig for fornuft lenger. Kan du forstå at jeg har såret ham så dypt? Dette var igår. Stillingen er den samme idag. Han later som om saken er op- og avgjort. At han kan, efter alt det vi har hatt sammen. Jeg skjønner ingenting mere. Hvis jeg bare kunde bli ordentlig rasende, riktig orntli bindegal. På raseriets flodbølge kommer man over de verste skuffelser. Men jeg kan ikke få det til. Jeg bryr mig ikke om noen annen, og kommer ikke til å gjøre det. Kom bare ikke med den leksen om at jeg er 20 år osv. osv., jeg føler mig som om jeg er 100 – minst.

Laurense velter sig som en flodhest borte i sengen, hun synes det er utidig av mig å ligge og skrive midt på natten. Vet du hvad Laurense sa til mig engang idag? – Jeg syns du er grei jeg, selv om du hører til de fine, men du kunde latt være å fjase med Frigård som er sånn en god gutt.

Stemningen i kjøkkenet er stinn av misforståelser. Hvis jeg prøver å rense luften med forsikringer ^[151] og forklaringer blir det bare verre. Alle tror akkurat det de har lyst til å tro – jeg må si som tante Aleksandra: Det er for galt!

Jeg burde visst allikevel ha banket i bordet den gang jeg sa at livet var skjønt. Hvis jeg i denne natt skulde gi min mening til kjenne dessangående, er jeg redd jeg kom til å gripe til nokså motsatte adjektiver. For det første er livet temmelig innviklet, og for det annet – nå, det er visst i grunnen akkurat det samme hvad jeg mener –

–.

Du har alltid vært min skriftefar – og det får du fremdeles finne dig i å være. Jeg har ingen andre. Tante Aleksandra? Hun er snild og god som dagen er lang, men hun har vond samvittighet hvis hun et øieblikk holder op å formane, og hun vilde formane mig ihjel hvis jeg fortalte henne likt og ulikt av dagens saga. Far? Jeg

synes jeg ser hvor forvillet hans blikk skulde bli bak brillene. Dessuten – far har en skyhet for å se en kvinne i mig, og jeg har en skyhet for å se en mann i ham. Vi er far og datter, punktum. Mor? Hun er så langt borte, og så kjenner jeg henne ikke så svært godt.

Laurense: – Klokken er 3. Vil du legge dig til å sove og det litt brennfort. Jaja, kanskje det er det beste. Godnatt da.

Din – formelig ulykkelige –
Helga.

[17]

Oslo 20. juli 1930.

Sekstende rapport.

Kjære Grete!

Tingene vilde ikke flaske sig på Vinger. Jeg holdt på å bli melankolsk, og det klær mig jo ikke, passer ikke til nesen, så det må for enhver pris undgås. Nu er jeg i glimrende humør, hører du, aldeles glimrende. Jeg synes jeg har hørt noe om at handling er det eneste rette i motløshetens øieblikk. Altså sa jeg op. Fru Bech var særdeles elskverdig og ordnet det slik at jeg kunde reise i løpet av et par dager. Jeg antar at hun syntes det var litt tungvint å ha mig efter at hun fikk greie på mine familieforhold. Iallfall kommanderte hun mig ikke på samme måte som før, men det var jo ikke min skyld.

Det passet bra for mig å reise akkurat da. Mor hadde nemlig skrevet at hun gjerne vilde være sammen med mig en uke i Oslo før hun drog med sin gemal på Nordkapstur. Allikevel ønsket jeg at et eller annet mirakel vilde skje som gjorde min tilstedeværelse på Vinger absolutt påkrevet. Jeg ønsket både det ene og det annet. Når jeg stirret inn i min sjels sump- og krattskog blev jeg mildest talt forferdet over alt det jeg ønsket.

Men ingenting skjedde som hindret min avreise. Lynet slo ikke ned og strakte den nye stuepiken til marken, jordskjelv slo ikke revner i jorden og opslukte henne. Familien falt ikke på kne under tårer ^[153] og bad mig bli. Fru Bech blev ikke syk og trengte min pleie for ikke å dø. Hr. Bech slo ikke i bordet og erklærte at Vinger vilde gå under uten mig. Hans kom ikke ned til benken den siste aften skjønt jeg satt så han kunde se mig fra vinduet.

Han er ikke til å rokke fra den vrangforestilling at det hele har vært en farse. Der får jeg for min usalige frykt for å uttale et alvorlig ord. En gang da han gikk forbi mig sa jeg: – Skal jeg være nødt til å gå jernbyrd? Efterpå kom jeg til å tenke på at en slik bemerkning bare bestyrket ham i hans gale opfatning.

Det var høisommer da jeg reiste fra Vinger, deiligere enn noensinne. Høionnen var begynt, yppige løvkroner la svale skygger over gresset, luften var full av duft og sommersus. Jeg får nesten en klump i halsen ved tanken.

Det var tungt å skilles fra Laureense, hennes amasoneskikkelse var blitt et fast støttepunkt i tilværelsen. Hun forærte meg til avskjed en heklet lakenbord, den vil alltid være meg et dyrebart minne. Bilturen til stasjonen kunde hatt sine muligheter. Men i siste liten fant Lotten på at hun vilde følge meg. Det var jo svært elskverdig, men mulighetene skrumpet inn, og en triviell perrongpassiar var hele resultatet.

Så satte jeg meg på toget og rystet sorgen av. Jeg tok inn på hotell. Neste dag møtte jeg mor på utenlandstoget. Mor var mondén, vakker og stilfull, overstrømmende livlig, litt nervøs. Folk snudde sig om etter henne. Til å begynne med var vi litt fremmede overfor hverandre. Som ved alle andre lignende anledninger var jeg like betatt av det forunderlige i at den unge, elegante verdensdame som steg ut av toget i en sky av pelsverk og silke har satt meg inn i verden. En stor klumpedeise som meg. Det er komisk. På en måte er jeg nesten litt stolt av det, på en annen måte synes jeg det er rent unormalt.

Vi flyttet over til et finere hotell. Mor uttalte [154] at hun syntes jeg var altfor alvorlig. Jeg bad om å få det skriftlig.

Hun hadde med seg en mengde nydelige presanger til meg, til dels ting som passet til en tiåring, – så vanskelig er det å følge utviklingen på avstand. Mor er god og snild, inntagende, varmhjertet, lettrørt. Skade at en hel liten by har vært med om å så skepsis i min sjel. Det er opslitende når man hele tiden er kritisk innstillet overfor sin egen mor. Jeg elsker henne, men jeg elsker henne med smerte, og det hører ikke noensteds hjemme å elske sin mor med smerte. Våre samtaler er en uavladelig balansering mellom sårbare punkter, vårt samvær en kjede av vanskelige situasjoner. Så komisk det kan høres ut – jeg går alltid og håper på, lengter etter, hungrer etter at hun skal uttale en gammeldags anskuelse, felle en streng dom, føle sig sittlich entrüstet, kort sagt alt den slags som jeg gjør narr av hos tante Aleksandra. Jeg går likesom og samler bevis for og imot småbyopinionen, og hater meg selv fordi jeg ikke kan rive meg løs fra den.

Mor lo av veddemålshistorien, tok hendene mine og så på neglene, lo igjen og sa: – At du gadd. Siden kom hun tilbake til det og mente at slikt noe hadde jeg ikke funnet på hvis jeg hadde hatt en mor hos meg, og så gråt hun litt. Hun kunde ikke

begripe at hun aldri så mig gråte, og syntes at ungdommen som vokset op nu vant i ærlighet og virkelighetssans bare på bekostning av følsomhet og varme.

En fransk forretningsmann, en ren matador, som mor var blitt kjent med på reisen, gjorde oss sin opvartning. Overgangen fra stuepike til luksudame var brå, og den første aften vi superte sammen sa jeg nesten ikke et ord, bare talte hvor mange sigaretter mor røykte. Da vi kom opp på våre værelser, var mor misfornøyd med meg. Hun syntes jeg virket stiv og provinsiell, og mente at vår kavalér hadde oversett meg. Når hun først hadde en voksen datter likte hun ikke at noen overså meg, [155] sa hun. Neste dag forsøkte jeg å bedre på dette, – innerst inne litt arg over dette ordet «provisiell» – og det lyktes bra. Men heller ikke dette var riktig som det skulle være. Mor satt tungsindig ved sengen min og sa at den verste straff for en mor var den å se sine feil gå igjen hos barnet, samt påbød meg å ligne min far.

Om natten blev jeg syk av all hummeren jeg hadde spist og fikk en veldig opkastelsessjau. Mor spurte meg om morgenen hvorfor jeg ikke hadde ropt på henne. For spøk svarte jeg at jeg ikke vilde forstyrre hennes «beauty sleep». Da begynte hun å gråte. Mere enn noe annet, mente hun, var dette beviset for at jeg ikke regnet henne for ordentlig mor. Hadde tante Aleksandra ligget i sideværelset, var hun sikker på at jeg vilde ropt, og tante Aleksandra vilde gått hele natten omkring meg i underskjørt og tøfler og puslet med varmepose og kamferdråper. Mor gråt hele den formiddagen.

Det var vanskelig å seile mellom skjærene. Andre ganger var det hun som støtte på. I en bok kom hun over et amatør fotografi av Hans, syntes han var kjekk, spurte hvem det var. Da jeg svarte at det var chaufføren på Vinger sa hun: Gift dig bare ikke med ham, for da er det jeg som får skylden.

Ovenpå det måtte jeg furte litt. Forresten fortalte jeg at han ikke vilde ha meg heller. – Det er vel aldri ham du går og sørger over? sa mor. Tenk jeg sørge over noe, som gikk der og var i glimrende humør, aldeles glimrende – –.

Det er alltid liv og avveksling der hvor mor er, så den uken fikk jeg nesten ikke tid til å puste, langt mindre tenke. Etterpå var det verre. Hun bilte avsted for å treffe sin mann, og jeg gikk og kjøpte en avis for å se etter ledige poster. Tiden er jo ikke utløpet enda. Som jeg sa til mor: Kall meg ikke sta, når vi har det smukke ordet karakterfast.

Hvad jeg forteller dig om mor og mig, går jeg ut fra blir mellom oss to, det er ikke noe for andre å [156] gasse sig med. Helst burde jeg ikke analysere forholdet hverken

for dig eller mig, jeg har følelsen av at jeg handler galt når jeg gjør det. Men jeg undres hvad hotellportieren og alle de omkringstående tenkte den gang mor reiste og hun stod oppe i bilen, vinket til mig og ropte: – Jeg vil at du skal ligne din far. Det siste jeg så av henne var at hun gråt. Men neste dag fikk jeg et muntert prospektkort hvorpå der bl. a. stod: – Hvordan skal det gå når jeg ikke lenger har dig til å passe på mig?

Joda, vi er moderne, det mangler ingenting på det.

Imorgen begynner jeg på ny frisk, denne gang som enepike. Jeg har fått post hos en journalist Mortmann, bedre kjent som «Pontus» i Aftenavisen, han som skriver petitartikler og kåserier og har ord for å være verdens morsomste mann. Jeg trenger til den opmuntring og stimulanse det må være å leve i et så humørfyllt menneskes umiddelbare nærhet. Å få le riktig godt er den kur mine nerver for øieblikket trenger. Mitt neste brev er antagelig spekket med stjalne vitser. Du har noe å glede dig til.

Imens må du ha det godt. Hils kjente. Det varer heldigvis ikke så lenge før jeg kan slutte mig til klikken og gjøre gatene utrygge i min kjære fødeby.

Din Helga.

[18]

Oslo 12. august 1930.

Syttende rapport.

Kjære Grete!

Hei hvor det går. Fra den ene posten og i den andre. Det verste er å få forklart dem hjemme alle adresseforandringene. Tante Aleksandra truer med å komme og hente mig.

Jo, det var en ypperlig kur å være hos «Pontus», verdens morsomste mann. Det var ingen som helst mangel på humor og stimulanse der i gården.

Fruen var et lite magert, forskremt vesen, og en av mine første tanker var den at det var nokså godt gjort av «Pontus» å holde humøret oppe når han til livsledsagerinne hadde henne der. Barna virket fortrykte de med, snilde og lydige, men så sjenerte at man skulde tro de hørte hjemme i et annet århundre. Hr. redaksjonssekretæren var ikke hjemme den ettermiddag jeg kom dit. Fruen fortalte mig at han var overlesset med arbeide for tiden og som følge derav litt nervøs. Jeg sa da at jeg meget godt kjente signaturen «Pontus», og at jeg alltid fant hans artikler kostelige.

– Javisst er han morsom, sa fruene, dog uten synderlig begeistring, og jeg undret mig omigjen over hvilken vanskjebne det var som hadde forenet den sprudlende humorist med dette tørre, alvorlige lille fruentimmer. – Visst er han morsom, gjentok hun adspredt, – men som sagt han er litt nervøs for tiden, særlig om morgenen. Jeg sier Dem det for [158] at De kan vite det. Javel, tenkte jeg, det er høist forståelig at man blir nervøs av å skulle være morsom i tide og utide. Jeg har en onkel som også er en kjent humorist, og han har nesten trommet i stykker platen på et eketres spisebord.

Pikekammerset så som sedvanlig gyselig ut, men til en avveksling var veggene gallegrønne og ikke lakserøde, og vinduet vendte ut til gaten. Der fantes en park i nærheten, og mellom husene så jeg det øverste av en stor treklynge. Det minnet

mig så forunderlig søtt om Vinger, at jeg besluttet mig til å være her resten av tiden. Skjebnen vilde det anderledes.

Neste morgen da jeg stod og pusset hr. redaksjonssekretærens sko, som merkelig nok var avgjort usympatiske, hørte jeg et forferdelig leven inne fra herrens og fruens soveværelse. Det var en bassrøst som med veldig kraft gjentok et ord om og om igjen, et ganske selsomt ord forøvrig. – Mærrajente, m-æ-æ-rrajente. Slik lød det for mine ører. Jeg var fullstendig i villrede, men kom omsider til det resultat at han leste høit for sin kone en ny, pussig petitartikkel til Aftenavisen.

Plutselig gikk døren til soveværelset op, og fruens forpjuskede, lille hode stakk ut av døren over en morgenkjole. – De kan skjønne De må svare når min mann roper på Dem, sa hun matt. I samme øieblikk dukket en mannsperson op bak hennes rygg og skjøv henne tilside. Det kunde ikke være noen andre enn «Pontus» selv, verdens morsomste mann.

Han befant sig ennu på et meget tidlig stadium i påklædningen, det var kanskje dette som gjorde at man så hvordan hele hans legeme dirret av ophisselse. Tærne inne i de grå strømpeføttene gikk op og ned som tangentene på et piano, og gjennom selene som hang ned bak, gikk der fullstendige kramperykninger. Oventil dekket en trikottrøie hans lett tønneformede figur – og jeg kan jo alltid tenke mig noe som er penere enn menn i undertøitrikot. ^[159] Man kan til nød finne dem komisk-søte, men da må man kjenne dem og like dem knakende godt. Pontus var redselsfull. Når jeg skal beskrive hans ansikt vakler jeg mellom to lignelser, en rasende bulldogg og en overhengende tordensky, begge deler er imidlertid for svakt. Hvis blick kunde knuse, hadde jeg forlengst vært pulverisert. Efter å ha utslynget et helt fyrverkeri av mindre pene uttrykk, spurte han mig hvorfor jeg ikke svarte.

Med det samme fikk jeg nesten et lite sjokk, men jeg kom temmelig fort til hektene igjen. Det var mig et vel stivt stykke at jeg skulde lyde navnet «mærrajente». Derfor svarte jeg ganske rolig: – Hr. redaksjonssekretær, mitt navn er Helga. Jeg så fruene lukke øinene som om hun ventet en katastrofe. Heldigvis besinnet han sig, hvis man da kan kalle det å besinne sig når man brøler ut som gjennom en dommedagsbasun: – Hit med skoene mine, frekke avskum! Da han hadde fått dem, smelte han døren igjen så all veggepyden i kjøkkenet klirret.

Fruen kom smygende ut, hvisket: – Han er litt nervøs idag, stakkar, alltid verst om morgenen. La barna spise her ute hos Dem, så de ikke forstyrrer ham. Det er denne

«Dagens historie» som plager ham, det er ikke alltid så greit å finne på noe. Han har skrevet den i fem år.

Fem år, det er 5 x 365 fratrukket søn- og helligdager. Jeg kjente et lite blaff av medlidenhet, og tenkte på å foreslå ham å skrive om hustyrannen, men lot det være ved nærmere overveielse. Antagelig hadde han opbrukt emnet for lenge siden med en av sine venner eller naboer som modell.

Allerede første dag skjønnte jeg såpass at frokosten var dagens kritiske punkt. Kom man levende gjennom den, kunde man regne sig for frelst for den dag. Hvert øieblikk blev jeg kalt inn for å stå til rette for de forskjellige fødevarer. Egget var for lite kokt, kaffen var noe lunkent skvip, brødet [160] luktet blikkspann, smøret lignet gammel liktornsalve, fårepølsen smakte som utgatte skosåler, selv så jeg ut som en krysning av en slange og et esel. Da han opdaget at barna spiste i kjøkkenet, blev han rent sprekkeferdig. Jo, det var nydelig, sitte der ute og lære av tjenestepiken å spise som en gris. Allesammen måtte de inn til bordet. Men én efter én kom de gråtende ut igjen, utvist av den vrede fader på grunn av slett opførsel. Fruen torde ikke vise sig.

Jeg orket ikke lenger å følge begivenhetenes gang, men gikk inn i stuen og begynte å støvsuge møblene, det var nemlig fredag. Ikke før var jeg begynt, før Pontus slo skyvedørene op med et brak og hveste mot mig: – Si mig, har De tenkt å drepe mig?

Nu var jeg også sint, og svarte at i tilfelle måtte det være i selvforsvar. – Hva', hva', hva'? stammet han og kunde av raseri ikke komme videre. Jeg var aldeles sikker på at han skulde få slag. Men merkelig nok blev det ikke til mere, – siden skulde jeg få vite hvorfor. Han hadde fått en idé. Dagens historie var en ren liten perle, en kostelig satire over moderne tjenestepiker, jeg er sikker på at du leste den, og følte dyp sympati med den lune, gemyttlige forteller, som var utsatt for et slikt villskudd av et pikebarn.

Da han var gått blev det stille efter stormen. Fruen kom frem fra et eller annet mystisk gjemmested, og barna torde så vidt begynne å snakke. Men da middagen nærmet sig steg nervøsiteten igjen. Pontus skulde ha biff og bringebær med fløte til middag, vi andre skulde ha makrell og saftsuppe. Fruen var ganske blek av engstelse for at ikke biffen skulde være mør, og vi overvåket den som et lite barn helt til den blev båret inn på bordet.

Begge speidet vi engstelige mot døren da han trådte inn, og opdaget til vår lettelse at orkanens kraft var brutt. Så stormfull som frokosten blev middagen altså ikke, men dyster var den. Først [161] etter middagsluren begynte han å snakke som et almindelig menneske. Da han ved aftenstider kom ut i kjøkkenet for å få en fyrstikkeske, var han i den grad livnet til at han sa «nå, frøken!» da han passerte mig. Etter aftens forlot han den hjemlige arne og begav sig nynnende ut på livet med åpen vårfrakk og cigar i munnviken. Ungene gikk til sengs. Fruen satte sig til med stoppekurven. Hun lignet en visnen nellik, vet sannelig ikke hvorfor nettop nellik. Selv satt jeg ved vinduet inne på mitt værelse og forsøkte å døve en besynderlig indre uro som jeg i det siste har vært angrepet av. Men ingen amerikanske leveregler hjalp mig, ingen rammende ordsprog, ingen kold fornuft, ingen klar logikk. Det var en varm juliaften, damene gikk lysklædte nede på gaten og hadde sine kjæresten under armen, og borte i parken lå løvkronene og fløt under en opalfarvet himmel.

Den andre morgen lignet den første når undtas at Pontus benyttet sig av en helt ny variasjon av skjellsord. Hans kone, som dagen i forveien hadde vært et gammelt drog, var nu et avdanket øk, og jeg var ikke lenger en krysning mellem en slange og et esel, men en idiot i femte potens.

Mens han avfyrtte en av sine verste salver, fikk han telefon fra chefredaktøren, og hans vesen undergikk total forandring. Han bukket og skrapet til telefonen, stemmen var som olje. – Javisst, en deilig morgen, hr. redaktør, man føler sig rent som et nytt og bedre menneske, javisst, javisst. – Men ikke før hadde han lagt hørerøret på, før han var over mig som et uvær: – Ler De? Ler De mig rett op i øinene? Våger De å le her i mitt hus? Frekke aseninne! Ut med Dem! Ut av huset! Le andre steder, De avkom av en slange, men ikke i mine stuer. Pakk Dem vekk! La mig ikke se Dem mere!

Det var så vidt jeg selv kunde komme til orde, men litt vilde jeg ha sagt før jeg tok ham på ordet. – Siden den daglige søken efter en idé driver Dem [162] fra forstanden, sa jeg, – så vil jeg herved forære Dem en, så De kan få en dags utsettelse med sinnssykeasylet.

– Hva', hva' – -?! Han famlet på bordet mellem fatene og asjettene efter kasteskyts, men jeg lot mig ikke stanse.

– Skriv for en gangs skyld et stykke med tragisk point, skriv om verdens morsomste mann som har verdens tristeste hjem, skriv om hvad verdens morsomste manns vittige historie koster, en forpint hustru, triste, forkuede barn –.

Her måtte jeg stanse, for nu svinget han melkemuggen faretruende – –. Forøvrig gjorde han sin kone ansvarlig for at jeg var ute av huset før middag.

Så var jeg ferdig der, etter halvannen dag. Fruen sa ingenting da jeg begynte å pakke, hun var vel vant til den slags. Senere lot hun noen ord falle om at hun hadde forsøkt sig uten pike, men at det ingenting hjalp, hennes mann var like nervøs for det. Jeg hadde forferdelig vondt av henne. Det merkeligste av det hele er at jeg hadde et bestemt inntrykk av at hun tross alt var glad i ham. Kom så og si at der ikke finnes engler på jorden.

Så stod jeg på gaten igjen. Nu var jeg virkelig som en av de tjenestepiketyper vittighetsbladene har til modell. Bare halvannen dag tilbragte jeg i den siste posten.

På dette tidspunkt tenkte jeg virkelig på å reise hjem. Det manglet bare tre uker på året, og jeg tror at veddemålskomitéen vilde være gentil nok til å se bort fra disse. Men igår hendte det noe som fikk mig til å forandre bestemmelse.

Rent tilfeldig traff jeg fru Bech på gaten. Hun var temmelig opskjørtet, «tenk Dem til, Helga, vår nye stuepike har brukket benet, og vi som har fem liggendegjester og står midt oppe i syltesjauen, kan De si mig hvor jeg skal få et menneske fra?»

Jeg følte det nesten som om jeg svevet op i luften da hun sa dette. Jeg blev så kolossalt lykkelig at det gjorde vondt helt ned i stortåen. Det er vel ^[163] overflødig å si at jeg har angret som en hund på at jeg reiste fra Vinger. Kan du begripe at jeg kunde gjøre noe så dumt? Det var å slippe lykken altfor fort ut av hendene.

– Her har De mennesket, sa jeg til fru Bech. – Jeg lengter mig ihjel efter å komme i stuepikeuniformen igjen. Når skal vi reise?

Fru Bech holdt på å falle mig om halsen og kalte mig en barmhjertig samaritan, uten å ane mine grumsete motiver. I eftermiddag kommer Lotten og henter oss med bilen. Jeg gleder mig vilt. Jeg føler mig så sterk igjen. Jeg skal nok allikevel greie å overbevise ham. Hvis alt annet klikker bortfører jeg ham simpelthen.

Til slutt må jeg fortelle dig at jeg igår gikk og besøkte mitt gamle herskap, hr. og fru Lisby.

De eide omtrent ikke mat i huset, og en medbragt kakepose kom derfor vel med. Men humøret var allikevel nokså godt, da hr. Lisbys tante lå for døden i Sarpsborg, og hun var god for minst 10 000, som vilde tilfalle dem. Fru Lisby la selvfølgelig ansiktet i pene folder da hun snakket om den forestående død og begravelse, men

gleden lyste igjennem. Hun vilde bygge sig villa på Nesodden så snart de fikk arven, badehus skulde hun ha og pergola og tennisplass. Når de så fikk en hurtiggående motorbåt av moderne type, vilde veien ikke falle synderlig tungvint. Hun trengte i grunnen en sekretær når hun skulde administrere et så stort hus, og hvis jeg vilde, så kunde jeg få posten. Før jeg gikk lånte hun 10 kr. mot sikkerhet i arven.

Nu har jeg visst fortalt alt det som er av interesse og enda litt til. Det vilde være trist om vi ikke skulde møtes i sommer, men jeg vet ennu ikke hvordan tingene vil arte sig.

Sett den fornuftige masken på dig og gå op og snakk litt med far og tante. Si at det er en god skole for mig, disse huspostene, og mere i den retning. Du klarer nok å svinge det til.

Ha det bra. Hils din mor og far samt alle andre venner og bekjente.

Din Helga.

[19]

Vinger gård 2. september 1930.

Attende rapport.

Kjære Grete!

Nu er jeg her igjen. Godt at jeg kom hit itide, her er ren sommer enda, tindrende grønt, og dagene er fulle av vidunderlig tra-la-la.

Lotten kom som sagt og hentet oss. Hans visste overhodet ikke om at jeg var i anmarsj. Da han kom for å spise aftens satt jeg på min plass som i gamle dager.

Ansiktet skiftet farve, litt inntrykk gjorde det altså at jeg satt der. Ola spøkte med ham: – Hvad er det du glør på den tomme stolen etter? Tror du kanskje Helga går igjen her? Laurens gav sitt besyv med: – Ja, det er et gjenferd å regne for, så tynn som jenta er blitt. Men hvad reiser folk til byen etter? Jeg får nok helle fløte i melkeglasset ditt, mor, sånn som jeg har gjort med Frigård. Tror du ikke jeg måtte overta jobben din?

Hans så forvillet fra den ene til den annen. – Fløte i melkeglasset?

Ja, du vilde blitt som en sytråd om jeg ikke det hadde gjort, kom det avgjort fra Laurens.

– Kvinnfolk! sa Andreas og ristet på hodet. – Kvinnfolk er så lure som bare fy! Jeg torde ikke gi mig i kast med dem for aldri det. (Mellem oss sagt er det ikke noe Andreas heller vil.)

– Men nå tenker jeg det klarer sig uten fløte jeg, kniste Olga og blunket til oss. Det var nesten så en blev forfjamset av all denne omsorg og interesse.

[165] Hvordan det videre gikk? Å, takk som spør. Ikke så aller verst. Riktig alt kunde jeg jo ikke overlate til skjebnen, men når jeg tok en hånd i hanke med klarte det sig.

Hele den første uken gikk uten at jeg snakket et ord med ham alene. Men det at jeg var kommet tilbake, igjen for å ta fatt på en hushjelps mangfoldige gjøremål nu da

jeg kunde reist hjem med seierspalmen i mine hender, måtte ha en grunn. Stadig hadde vi små trefninger, men de var godartede og tjente i grunnen de beste hensikter.

– Når jeg engang dør, sa jeg, – så vil Hans tro at jeg gjør det bare for moro.

Og Hans sa: – Helga påstår at tøy er den moderne form for alvor. Kanskje det er erkjennelsen av alle tings relativitet som har gjort det av med det gammeldagse gravalvor.

Hvordan det nu forholder sig med det, så var iallfall én ting aldeles sikkert, og det var at Hans blev mere og mere lik sig selv igjen, og når Hans er sig selv, da vilde jeg ikke bytte ham bort med en anvisning av fru Fortuna på lykkens bank.

Ellers var det travle dager. Foruten det daglige stell og alt ekstrastellet på grunn av gjestene, drev vi på med sylting og safting og nedlegning av grønnsaker. Men allikevel var kjøkkenet på Vinger et paradys mot de andre kjøkkener jeg har stiftet bekjentskap med. Dessuten var fru Bech takknemlig fordi jeg hjalp dem i et knipetak – lite anende at den stygge egoismen også var med i spillet – og er det noe der kan gi en vinger å fly på, så er det andres takknemlighet. Og etter den første travle uken bad Lotten og Astrid mig med på søndagens utflukt til fjorden, det var jo ganske hyggelig av dem.

En masse av Astrids og Lottens venner og veninder var med på turen, fire biler fulle. Egentlig er det en slump om man morer sig sammen med en flokk ukjente når disse igjen kjenner hverandre innbyrdes, men det gikk over forventning, da der [166] var et visst slektskap mellom deres jargon og den som klikken hjemme betjener sig av. Ånden var så noenlunde den samme, bløt, men ikke helt uintelligent, den fordret et visst minimum av fatteevne.

Hans kjørte vår bil. Lotten, som nettop i dagene hadde lest Kiplings «Kim», pekte på den tomme plassen på forsætet og lo: – La mig få lov til å innlegge mig fortjeneste. Det fikk hun lov til. Den nye forstkandidaten var også med, hvilket til en viss grad forklarer hennes edelmodighet.

Jeg har aldri hatt noe større tilovers for måneden august. Den har pleid å være en regnfull overgang mellom sommer og høst, mellom ferie og arbeide. Den lider under hundredagenes ustabile humør. Men – for å bruke et av Laurenses yndlingsuttrykk rett skal være rett, er først august på laget, da vet den hvordan tingene bør være. Den er å ligne med en dyktig, men lunefull kvinne som når hun er oplagt til det kan gjøre hverdagen til en fest for sine omgivelser.

August vet hvordan en førsteklases sommerdag skal se ut. Den vet at himlen skal være kraftig blå, gjerne med hvite, elskverdige strøskyer hist og her, men med rene horisonter, da trusler ikke må forekomme. Den vet at solen skal være varm, men ikke het, at luften skal være klar som krystall, bløt som et kjærtegn, og utsøkt parfymert. Den vet at veiene skal være tørre, men ikke støvete, at kornet skal være gyllent og gresset grønt som smaragd, den vet likesåvel som juli at vannet i fjord og sjø skal være varmt og kjælent og at sandstranden skal gnistre. Så hvis den bare vil, kan den arrangere det ganske hyggelig, og det gjorde den altså heromtalte dag.

Vi badet under tilbørlig skråll og leven, siden la vi oss utover stranden og knausene til tørring og flirt.

Hans og jeg lå på ytterste odden, snakket om løst og fast som om vi aldri hadde gjort annet enn å snakke om løst og fast. Blandt annet spurte Hans om jeg kunde svømme, [167] den dag hadde jeg nemlig bare opholdt mig på grunnen. Da kom plutselig en idé dalende ned i mig. – Nei, i grunnen kan jeg visst nesten ikke svømme et eneste tak, sa jeg. Legg merke til at når man skrøner putter man gjerne inn en mengde svevende småord, for at skrønen ikke skal forekomme ens egen samvittighet altfor brutal.

Så gikk jeg til angrep.

– Er det så at du ikke vil ta mig til nåde igjen? spurte jeg.

Han blev dyster, men svarte ikke direkte på mitt spørsmål. – Jeg vil ikke komme til ditt hjem som den der har benyttet sig av din ungdom og dumhet, sa han. – Si hvad du vil både om demokrati og likhet og brorskap og ditt og datt, din far vil ikke nettop synes at en chauffør er passende parti for hans datter.

Jeg reiste mig. – Vil du eller vil du ikke?

Han sa: – Du piner mig.

– Vel, sa jeg – her er det alvor med i leken, farvel.

Dermed hoppet jeg ut i brådypet og svømte så lenge under vannet som jeg aldri har gjort før. Jeg hørte fjerne rop, og så plutselig et plask. Jeg lot mig flyte op, straks var han ved siden av mig, tok fatt i mig, fikk mig til land, halte mig op på fjellet, skjente på mig, raste, kalte mig overspent, hysterisk, vill, gal, jeg vet ikke hvad, kalte mig ved de ømmeste navn, sa de vidunderligste ting. Så våknet jeg op da, forstår du, og så blev det så forferdelig godt alt sammen, men hvad vi sa i de

nærmeste timer, det er ikke noe å gjengi, for det var den slags ting som de to i saken interesserte finner vidunderlig deilige, men som for alle utenforstående fortøner sig som komplett idioti.

Jeg forutser, at du kommer til å skjenne aldeles forferdelig på mig for dette. Du synes vel det er et knep som kunde høre hjemme på Kleopatras tid og som burde være bannlyst fra en moderne ung kvinnes ærlige maktnidler. Men det var den eneste [168] utvei, forstår du, og jeg vil heller anskue det på den måten at jeg ved et genialt handlesett reddet ham fra en fiks idé, en tvangsforestilling. Og når vi blir gift engang i tiden, så skal jeg nok ved passende anledning fortelle det, for da vet han jo hvor storartet jeg er og kan ta det med ro!

Jeg har skrevet hjem og sagt at nu kommer jeg snart reisende med verdens beste svigersønn. De har vel fått et aldri så lite sjokk. For far har jeg fremhevet hans dyktighet og gode evner, tante har fått det å klynge sig til at hans mor tilhører den berømte Palmefamilien. Jeg har skrevet til mor også.

I aften skal Lotten, Hans og jeg inn til 2. septemberfesten i Studentersamfundet.

Det er sørgelig at du ikke er hjemme når vi kommer, jeg vilde så gjerne at dere skulde treffe hverandre. Men i julen håper jeg anledningen er der.

Dette brev ånder av selvoptatthet. Men den nyforlovede må meget tilgis i så henseende. Jeg opdager til min store sorg at jeg ikke skiller mig et døit fra andre nyforlovede. Jeg har rablet et helt ark fullt med «fru Helga Frigård», jeg har satt safirringen på høire ringfinger og snudd den så det glatte kommer frem for å se hvordan det tar sig ut, og jeg har ligget i hele natt og studert på enten jeg bør ha bjerk eller mahogni i soveværelset.

Derfor skrev jeg også i Laurenses poesialbum følgende (uekte?) gullkorn: Først når en kvinne elsker forstår hun hvor lik hun er alle andre kvinner. Laurens var nokså mellemfornøiet med dette nye bidrag, men trøstet allikevel både sig og mig med at det var aparta.

Nu får det være slutt for idag. Ha det godt.

Din Helga.

[20]

«Ekebakke» 1. oktober 1930.

Nittende rapport.

Kjære Grete!

Hjemme igjen. Og alene igjen. Hans reiste igår, og overgangen til vanlig enkeltmannstilværelse er utålelig.

Jeg må simpelthen mobilisere all den fornuft som i mig finnes – men jeg har jo riktignok adskillig – for å holde humøret oppe. Du kan saktens le når du tenker på at en av mine mest bomfaste grunnsetninger dengang jeg var ung og grønn var den at en forlovelsestid ikke burde overstige en måned. For mitt vedkommende vil den minst vare i fire år.

Livet har en tendens til å arte sig stikk motsatt av det man har tenkt sig. Det sa jeg til Hans også. Og jeg lurte på om det ikke gikk an å rette på det på den måten at man besluttet sig til å tenke omvendt, ønske sig det motsatte av det man oprinnelig ønsket sig o. s. v. Men Hans sa at han trodde ikke det nyttet å behandle livet som en gammel grinebiter der for enhver pris skal motsi, og rådet mig til ikke å utstrekke min kvinnelist lenger enn strengt nødvendig.

Apropos kvinnelist. Du vet jeg benyttet mig av noe lignende for ikke så lenge siden, – såvidt jeg husker har jeg beskrevet for dig det store kup jeg gjorde dengang jeg styrtet mig i bølgen blå. Nu skal du høre hvordan den historien utviklet sig.

Om ettermiddagen den første dagen Hans og jeg var kommet hjem, blev Hans med tante og mig ^[170] op på mitt værelse for at vi i fellesskap kunde vise ham dette viktige rum samt alle mine troféer. Tante, som jo vokste op i en tid da eksamensbevis og andre dyrebare papirer var sjeldne i en kvinnes hånd, plukket med rørende iver frem fra skapet mitt artiumsvidnesbyrd og akademiske borgerbrev, gamle karakter- og stilebøker, gamle tegninger, kort sagt alt undtagen kokoppennpodningsattesten, som hun merkelig nok fant å være uten større interesse for Hans. Jubel vakte en anmerkning i en karakterbok fra 5te klasse om at

«Helga spiller kort i timen». Frem kom skolesamfundets Ugleorden, sølvbegeret som jeg vant i skirenn, og til slutt – diplommet fra svømmeskolen.

– Uff, er det noe å vise frem da, sa jeg og forsøkte å ta det fra tante. – Jovisst skal Hans se hvor flink du er til å svømme, sa tante og tok det for en slags beskjedenhets fra min side, – se her, hopp, svømning, livredning –. Hans tok det høiviktige diplom og studerte det med tilbørlig interesse. Først da han leverte det tilbake igjen kom han plutselig til å tenke på noe, og der gikk som en kastevind over ansiktet. – Men du kunde jo ikke svømme! utbrøt han og snudde sig brått mot mig.

Til alt hell var tante Aleksandra optatt med å rote frem nye ting fra skapet. Jeg tok og klemte neven hans: – Selvfølgelig kunde jeg svømme, ellers hadde jeg vel ikke vært så hysterisk å kaste mig ut på dypet. Hans stirret så lenge og intenst på mig at jeg blev ganske forfjamsset, men heldigvis kunde han til slutt ikke bare sig for å le, og innrømmet at det kanskje var en halv grad bedre å være lur enn å være hysterisk.

– Hvad er det dere snakker om? spurte tante Aleksandra.

– Å, vi bare snakker om hvordan det var den gangen jeg fridde til Hans, sa jeg.

– Hvad sier du? Tante trakk sitt hode frem av skapet i høieste forferdelse. – Fridde du? Eier du ikke stolthet, Helga?

[171] – Der kan du se, sa jeg og dunket Hans i ryggen, – her i huset tar man mig alvorlig.

Tante rystet på hodet, idet hun beundrende betraktet en tegning forestillende to klosser oppå hverandre: – Det sier jeg dig, Hans, at du får noe å trekkes med.

Men i enrum har hun sagt det samme til ham som hun sier til alle andre i enrum – at bunnen er god. Vel, – det er jo nokså trøsterikt –

Vår inntreden i familien gikk så fint. Jeg tror far syntes det var hyggelig å få en mann i huset som han kunde snakke med efter i mange år å ha vært omgitt av lutter skjørtemennesker. Som jeg forutsa begynte tante Aleksandra nokså snart å snakke om forskjellige Frigårder og Palmer som hun hadde truffet, og hadde den tilfredsstillelse å kunne konstatere at hennes ungdomsveninde Teodora Malm var tremening av Hans' mor.

Fra mor har jeg fått et langt gratulasjonsbrev, og en nydelig kniplingsduk. Første ting i utstyrskisten.

Jeg hadde ikke vært så mange dagene hjemme før jeg fikk lyst til å vise at litt hadde jeg da lært på dette året. Jeg tilbød mig å bake vannbakkels til middagsdessert, og forutskikket den bemerkning at jeg pleide å få vannbakkelsene store som barnehoder. Hadde jeg enda ikke gjort det. For ved et ekstraordinært uhell blev de små og kompakte som klinkekuler. Men her viste tante sig storartet.

– Slikt kan hende for alle, sa hun og hoverte ikke det minste.

Tante er i det ytre nokså småbyaktig, men i enkelte avgjørende øieblikk kan hun heve sig op til det storslagne. Jeg tror bunnen er god – eller hvad?

Men det var en æressak for mig å gjøre min fadese god igjen. Neste dag befalte jeg tante og piken vår å holde sig helt unda kjøkkenet om formiddagen, og gikk så i vei med å tilberede et middagsmåltid bestående av purre супpe, kalvekarbonader [172] med grønnsaker og tilslørte bondepiker. Disse retter kunde jeg så godt at det var mig umulig å gjøre noe galt med dem, og jeg fikk full opreisning. Tante skrøt mig op i skyene, den gode sjel vil jo ikke noe heller enn å gjøre det, men anledningene har vært så sjeldne.

Selv orket jeg ikke å spise noe av lutter spenning, men kunde bare utbryte med Laurence: – Så fikk vi da middag idag også! Jeg kan telle de dager Laurence ikke sa dette idet hun rød og forkavet gav mig det siste fat i hendene.

Heldigvis var jeg alene da jeg første gang traff Jørgen igjen. Han var ikke dødsens ulykkelig, men humøret var på nullpunktet.

– Du skal få diamantringen en av de første dagene, sa han.

Er det noe å undres på at han var i elendig humør, når han måtte punge ut med en diamantring til en forlovet ung pike.

– Du, jeg tror vi ser bort fra den ringen, sa jeg – min forlovede liker det nemlig ikke.

Jørgen lysnet betydelig og forsøkte forgjeves å skjule hvor lettet han var. – Det er noe godt tøis, sa han, – men siden du absolutt ikke vil ha den, kan vi heller arrangere en stilig fest for dere. Forresten var det ikke min mening den gang vi inngikk veddemålet, at du skulde reise bort og forlove dig. – Jeg spurte efter den blå damen, frøken Haug eller hvad hun het. Tenk, så kunde han ikke huske henne!

Godseier Bech og frue holdt en større tilstelning for oss før vi reiste fra Vinger, en havefest med bespising i det fri, kulørte lykter, raketter og annen stas. Fru Bech

hadde leid fremmed tjenerhjelp forat alle på gården skulde ha fri, og halve egnen var buden. Ved bordet satt Laurence strunk og stiv ved siden av lærer Opstad, nokså betatt når han løftet den perlende brus og skålte med henne, men også som alltid ved festlige anledninger plaget av for små sko, som hindret hennes fulle hengivelse i gleden. Opstad og jeg behandlet hverandre som om [173] ingenting var passert. Jeg tror at han omsider har fått øinene op for Laurences store fortrin.

Hyllet i skotske pledd fra topp til tå på grunn av gikten holdt godseier Bech en spøkefull og rørende tale til alle sine tjenestefolk. Til Laurence sa han: Takket være dig, Laurence, har jeg ikke spist svidd mat på femten år. Efter den bemerkning måtte Laurence op med lommenørklæet, og dypt rørt hvisket hun over til mig: – Å, for en god gutt! Til Hans og mig sa han: – Vær forvissset om at her på Vinger vil dere bli legende. Efter en del overveielse har jeg besluttet mig til å ta det op som en smigrende bemerkning.

Jeg kommer til å savne dem, Laurence med sin bastante figur og bølgende barm, Olga med sin løstsittende latter, Ola med det muntre blink i øiet, Andreas med sin vidunderlige sjeviotsdress, Lotten med sin dannede og farveløse krystallstemme, Astrid, Bech og fru Bech, alle sammen. Jeg har forresten lovet Olga å komme til barnedåpen. På Vinger var det godt å være, selv om man ikke hørte til dem som gikk hovedinngangen.

Og jeg vil savne platanlønnen i morgensol, den som øieblikksvis kunde trekke min sjel ut av hylsteret og la den bade sig i den klarhet som er over all forstand. Og jeg vil savne det glimt av strømmende elv jeg hadde fra mitt vindu, sommetider blå som himlen, sommetider blek som sølv, sommetider sort som fløiel, men alltid i fart, i bevegelse, strømmende, strømmende som livet selv. Og jeg kan ikke annet enn lengte tilbake til de yndefullt rundede bakkehellingene ned mot elven, hvor markblomstene tittet frem alle vegne med sine søte, uskyldige ansikter, og hvor gresset var så bløtt og grønt og viljeløst i alle vindere vold. Det er ikke følelser som plager, men sommetider når jeg er alene kan jeg føle en ubestemt sorg over det som går sin vei for bestandig. Det blir nok vår igjen, men den vår som gikk kommer aldri tilbake, fremtiden kan ha meget i sitt skjød, men jeg blir aldri tyve år mere, elven [174] strømmer og strømmer uten ophør, selv er man kanskje som den lille bølgen der topper sig op et tiendedels sekund for så å bli borte under andre bølgetopper.

Men bort med alle tungsindig-sentimentale lignelser. Det er når man skriver denslags i sine brever at man står op kl. 6 om morgenen og går til toget for å passe

op postmannen og få det kompromitterende brev utlevert før det har rukket å komme for andre menneskers øine. Tilbake til det trygge hverdagsliv hvor man er hovedperson, hvor det sociale liv er den store virkelighet, hvor fornøielse spiller en vesentlig rolle, hvor kjærlighet er poesi og herlighet og ikke bare en simpel nødvendighet, et ledd i en verdensutvikling. Hvis jeg av og til på mine tankers svake og temmelig flyveudyktige vinger vil forsøke å fly ut i verdensrummet og kikke på tingene derfra, iler jeg alltid skyndsomt tilbake til den trygge jord, hvor der er hus og bord og stoler og fast grunn under føttene.

Altså – nu befinner jeg mig her hjemme på det faste punkt i min verden som heter Ekebakke. Og det lar sig jo ikke nekte at det å hvile i familiens skjød har sine behageligheter og at det er herlig å kunne disponere over sin dag. Men jeg er ikke sånn mester i å drive dank som jeg var før. Hvis jeg om formiddagen ligger på en sofa og leser en roman, kan jeg rett som det er overrumples av vond samvittighet, som ikke viker før jeg står op og utfører et eller annet. Det gjør vel sitt til at Hans stadig fremhever det produktive menneske som det mest verdifulle.

Hans har to store slagord, det ene er handling, det annet er mot. Jeg sier nok litt imot når han fremhever disse begreper som de største, – det går jo ikke an å jatte med i alt, hvordan skulde da mennene bli? – men i grunnen er jeg kanskje enig med ham.

Til slutt vil jeg citere den gode Olga: Skynd dig nå og kom efter. Tenk hvor hyggelig vi kunde få ^[175] det med endeløse diskusjoner om kaffeduker og pyntehåndklær og tevarmere og sengetepper og damask og dreiel og ditt og datt.

I håp om at du forstår det berettigede i min opfordring, avslutter jeg denne rapport.

Din Helga.

P. S. Livet er i grunnen temmelig «aparta».

Noter

n1. smurt.] *rettet fra: smurt (trykkfeil)*

n2. sant,] *rettet fra: sant (trykkfeil)*

Sigrid Boos *Vi som går kjøkkenveien* er lastet ned gratis fra e-bokportalen Bokselskap. Lesetekst og flere nedlastningsmuligheter m.m. er gratis tilgjengelig på bokselskap.no